

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204452

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T 83.1/K 19 Accession No. T 1313

Author లక్ష్మీనారాయణ

Title బాలగద్య కవితలు

This book should be returned on or before the date last marked below.

బాణ గద్య కావ్య కథలు.

శ్రీ వరత్తరాట్మత్రాణి నాటకకర్తయు,
దశకుమారచరిత్రాని వాదకర్తయు,
శ్రీ మాగ్యరామోంద్రలిఖితుకార్యస్థాని ప్రధానపండితుఁడు

అగు

శ్రీపాద లక్ష్మీ పతిశాస్త్రిచే

రచింపఁబడెను.

ప్రథమముద్రణము.

పీఠాపురము

శ్రీ విద్యజ్ఞాన మనోరంజనీ ముద్రాక్షరశాల.

1931.

కాపీరైలు.

ఓమ.

సుప్రసిద్ధుడగు బాణను హాకవి యేకవశతాబ్దమున నం
స్కృతభాషలో రచించిన గద్యకావ్యములు రెండు. హర్షచరి
త్రయు, కాదంబరియును. అవి యలంకారాలంకృతములు. అం
దను శ్లేషభూషణములు. అలంకారాపేక్ష లేకయే అందలి
కథారస మెంతయో మనోహరముగా నున్నది గాని శ్లేషాతి
వర్ణనాద్వికృతిబ ధమునఁ గథారసాస్వాదము పండితులకే దుర్ల
భము. అందు హర్షచరిత్రచరిత్రాస్మికము అందు కవిచరిత్ర
యు, ప్రభుచరిత్రయుఁ గూడఁ గలవు. సహృదయుల కరస్పర
స్తేవాము కథానర్హస్వము. పితృభక్తి పుత్రవాస్నియములు
ప్రకాశములు. కాదంబరిలోనికథ కల్పితము స్తేవామయము.
మిత్రుల సుఖదూఃఖసమత్వము సుస్పష్టము. బాణుడది సగము
రచించి కాలధర్మమునొందఁగా ఆతనిపుత్రుఁడు పూరించెను.
రెండవదియందును భూతిదయయు పరమార్థబుద్ధియు సాఘిక
సామరస్యమును ప్రతిపాద్యంతములు.

అట్టి బాణగద్యకావ్యకథలు భాషాపరిచయ మత్యల్ప
ముగా నున్న నారికేఁగూడ సుబోధమగునట్లు రచించితిని. రచిం
చునపుడు మిత్రమితీనవర్ణనలును, నేటి నాగరకతననుసరించి
బాలికాబాలకబృందము పఠింపఁదగనిభాగములును పరివారిం
చితిని. బాణగద్యకావ్యకథలు అని మేమెట్టి కాదంబరి మొ
దటిభాగముగాను, హర్షచరిత్ర రెండవభాగముగాను ఏర్పఱ
చితిని.

ఇట్లు

ప్రతికాపురము. }
ప్రయాణ రథసప్రమి. }

విధేయుఁడు,
శ్రీరాధ లక్ష్మీపతిరాష్ట్ర.

కా దం బ రి.

శ్రీభరతవల్లమున వేతవతీనదీతీరమందు విడిశయను
నగరము కలదు. అందు శూద్రకుండనురాజు నివసించుచుండె
ను. ఆతఁడు చక్రవర్తిలక్షణములుగలవాఁడు. సమస్తరాజుల
ను పరాక్రమమున ఐశ్వర్యముకొని సామంతులనుగాఁజేసి వా
వలనఁ బుచ్చును గానుకలను బుచ్చుకొని ప్రజలసౌఖ్యముకొ
నుపఁబెరింగించుచుండువాఁడు. సకలగుణసంపన్నుఁడు. అత
దనతో సమానులగు రాజపుత్రు లనేకులు సహవాస
గలరు. వారితోఁ గలసిమెలసి తిరుగుచుండెడివాఁడు. ఒక
క్కప్పుడు శాస్త్రప్రసంగము. వేదోక్కతఁడీ గావ్యగ్రంథ.
మఱొక్కవేళ నితిహాసపురాణాదిశ్రవణము. ఒకసమయమున
వీణాగానము. మఱొకకాలమునఁ జిత్తచేఖనము. ఒకనాడు
వేట. మఱొకదినమునఁ బెద్దలశుశ్రూష. ఇట్లు సత్కాలక్షే
పముతో మిత్రులఁ గలసి దివారాత్రీయులు గడపుచుండెను.

యౌవనము వచ్చినది. యౌవము మన్మథునిమించినయౌ
వము. ఆతనికి స్త్రీసుఖమందామాత్రము అపేక్ష కలుగలేదు.
మంతులు, మిత్రులు, బంధువులు, ఆపుచును సంతతి పడసి
వంశము నిలఁబెట్టవలయును అని బహువిధములఁ బ్రార్థించిన

ను వినఁడయ్యె. క్రమముగా స్త్రీసుఖమున నతనికి ద్వేషము కలిగినది. ఎప్పుడును మిత్రులతోఁ గలసి వినోదముగాఁ గాలము గడపుచుండఁటయే యాతని కిష్టము.

అంతఁ దొకనాఁ డాస్థానమంటపమున నుండఁగా ద్వారపాలకుఁడొకతె నచ్చి “దేవా! దక్షిణాపథమునుండి యొక చండాలకన్యక యొకచిలుకను బంజరములో నుంచి తెచ్చి ద్వారమున నున్నది. సకలరత్నములకును ప్రసవేషాత్ముడు. ఈహక్షిరత్నము సకలభువనరత్నము. ఇది దేవరకు సమర్పింప దేవరపాదమూలమునకు వచ్చితిని. దేవరదర్శన మపేక్షించుచున్నాను.” అని మనవిచేయుచున్నది. తర్వాత దేవరచిత్తము” అనెను.

ఆమాటలు విని రాజు కుశూహలము నొంది సమీపము ననున్న రాజులమొగములు చూచి “తప్పేమున్నది?” రమ్మను మని ఆళ్ళయిచ్చెను అంతఁ బ్రతీహారి చండాలకన్యకను ఆస్థానమంటపమునకుఁ దీసికొనివచ్చెను.

చండాలకన్యక వచ్చి రాజసహస్రమధ్యమున నున్న రాజును జూచి దూరముననుండియే రాజుదృష్టి తనవైపున కాకొనించుటకై తనచేత నున్న వెనుగుబెత్తముతో నేలపైఁ గొక్కును. ఆధ్వని విని రాజు చండాలకన్యకవైపునకుఁ జూచెను. చండాలకన్యకకు ముందట నొకపురుషుఁ డుండెను. ఆతఁడును చండాలుడే కాని సామ్యుడు. తెల్లనినస్త్రములు

ధరించి యార్జవేషముతో నుండును. ఆతనికిఁ దల కొంచెము సరసింది. పెద్దవయస్సే కాని చిరకాలము వ్యాయామము చేసినవాఁడు గాన శరీరసంఘటన శిథిలములు గాలేదు. దేహము దృఢముగా నుండెను.

ఆమెవెనుక నొకచండాలబాలుఁడు గలఁడు. ఆతని చేతిలో నొకబాగారపు బాజర మున్నది. దానిలో నొక చిరుక యున్నది. చండాలకన్యక నల్లనికంచుకలు వడిమలు గప్పునట్లు తొడిగికొన్నది. మనోహరరూపముతో నవరసావనముతో జగన్నోహిని యై సర్వజనహృదయముల నాకర్షించుచుండెను. అచండాలకన్యకతో బతీహరి “దురముగా నుండియే చూడము” అని చెప్పుచుండెను.

రాజా తెప్పనాల్పక యాచండాలకన్యకను జూచి యా మెహూపదేఖావిలాసముల కాశ్చర్యము నొంది “యేమీ! బ్రహ్మ యనన్తస్థలమున నిట్టరూపసంపద గలిగించినాడే. అయ్యా! అస్పృశ్యులజాతిలో నట్టికన్యకను సృజించినాడేమి. అస్పృశ్యులైన గాన నీచును సృజించుచు పుడవేడి వేడ్కలకు బ్రహ్మ దేవత! ముట్టికొనకుండగనే సృజించిన డిగ్గరి బా... కావుననే యీమె కింతకాంతగలిగినది. ఆబ్రహ్మమోలచేతులు తగిలినమెడల నీమె కింతకాంతి యెల్లుంటును? ఏమైన నేమి బ్రహ్మ అశాశ్రపుఁబని చేసినాడు.” అనియచుకొనుచుండెను.

అట్లలో చించుచున్నరాజనకుఁ జండాలకన్యక గమ

స్కారముచేసి రత్న వేదికపైని కూర్చుండ నామో! వచ్చినపు
 రుషాను సంజరములో నున్నచిలుకను జూపుచు “దేవ! ఈ
 శుకముపేరు వైశంపాయనుడు. శాస్త్రమును, రాజనీతులు
 ను పురాణేతిహాసాదులను వీనికి చెలియనివి లేవు. వీనికి
 స్వయముగా గావ్యనాటకాఖ్యాలుకాదులు రచించునైపుణ్య
 ముగలదు. ప్రణయకలహము నొసినదంపతుల మరలఁ గలు
 పుటలో నతిచాతుర్య మున్నది. స్త్రీపురుషలక్షణములు చెలు
 పునాముద్రికవిద్య హస్తగతమే. గజతురగాదిలక్షణజ్ఞాన మె
 తయో గలదు. ఇదియు నదియు నననేల? సకలవిద్యలలోను
 పారంగత మైనబుద్ధిపితేషము గలగు కావుననే యిది సకలభు
 వనరత్నము. ఇట్టిరత్నమునకుఁ బ్రభువులే వాత్రులని నీకు
 సమర్పింప మారాజకన్య దీనిని దేవపాదసన్నిధికిఁ దీసికొని
 వచ్చినది. దీనిని దేవర స్వీకరింపవలయును” అని చెప్పి శుక
 సంజరము రాజమోల నుంచి కొంచెము దూరముగా దొలఁ
 గెను.

అంతఁ జేరిక రాజాభిముఖమును కుడిపాద మెత్తి
 సుస్వప్త మగుచుచ్చారణో రాజు నుద్దేశించి “జయ జయ”
 అని యీహద్యము చెడినెను.

“రాజ! నీ రిపుస్త్రీలయురఃప్రదేశ
 మశ్రుజలపాతిమున న్నాన మాచరించి

హృదయశోకాగ్నిదరి నుండి యెక్కిపోత (1)

మైన విషనాడె వ్రేలి మతి పూనెనొచ్చా.

రాజాశ్చర్య మొది సంతోషముతో బ్రతుకున్న కుమారపాలితుఁ డనుప్రధానను తిలకించి నిల్చియు “విడివా! ఆశుక మోతస్పృశ్యముగా నల్లములు చూచుచినదో ఎత గంభీరముగాఁ జదివినదో ఎత భావముతో బలికినదో అంత స్పృశ్యముగా నుచ్చరించుటయే మొదటియాశ్చర్యము. రెండవది సంస్కారవంతుఁ డగుచును ఘృణితులై సాదాభావనారముగాఁ దాను వచింపఁ దలఁచినఃషయమున బుద్ధి ప్రవర్తించుట. తర్వాత సంప్రదాయానుసారముగాఁ గుడికా లెత్తి జయశబ్ద ముచ్చరించి పద్యము పఠించుట సాధారణముగాఁ బశువులును, పక్షులును ఆహారనివాసిభయాదులగడే ప్రవృత్తి గలవి యగును ఇదేమి మహాచిత్రముగా నున్నది.”

మంత్రీ చిలునవ్వు నవ్వి “రాజా! ఇం దాశ్చర్య మేమున్నది? శుక శాఠికాదిపక్షులు విన్నమాటలు తిరిగి యుచ్చరించు నని మీ రెఱుంగరా? అందులో జన్మాంతర సంస్కారముచుట్టియు, బుధప్రయత్నముచుట్టియు నధిక సంస్కారము దీనికిఁ గల్గినది కాని యులికితె యేమునది. అదికాక మాన్యు చింతలకు ముచ్చులుకు నలెనే యున్నా గా

(1) హోము ముత్యాలపరగు (2) ఆహారము చూచుటగానము

2-74. నిన్నుం జంపి మహాశుభోదముగ పండింపంగ నున్నాఁడు. పృథ్వీరమునను నెలదు.

మాటలాడెడిశక్తి యుండెడిది. అగ్నిశాపమున స్ఫుటముగా నుచ్చరించు శక్తి పోయెనని పౌరాణికులు చెప్పుదురు. " అని చెప్పుచుండ రాజుజాము లయిన దని తెలుపుపటహనాదము ను దానివెలు శింఖస్వనియు వింటబడినవి. రాజు విని న్నాన సమయ మయినది. రాజవర్గమునకు నెల విద్వి యాస్థాన మంటపమునుండి లేచి " పితృమీపు " మని చండాలకన్యక లు స్వయముగా జెప్పి " వైశేంవాయునుని లోపలికిఁ జూసి కొని పదిని స్నానభోజనాదులు చేయుంపు " మని (1)యడప కత్తి నాహ్వానించి కొలఁదిపరివారిముతో లోపలికి వెడలెను.

అతఁడచ్చటి నలంకారము లన్నియుఁ దీసివైచి వ్యాయామము చేయుచోఁగి కఠిగి వ్యాయామసాధనములతో సహా నాసులును సహనవయస్కులు నగు రాజకుమారులతోఁగి గలిసి చెనుటప్పు వఱకు వ్యాయామము చేసి స్నానభూమి కరిగెను. రాజు నా నానంతరిము పాముకూసమువంటి తెల్లని సన్నబట్టలు క్రొక్కొని మొక తెల్లబట్టతోఁ దలకుఁ బిడి పెట్టుకొని మంత్రపూత మగుజలాంజలితోఁ బితృతర్పణము గావించి, సూర్యుని ననుస్కరించి శిశారాధనము చేసి సహపంక్తికి రాఁదగినరాజపుత్రులతో షడ్గోసోపేత మగుభోజనము గావించి యాస్థానగుండపమున నుండెను. ప్రితీకారిని బిలిచి

(1) అడపకత్తి-తా బాలకరిందవాడని, తాంబూలపుడితిగా పట్టగాని పట్టకొననీతి.

“యంతఃపురమునుండి వైశంపాయనుని దీసికొనిర” మృగియూ
జ్ఞాపింప నామె వెళ్లి యణమాత్రములోనే వైశంపాయనుఁ
డున్నపంజరము చేరి బట్టికొని వచ్చెను.

రాజు వైశంపాయనుని బయటకొని “వైశంపాయనా!
ఆహారపదార్థము కొంచెయైనను బుచ్చుకొంటావా?” అని
యడుగగా “పుచ్చుకొన కేమి. మత్తకోకిలశ్రేణిమువలె
రక్తిపైసజంబూఫలరసము కావలసినది గుమ్మరిబడిగాఁ ద్రా
గితిసి. దానిన్నుగిజ లెన్నియో ఖండించితి టివి. నానవై
చినప్రాంతయుసిరికాయల ఎన్నో జి టివి. అవి ద్రాక్షపాక్ష
వలె నున్నవి. దేనివఱుము స్వహస్తములతోఁ దెచ్చిపెట్టిన దం
తయు నగృతతుల్యముగా నుండె” నని చెప్పుచున్నవైశంపా
యనునిమాట క్లూ వచ్చి రాజు జిల్లినయెను. “అదంతయు
నటూడనిమ్ము. మాకుఁ గలకతూహలము దీర్పుము. నీ వేదే
శమునఁ బుట్టితివి? నీకు నామకిరణ మెవరు చేసిరి? నీతల్లి
యెవరు? నీతాత్రుడి యెవరు? నీరు వేదము లెల్లు వచ్చినవి?
నీకు శాస్త్రప్రచిచయ మెల్లు గలిగినది? కళ లన్నియు నెల్లు
నేర్చితివి? పూర్వజన్మజ్ఞాన మున్నవా? లేదా, వరమహిమ
యీ? పక్షిరూపము దాల్చి ప్రచ్ఛన్నుడవై యుంటివా?
అట్లేని పూర్వనివాస మెక్కడ? నిజముగా నీ వెవరవు?
పంజరబంధ మెల్లు సంభవించినది? చూడాలకన్యకచేతిలో
నెల్లు చిక్కితివి? ఇక్కడకు వచ్చుటకుఁ గారణ మేమి?

అని యుగ నైశంపాయనుడు క్షణమాత్రీ మేదియో ధ్యాసముచేసి “ దేవ ! నాకథ పెద్దది. వినఁ గుతూహలమున్నచో వినుము. మనవిసేసెదను ” అని యిట్లు చెప్పఁ దొడఁగెను.

వింధ్యారణ్యము మీరు వినియున్నదేగదా! అం నున్న యుగస్త్రాశ్రమమునకు సమీపమునఁ బంప యనుపద్ధతరస్సు గలదు. దానిపశ్చిమతీరమున గొప్ప శాల్మలీవృక్ష మొకటి కలదు. అది యాకసము నంటుచు వింధ్యనుతయు వ్యాపించి యుండెను. దానితొట్టలలో, కొమ్మలలో, చిగురుజొంపములలో, కొమ్మమొదళ్ళలో, ఎండినవృక్షలలో ననేకసహస్రపక్షిగులములు నివసించుచుండెను. అవి యెవ్వరికి నెక్క శక్యముగానిది గానఁ బక్షులన్నియు నెంతయో నమ్మకతో నిర్భయముగాఁ దమతమగూళ్లలోఁ గాపురముచేయుచుండెను. వానిలోఁ జిలుకలు గుంపులుగుంపులుగాఁగూడుకొని యాహారము దెచ్చికొనఁబోయి, మరలఁ దిరిగివచ్చి గూళ్లలో నున్నపిల్లలకు ముక్కులతోఁ దెచ్చినఫలరసములును గింజలును బెట్టి యధికమగునపత్యప్రేమముతోఁ బిల్లలను చొమ్ములక్రిందఁ బెట్టుకొని రాత్రులు గడుపుచుండెడివి. వానిలో నొకముదుసలిచిలుకకు తైవవశమున నేను కొడుకనై పుట్టితిని. నేను పుట్టఁగానే నా తల్లి ప్రసవవేదనచే లోకాంతరగతురా లయ్యెను. భార్యావియోగదుఃఖితుఁడయ్యును నాతండ్రి పుత్రప్రేమచేత నన్నుఁ బోషించుటయే ప్రధానకార్యమని యెంచి యాదుఃఖ ముఁ

చుకొని నన్నుఁ బోషించుచుండెను. ఆతఁడు భార్యవియోగ
దఃఖముచేతఁ గొంత కుంగిపోయినాఁడు. వాఁడొకప్పుడే తొ
క్కిలెరుగుట కుపయోగింపవలెయ్యె. మున్నుకొనఁడు బాబవ
ము తగ్గిపోయినది. చంచుపులముతో నిశరవములనున్నది
పడిపోయినవరియెల్లనుండి యెట్లెట్లో బియ్యపుగి జలు దీసి
కొనియు, చిలుకలు తిన్నపుడు క్రిందఁ బడిపోయినవన్నముక్క
లు పట్టికొనియు, దూరముగాఁ బోవుట కోపిఁ లేక యరి నూ
త్రము తెచ్చి నా కాహారముగాఁ బెట్టుచుండెడిది. వాపము!
నేను తినఁగామిలినినది తాను తిని బోతుగుచుండెను.

ఒకనాఁడు ప్రభాతమునఁ జూచుకొనియు మేతమఁ
బోయినవి. పక్షి పిల్లలు గూల్లలోఁ బరుండియుండుటచే వృక్ష
ము నిశ్శబ్దముగా శూన్య మగుదానివలె నుండెను. నాతిఁగి
యు నేనును అందే యుంటిమి. నాతెక్కలకు బల ముప్పటికి
రాలేకు. అంతలో ఆఃస్మికముగాఁ బెక్కిలాహలధ్వని విని
బడినది. భయపడి పాకపోవుచున్నగజములఘోరములు,
గజపోతములచీకాఁగములు, గుహలలో నిద్రించుండి మెలఁకు
వసొదివసొహములగర్జితములు, ఇటునటు బరుగిడువనవరాహ
ములఘుర్గురధ్వనులు, చెవరి పై కెగిరిపోవుకట్టులతెక్కిలబప
టకమనుచప్పులు, వసమంతయు మహాకోలాహలముగాఁ
జేసినవి. అట్టిధ్వని యంతకుము న్నన్నెఁడును విసియున్నదాన
ను గారు గాన భయముచే వడవడవడకుమఁ దండ్రితెక్కల

నడుచు నున్నచో భయము లేదనుకొని వార్ధకమున శిథిలము లగుతెక్కలలో దాగితిని. శబరులు వనజాతువుల నన్నిటిని వేటాడి యరగ్యా మంతయు నల్లకల్లోలము గావించిరి. కొంత సేపునతర్వాత వా రావేట చాలించిరి. పెన్దన్నయు గురిసి వెలిసినట్లు ఆకోలాహల ముగాగినది. నాకు భయము కొంచెము తగ్గినది. క్రింద నెట్లున్నదో చూడవలయునని వేడుకగలిగి తండ్రితెక్కలలో నుండియే కొంచె మివలకు వచ్చి మెడ యెత్తి చూచుచుంటిని.

అప్పుడు మేమున్నచెట్టుతట్టినకు వచ్చుచున్న శబరసైన్యము చూచితిని. కొఱవినయ్యములవలె భయంకిరాకారులయినవారినడుచు సేనాధిపతి యుండెను. వాడు యముని యపరావతారిమే. శబరసేనాపతి యలయిక తీక్ష్ణకొరుటకై మేమున్నచెట్టుమొదట ప్రశమింప వచ్చి కొంచెముసే పుండి వేటొకకొక్కనకుఁ బోయెను. వారిలో వృద్ధశబరుఁ డొకఁడు అవృక్షమూలముననే కూర్చుండి యుండెను. శబరసేనాపతి మెడలిపోయినతర్వాత నావృద్ధుఁడైకఁ జూచెను. దానితోనే మాప్రాణము లెగిరిపోయినవి. వాడు దయాశూన్యఁడు. వానికి దుష్కర మేమున్నది. అంతయెత్తుచెట్టును అసలీలగా మెట్లమీఁదనుండి మెడ యెక్కినట్లు ఎక్కి చిన్నచిన్నచిలుక పిల్లలను హుడ్లు రాలగొట్టినట్లు తొఱ్ఱలనుండియు, గొమ్మల నుండియు, కొమ్మలమొనల్లనుండియు తిసి క్రిందఁ బడవైచెను.

కొన్నిటిమెడ నులిపి చ-పి వడవైచెను. నాశంకి యాతనిఁ జూచి యచివర్య నుగును హేమాపద్రవము పొధవించినగులు కు మహాభయము నొంది గజగజవడకునుఁ జేయునడి లేక నురణభయ మొందుచు నాయంగున్నప్రేమచేత నన్ను రక్షిం గుటకు మార్గ మేమని యాలోచించి సాధనాంతర మేదియు లేక తనగుండెలక్రింద నన్నుఁ బెట్టుకొనియుండెను ఆకూర్పుఁ డు క్రిమముగా మే మున్నచోటికి వచ్చి నాతండ్రిమీఁదికి నా మువడగలఁ దనయొకమచేను చాప నాతండ్రి చేతనగు నంతివఱకు వానిచేతిపై ముక్కుతోఁ బొడిచెను. కాని యది వానికి లెక్కయో? నాతండ్రి మొత్తో మొత్తొయన ట్లు కూ యుమండ నాకూర్పుఁడు మెకరిలిపి చ పి క్రిందఁబడవైచెను. నాశరీరము చిన్నదగుటచేతను, అంగును భయమున ముగోచి కొనియింపటచేతను, ఇతకును నాకాయస్సు కొంచెము మి గిలియుండుటచేతను అతఁడు నన్నుఁ జూడనే లేదు. నేను నా లింగి)కాళ్లనడుచుఁ జిక్కుకొని వానిదేహముతోపాటు క్రిందఁ బడితిని.

నే నాదెబ్బతోఁ జావవలసినదే కాని, గాలిచేత నొక ఛోలఁ బ్రోగునట్లే మొండాకులగుంపుపైని పడితిని. నాశరీర మున కేమియు దెబ్బ తగుల లేదు. శబరఁడు చెట్టునుండి తిగి వచ్చుటకుముందే నారంగు ఆమాకులరంగుతో సమాన ముగానే యుండుటచేత, ఇతఁలకు గుర్తుపట్ట విలులేకుండగఁ

బసుచు లేచుచు జన్మసహజమును మరణభయమునేత నెత్తి
ట్లో మృత్యుముఖమునుండి తప్పించుకొనుటకు నక్కడ నున్న
తమూలవృక్షములమునకుఁ జేరితిని.

నా వాణములు రక్షించుకొనువానచే నన్నుఁ బెంచి
పోషించినతొడ్డిని మరణకాలమున దగ్గఱచుండక విడిచిపెట్టి
కృత్రిముఁడనఱు దూరముగాఁ బోయితిని. అంతలో నాకూర్చి
రుండు చెప్పు దిగి, క్రొందఁబడ్డవైన పక్షులను నేకకొని శబరసే
నాపతి పోయినదిమీస కే పోయెను. నాకు మరణభయముతప్పి
న దనుకొంటిని. పితృమరణమునఁ గలిగినదుఃఖ మధిక మయ్యె
ను. ఆశోకమున వ్యాధయము సుస్థించినది. అంతయెత్తు
నుండి పడుటవలనఁ గలిగినబాధ అప్పుడు తెలిసినది. దప్పిక
యధికమును నో గొడి పోయెను. వేలకొండ కలకలధ్వని
ఁనుపి చుట మొనెనది. వారు దూరముగాఁ బోయి రని నిశ్చి
యుంచుకొని మెడొంచెము పై కెత్తి భయచంచల మగుదృ
ష్టితో నలుకొక్కలు చూచి గడ్డిపోచ కడలినను ఆగ్రూరుఁడు
వచ్చినానొక డేచూ యని బెదరును. బయటి వచ్చి అక్క
డనుండి నిలు దొరకుచోటికిఁ బోవ యత్నించితిని. ఎరురుకు
తొక్కులు రాలేను. కాలుఁ బలిపి నడవ లేను. బొరగిలె
జుచు లేచుచు, అడ్డముగాఁ బడిపోయినప్పుడు ఒకతొక్కుతో
నానుకొనును నేలపలు నీచుకొనిచుఁ బోవుటచేత నొడలిక
త్రమ మధికముగా నుండచు ముఖము పలు కెత్తి నిట్లూ ర్పు

విడుచుచుఁ జూకుచుఁ జూపుచు నా కష్టావస్థ భరింప
శక్యముగాకుండెను. ఎంతిష్టములఁగో నున్నను ప్రాణము జీవి
తాపేక్ష విడువఁజాలకుగదా. వ్రాణ మన్న నంటి తీపి. అంత
కంటఁ బ్రేయమైనది లేదు.

నన్నఁ బ్రసవించి నాతల్లి మృతురా లయినప్పటినుం
డియుఁ బలుపాల్లు పడి వార్ధిఁ దశలో నన్నుఁ బెంచినందుల
కైన విశ్వాసము దల పఁ కృత్యము ఁడ నయితని. ఆతనివెంట
మృతి సేదిక బ్రతికెయుంటిని. జీవితాశ ఎక్కుయైనను జే
యించును. ఇట్టియవస్థలో నీరు గ్రాగి ప్రాణముల నిలఁబెట్టు
కొనవలయు నని తో ఁనది. రజల మైనను నిర్లభమి. సర
స్సు కొంచెము దూరముగా నున్నది అప్పుడు పద్మకణిమళి
ము గొట్టెను. నారసపక్షుల క తధ్యవి విఁపించెను. మహా
కష్టదినము సప్రాప్త మయినది. సూర్యుఁ డాకాశమధ్యమము
నకు వచ్చినాఁడు. ఎఱి తీవ్రముగాఁ గాయుచున్నది. నోరెం
డిపోవుచున్నది. “కలకటా! దిక్కు లేదే కిచ్చులు చీకల్లు
క్రమ్ముచున్నవి. నా కప్పుడు ఇక్కడఁ జూపు వ్రాసినప్పటి నాఁడు
కాఁబోలు విధి. ఏమి చెయరు” అని ఆలోచించుచుండఁగా
అసహిష్ణుశ్రమమున నుండు ముసకుమారుఁ డొకఁడు కొంద
ఱమిత్రులతో స్నానార్థము సోస్సునకుఁ బోవుచుండెను. ఆ
తఁడు జాబాలికుమారుఁడు. హాసీకుఁ డని యతనిపేరు.

సజ్జనచిత్తమును అకారణమృత్యును, దయాహ్వానము

లున గానా. ఆశువు మృత్యువశ్యం నున్నవనుఁ నూని జాలి పడి దగ్గరగా నున్న ఋషిమనగానినితో నిల్చనియెను. “పాపము! ఈవిలుకెవ్వనిను జూచితివా? దీని కంకణము తెక్కలు రానేరకు. ఎగురలేకు. చెట్టాపమునంపి జాజీపడియుండును. లేరా యేడేనినోటిలోనుండియో జాజీపడియుండును. కొన పాగొముతా నున్నది. కిన్నులు మూసికొని మాటిమాటికి నెట్టినాన్ను పిగిడి ముచున్నది. బోరగిలఁబడుచున్నది. తెక్క పిచ్చుబావునిన్నది మెడ నిలఁబెట్టలేకున్నది. పాపము దీని ప్రాణములు పోతుండిగనే దీనిని బట్టికొని వట్టి నీశ్వదగ్గర దింపు” అని చెప్పి నీకుదరికి నన్నుఁ జేర్పించెను. అంత అనుమతిమారుఁడు దంపకమండిలువు లొకచోట నుంచి నన్ను స్వయముగాఁ బట్టుకొన నేరు నోగు తెఱచితిని. ఆద యాఁగుల్ల వ్రేలిఁ నీకుబొట్టు నానోట వైచెను. నే నానీటి బిఁగువులు తెఱగి కొంచెము నేదఁదేగుట చూచి తీరమున మొలచిన మిట్టతొమరయొకుసిడను నన్నుంచి స్నానముచేసి మరలి తెల్లనవు ను నన్నుఁ జేతఁ బట్టికొని రెపోవన్నునకుఁబోయెను.

అచట రికాశోకవృక్షముక్రింద నన్నుంచి హరీతుఁడు భవము చేయుచున్నతినల్పానికి ననుస్కరించి సమాపమున నున్నకుశాసనమునఁ గూర్చుండెను.

అక్కడ నున్నమునులు నన్నుఁ జూపి “హరీత! ఇదెక్కడ దొరకినది నీకు?” అని యడుగ నరిక డిట్లనియెను.

“నేను స్నానమునకు వెళుచున్నప్పుడు ఆసరస్థిరమున నిది పడి యున్నది అక్కడ నున్నచెట్టుపై నున్నగూటినుండి జాజీపడి యుండును. ఎండచేత మలమల మాడిపోవుచుండెను. చావు నకు సిద్ధమై తుదిపాణముతో నుండెను. నాకు దీనియవస్థ చూడఁ గలిగిరము గలిగివది. దాని గూటిలో శర్మకలెన్ను చో ఆచెట్టు మీ మెవ్వరము నొక్కలేననియెనుగా నున్నది. కావున నిక్కడికుఁ జెచ్చితిని. దీనికి తెక్కలు పెచ్చి నెయ్యి తటఁ దాను తననుచ్చనచ్చినచోటికిఁ బోవువాఁడ మనయా శ్రమవృక్షకోలరములో నుంచి మునికుమాగులు నీకురథా న్యపుగి జలహాను ఫలరసముతోను బోషింపఁ దగును ఎవరి కయినను అనాథకరిపాలనముకంటె బరచుధర్మములేకు గదా.” అని ఇట్లు నను గుఱించి చెప్పచు డింఁగా సంతతం ద్రుడి యగుజాబాలి మెది వచ్చి నావైపునకుఁ జూచి చిరకాల మునకుఁ జూచినవానిని మొదట గుర్తుపట్టలేక కొంతసేపటికి గుర్తుపట్టినవానివలె మరల మరలఁ జూచి “తన యచినయఫల ము తానే యరుభవించు చున్నది.” అనియెను.

ఆమహాత్ముడు తిషావ్రభావమున భూతభవ్యవ్యర్థ మానకాలమునందలిస్థితిగతు లెఱుఁగును. దివ్యదృష్టిచే జగ తు లన్నియుఁ గరతలామలకమువలెఁ జూడఁ గలఁడు. గత జన్మవృత్తాంతములు, రాజోపుజన్మమందలివిషయములును తె ప్పఁగలఁడు. ఆతనివ్రభావ మాముచు లెల్లరు నెఱుఁగుమని

గాన నాచరితీము వినఁ గుఱుచుంబడి “ ఇది యేమి యని నయము చేసినది? దీనివృత్తాంత మేమి? సెల వి” మ్మని జాబాలిని బ్రార్థించిరి.

జాబాలి వారిప్రార్థనమున కంగీకరించి “ ఈచరిత్ర మీగులఁ బెద్దది. పొద్దు తక్కువగా నున్నది. మీకును స్నానసమయము గావచ్చినది. దేవతార్చనచేళి వాటిపోవును. శాస్త్రున మీరుగూడ లేచి నెడలి స్వకూతికార్యములు నిర్వర్తించుకొని ఫలములభక్షణ చేసి రొడు. సావకాశముగాఁ గూర్చుండి విశవచ్చును. దీనిఁగూడ నాచారము పెట్టి యలఁ యికి దీర్చుడు. నేను కథ చెప్పుకపుడు దీని జన్మాతిరవృత్తాంతమును స్వక్షవృత్తాంతమునువలె స్మరింపఁగలము ” అని చెప్పి జాబాలి మునులతోఁగూడ లేచి స్వకూతిములు నెఱవేర్చుకొనెను.

రాత్రి నాల్గగడియలకాల మైనది. స్వాత వెనె లలో నొక వేత్రాసనమున జాబాలి కూర్చుండి శిష్యుడు విసెకట్ట తో విసురుచుండెను. హరికుడు నన్ను దీసికొనివెళ్ళి తండ్రితో “ జనకా! ఈశుకమునకు నలఁకుక దీటివది. దీని వృత్తాంతము చెప్పుము. ” అని ప్రార్థింప నఁడు నన్ను గల యఁబాచి, సభ్యులశ్రవణాసక్తి తెలిసికొని “ మీ కంతకుఁగూడూల మీన్నచో ననుడు చెప్పెదను. ” అని యిట్లు చెప్పఁ జొడఁగెను.

౨

“సకలలోకములకు నలంకార మగునుజ్జయినీపురము సుహృద్ధిమేకదా. అది సర్వవిధములను స్వర్గమునుమించినది. మహాదేవుడు కైలాసమును విడిచిపెట్టివచ్చి మహాకాలుడను పేర నచట జెలసియున్నవాడు. ఆపురమున నివారితప్రజా పీడు, డగుతారాపీడు, డనురాజు నివసించుచుండెను. అతడు తనపరాక్రమమున సమస్తరాజమండలమును పాదాక్రాంతము గావించుకొనెను. సకలనీతిశాస్త్రరహస్యములు నెఱిగి ప్రజా సుఖమే ముఖ్యముగా నేర్పఱచుకొని రాజ్యము చేయుచుండెను. యువాసు డనుముఖ్యమంత్రికి సమస్తరాజ్యభారము నప్పగించి ప్రజల నందఱు సుఖవంతులఁ గావించి చేయవలసిన రాజ్యకార్యవిశేషము లేవియు లేకుండుటచే యశావనసుఖ మనుభవించుచు వినోదములతోఁ గాలము గడపుచుండెను. అతడు సమస్తసుఖములు ననుభవించెను గాని పుత్రిసుఖము మాత్ర మాతనికి లభింపలేదు. యశావన మతిక్రమించినది. సంతతిసుఖము లేకపోవుటచే నాతనికి నితరసుఖములందు తోత గలిగినది. అంతియేకాక విచారముగూడఁ గలిగినది. “ఎంతయైశ్వర్య మున్న నేమి? ఎంతబలఁగ మున్న నేమి? ఎంత సుఖ మున్న నేమి? అపత్యశూన్యవిబ్రతుకు కంతయు శూన్యమే” యని యాతఁడు దుఃఖించుచుండెను.

అతనిపట్టమహిషి యగువిలాసవతి విలాసవతియే. ఆమె

సుశీల. ఎని విలాసములున్న నేమిలాభము? ఎంతసంపదయున్న నేమిప్రయోజనము? “గొద్రాలిబ్రతుకు బ్రతికితి” నని యోమె మహాదుఃఖ మనుభవించుచుండెను.

ఒకనాఁడు రాజు దేవిని జూడ నంతఃపురమునకుఁబోవఁ గంచుకు లందఱును దుఃఖించుచుండిరి. పరివారజనము శోక మూక మయ్యె. కొండఱు స్త్రీలును అంతఃపురపు బెద్దలును రాణి నోవార్చుచుండిరి. కన్నీరు కాలువలుపాట రాజ్ఞి దుఃఖించుచుండెను. ఆతనిరాక చూచి రాణి ప్రత్యుత్థానముచేయు రాజు దగ్గఱకువచ్చి యామంచముమీఁదనే కూర్చుండి “దేవీ! నీ వింతదుఃఖించుటకు గారణమేమి? ఈకన్నీ రేమి? దుఃఖికారణ మేమో చెప్పము. నే నేమైన నీవిషయమునఁ దప్పిసి తినా? నాభటు లేమైనఁ దప్పచేసిరా? ఏమర్హతైన నిన్నుఁ బరాభవించెనా? చెప్పము. నేనును, నారాజ్యమందలి నాగు ను నీయ్యచులమేకదా!” అని యెన్నివిధముల నడిగినను చెప్పక దుఃఖించుచున్న భార్యను ‘దుఃఖంపకు’ మని యోవార్చి పరివారజనమును ‘దుఃఖికారణము మీ కేమయినఁ దెలియు నా’ యని యడిగెను.

తాంబూలకరండవాహిని యగుమకరిక : దేవ! మీ రాన్నఁడును దేనికి వ్యతిరేకముగాఁ బ్రవర్తింపలేదు. ప్రవర్తింపదు. తమరనుకూలు రయియున్నపుడు వ్యతిరేకముగా ప్రవర్తింప నవఁడు సాహసించును? అట్టిదేనియుఁ గాదు. సంతతి

లేమిచే విఫలజన్మురాల కయితి నని దీక్షకాలమునుండి విచారింపుచుండెను. నేడు మాసచతుర్దశి గాన సీత్యారాధనము సేయు మహాకాలాలయమునకుఁ బోయి శివార్చనము చేసి, అచట మెకగు భారతము పురాణము చెప్పచుండగా నొకని మిషము కూర్చుండి వినుచుండెను. పురాణసందర్భమున 'అపుత్రస్య గతి రాక్షసి' అనియు, 'పున్నామనరకమునుండి రక్షించువాఁడు పుత్రు' డనియు, పుత్రుఁడు లేనబ్రతుకు వ్యర్థమనియు నాతఁడు చెప్పెను. అది విని దేవి మనమునఁ బుట్టిన దుఃఖము పట్టఁజాలక వెంటనే యింటికి వచ్చి దుఃఖించుచు న్నది ' అని చెప్ప రాజు నిట్లాడు విడిచి యిల్లనియెను.

“ దేవి ! దైవాధీనమగు విషయమున మన మేమి సేయఁగలము ? మనకుఁ బుత్రాల్లింగనసుఖము ప్రాప్తములేదు. జన్మాంతరమున నట్లొసుఖ మిచ్చు సుకృతము చేసికొనలేదు. జన్మాంతరకృతకర్మములఫల మీదన్మమున ననుభవింపవలయునుగదా ! దైవసాక్షి మన్యథా సేయ నెంతెలివిగలవార్తికె నను శత్రుము కాదుగదా ! అయినను మన వ్యశక్తిలో నున్నంతివఱకు యత్నము చేయుదము. గురుభక్తియు దేవతాభక్తియు ద్విగుణముసేయుము. ఋషీశ్వరసేవ సేయుచుండుము. వారివరప్రసాదమున దుర్లభకార్యముఁ గూడ సిద్ధించు నని పురాణములలో విందుము. మున్ను చండకౌశికానుగ్రహమున మగధరా జగు బృహద్రథుఁడు జనార్దనుని జయించినంత నా

మధ్యము గల జరాసంధుఁ డచు పుత్రునిఁ బడసెను. ఋశ్య శృంగానుగ్రహమున దశరథుఁడు వృద్ధకదళలో నలువ్రరఁ బు త్రులఁ గనలేదా ? నాకుమాత్రము దుఃఖము లేవా. నా కొక్కొక్కపుడు జగత్తంతయు శూన్యముగాఁ గనఁబడును. జన్మము వ్యక్త మని తోచును. మనము ధైర్యమును ధర్మమును విడువక చరింపవలయును. ధర్మబుద్ధియే సర్వసంపదలకు మూలము." అని బోధించి యోదార్పి యామెయనుమతి నైకొని వెడలెను. రాజ్యయు భర్తయుపదేశమున ధైర్య మవలంబించి ధర్మకార్యము లాచరించుచుండెను.

ఇట్లు కొంతకాలము గడవఁగా, ఒకనాఁడు తెల్లవాట కముందు విలాసవతినోటిలో సంపూర్ణచంద్రుఁడు ప్రవేశించి నట్లు తారావీడునకు స్వప్నములోఁ గనఁబడెను. ఆతఁడు మెలకువ నెంది సంసోషముతో వెంటనే శుకనాసునిఁ బిలిపించి స్వప్నవృత్తాంతము దెలిపెను. ఆతఁడును మిగుల సంతసించి "దేవా ! మనకు మంచిదినములు వచ్చినవి. మనమనోరథము లీడేటనున్నవి. కొలఁదికాలములోనే పూర్ణచంద్రబింబసమ మగు పుత్రముఖము మీరు చూడఁగలరు. నాకును ఆసమయముననే మంచిస్వప్నము వచ్చినది. తెల్లనివస్త్రములు ధరించి సబ్రాహ్మణుఁ డొకఁడు కనఁబడెను. ఆతనియాకృతి దివ్యాకృతి. ఆతఁడు శాంతమూర్తి. ఒకపుండరీకము దెచ్చి నాభార్య తొడపయి నుంచినట్లు నాకుఁ గలలోఁ గనఁబడినది. భావి

సుఖములను స్వప్నములు సూచించు నంగుడు. శ్లో వాఱున పుడు నచ్చస్వప్నములు శ్రీమథలసూచకములు. ఇంతకంటె మన కానందకారణ మే మున్నది? అచిరకాలముననే మాం ధాతృచక్రవర్తిని బోలు కుమారుఁడు దేకి బుట్టును. మీ వంశ మవిచ్ఛిన్నసంతతి యగు" నని హు.కుమంత్రించేను పట్టు కొని యాతిని వెంటబెట్టుకొని యశుపురములోనికి బోయి తమస్వప్నవృత్తాంతములు సెప్పి విలాసవతి నానందింపఁ జేసెను.

మఱికొన్ని దినములకు విలాసవతికి గర్భిణీచిహ్నములు గనఁబడినవి. పరివారజను అని గ్రహించి తగినయ పచారము లు చేయుచుండిరి. కులవర్ధన యనుపరిచారికవలన రాణి గర్భిణి యని విని స్వప్నవృత్తాంతములో సత్య మున్న దని రాజమంత్రి లిరువురు ననుకొనుచు శుభసమయమున రాణిని జూడ వెడలిరి. గర్భవతీవిలాసభాసిత యగువిలాసవతిని జూచి చెలికత్తెహస్తము కుడిచేతితో బట్టుకొని యెడమచేయి మోకాలిమోద నానుకొని తొడరతో లేవఁబోవువిలాసవతిని రాజు 'వలదు, లేవవలదు' అని దగ్గఱకు వెడలి యామెతోఁ గూడ నాప్రక్కమీదనే కూర్చుండెను. శుకనానుఁడు రాజు జ్ఞచేఁ బోక్కు నున్న బంగారపుఁగోళ్యచుంచముమోదఁ గూర్చుండెను. రాజు గర్భిణి యగురాణిని జూచి నంబోషాతిశయము నొంది పరిహాసముగా " దేవి ! కులవర్ధన చెప్పినమాటలలో నిజ మేమైన నున్నదా ? అని శుకనానుఁడు గుహ

న్నాడు. " అనియెను. రాణి సిగ్గుచేత నేమియు మాటాడక ముఖమువంచుకొని యుండ రాజు మరల మరల నదే యడుగ " ఏమనీ. అఃమాత్రముగా నన్ను సిగ్గుపఱచుట. నేనేమియు నెఱుంగను. " అని కోపముతోఁ జూచినట్లు చూచెను. శుక నానుఁ డది గ్రహించి లోలోపల నవ్వుకొనుచు " దేవా ! దేవి కంతయుబ్బంది యేల కలిగించెదవు ? ఆమె సిగ్గుపడుచుండుట గ్రహించితివిగదా. ఆప్రసంగము కట్టిపెట్టుము " అని చెప్పి రాజుతోఁ గొంతసేపు కాలక్షేపముచేసి సెలవుపుచ్చుకొని నిజగృహమున కరిగెను. రాజారాత్రి దేవీగృహముననే యుండెను. కనుముగా గర్భిదోహనములు చేసిరి. ఆమెకుఁ బ్రసవసమయము సమీపించెను. ఒక శుభసమయమునఁ బ్రసవదిహ్నములు గనఁబడ జ్యోతిష్కులు పాదచ్ఛాయలు లెక్కించి వేళ గట్టించుండ, సూర్యకాగృహమునఁ బరివారజనము సంభ్రమము నొందుచుఁ గావలసినయుపచారములు చేయుచుండ, విలాసవతి సకలలోకహృదయానందకారి యగుకుమారునిఁ గనెను.

రాజు మంత్రితోఁ గలసి వెళ్ళి యానందకారకుఁ డగు నాత్మజునిఁ జూచెను. రాజు కన్నల నానందభాష్పము లడ్డుకొన నవి తుడిచికొని మరలమరలఁ బ్రేమాతిశయముతోఁ గుమారునిఁ జూచుచుఁ దనజన్మము ధన్య మయినదని యెంచుచు నానందించుచుండెను. శుక నానుఁడు మహానందముతో

బాలునియవయవములు హాశీలించి “జేన” చిక్కగింపుము. బాలునియవయవములందు చక్రవర్తిచిహ్నమున్నవి. చూడు చేతులలోనిశంఖచక్రిచిహ్నములు. పాదములలోనిధ్వజరథతురగాతపశ్చిచిహ్నములు కనిగొనుము. కానుకారుమనఃకు ధ్వని దుందుభిధ్వనిపలె నంతగంభీరముగానున్నదో” అని శుకనాసుని చెప్పుచుండగా మౌగళకుఁ డిచ్చుపురుషుఁడు సంతోషవికసితముఖముతో రాజుసన్నిధికి వచ్చి రాజపాదములపముఁబడి “మహాప్రభూ! కైవానుగ్రహమున శత్రువు లందఱును హతు లుచిరి. తమయరుగ్రహమున శుకనాసునిపెద్దభార్యయగుమనోరమకుఁ గుమారుఁడు కలిగెను” అని చెప్పెను. అంతఁ డామాటలు విని “ఏమి! శుకపుంసంహర! సంపదవెంట సంపద వచ్చు ననునామెత సత్యమే” అని నిర్భరానందముతో శుకనాసునిఁ గాఁగిలించుకొని నవ్వుచుఁ * బూర్ణపాత్రముగా శుకనాసునియత్తరీయము దాచే లాగికొనెను. ఆశుభవార్త చెప్పినపురుషునకుఁ బెద్దపారితోషిక మిచ్చుని యాజ్ఞ చేసెను. రాజు పరివారజనముతోను రాజవర్గముతోను శుకనాసుని వెంటఁబెట్టుకొని శుకనాసునిగృహమునకుఁ బోయి మహాత్మవము చేయించెను.

అంతఁ బడియవదినమున శుభ వేళ రాజు సువర్ణాదిదాన

---

* పూర్ణపాత్రము = సంతోషసమయమున తెలియకుండఁగి మిత్రులు లాగికొను వస్త్రాభరణాదులు.

మును చేసి నాకు స్వప్నములో దేవీముఖమునఁ జూచుచు ప్రవేశించినట్లు గనఁబడినది. గాన వత్సకుఁ జంద్రాప్రీతుఁ డని నామకరణముచేసెన నని పెద్దలతోఁ జెప్పి వారియచుమతిని నట్లు నామకరణము చేసెను. మఱునాఁడు శుకనానుఁడు జాత కర్మసాస్కారము గావించి రాజానుమతిని బ్రాహ్మణోచితముగు వైశంపాయనుఁ డనుపేరు పెట్టెను. పిల్లలిద్దఱును శుక్లపక్షచంద్రునివలె దినదినాభివృద్ధి గాంచుచుండిరి. క్రమక్రమముగాఁ జూద్రాప్రీతునకు వైశవము ఆటలతోఁ గడచెను. కుమారుని కాటతనాఁడ దృష్టి మరలించి విద్యపము నాసక్తి గలిగింపవలయు నని విద్యామందిర మొకటి నిర్మింపఁదలఁచి పురమునకు వెలుపట నరక్రోసుదూరమునఁ జట్టును లగాధమైన యగడ్డ, ఎత్తైన బహిఃప్రాకారము, లోపల నుపప్రాకారములు, వాహ్యభికి గావలసినంత ప్రదేశము, క్రిందుభాగమున వ్యాయామశాల, ధృఢమున తలుపులు, పెద్దప్రవేశద్వారము గలుగునట్లు విద్యామందిర మొకటి నిర్మింపఁజేసి సర్వవిద్యలకు నాచార్యులను సంపాదించి వారి నందుంచెను.

శుభదినమునఁ జంద్రాప్రీత, వైశంపాయనుల నాచార్యుల కప్పగించిరి. దాసదాసీజనమును నిషేధించి యాచార్యకుల పుత్రప్రాయులగు పరిజనుల నియమించి క్రీడామిత్రుల నక్కడకు రానీక పంజరములోనుంచిన సింగపుఁబిల్లవలె నాతని విద్యామందిరమున నుంచెను.

చంద్రాప్రీతన కప్పుటి కాటవయ్యెను. గాఢద పశులు
 ప్రతిదినము ప్రాతఃకాలమున లేవగానే పరిమిశపరివారజనము
 తో విద్యామందిరమునకుఁ బోయి మానుషుల నెడి నాడు చు
 ద్రాప్రీతున కితరదృష్టి లేకగాన గుణముతో శిష్యునిది గ్రహిం
 చుచుండువాడు. గురువులు వాని శిల్పినియు శ్రద్ధయు నాది
 మిగుల నుత్సాహముతో విద్య చేపఱచుచుండి వాని నిర్మలను
 గునద్దముతోఁ బ్రతిబింబము స్ఫుటముగా నంటునట్లు చ ద్రాప్రీ
 తునిహృదయమున విద్య లన్నియు స్ఫుటముగా నాటినవి.
 ధన్వద్విద్యయును, శస్త్రాస్త్రోద్యమమును, గజారోహణాద్యా
 రోహణములందు, రథచోదఃమంకు, వేషవిశాదీవాద్యములయం
 దు, వృక్షాభినయాదికళలందు, చిత్రకళయును, ఇంద్రజాలని
 ద్యయుందు, నాటకములందు, భారతాదీవిశేషములనును,
 రామాయణాదికావ్యములయును, సర్వలిఖితములను, కళల
 దేశభాషలయందు, ఇందునందు నననేల? సకలవిద్యలయును
 సకలకళలయందు నైపుణ్య ముండిడు సరిపాడించెను. వ్యాసా
 మపి శేషములలో సహజయచుశ్రుతుము నభ్యసించుచుదాగ్రి
 ప్రితులకు భీమునకువలె మహాప్రాణశక్తి గలిగినది.

దాన నాథుఁ డాటగా గజసింహాదులచేపి పట్టుకొన్నచో
 నవి నిలిచిపోవలసినదే. కదలలేవు. చెదలలేవు. బుక్క-బాణపు
 దెబ్బతోఁ దాటివెట్లను తామరకాడలవలె ముక్కముక్కలు
 నేయుచుండువాడు. పరశురాముని బాణములవలె నాథుని

బాణములు పర్వతశిఖరముల చేరించుచుండెడివి. వదినుండి మోయఁదగినయినపదండముతో వ్యాయామమున శ్రమము చేయుచుండెడివాఁడు.

అచుహాప్రాణశక్తి లక్కఁ దక్కినవిద్య లన్నిటిని వైశంపాయనుఁడు చంక్రాపీడునితో సమముగా నేర్చుకొనెను. రాజకుమారున కాతనియెడల విశ్వాసపాత్రుఁడగు మిత్రుఁ డను భావము గలిగెను. క్షణమూర్తినయిన నాతనిని విడిచి యుండలేడయ్యె. వైశంపాయనుఁడును అట్టిమైత్రితో రాజకుమారు నెడఁబాయుచుండెను. వారిమైత్రి వారితోపాటువృద్ధి నొందుచుండెను. అట్లు విద్యాచుందిరమున విద్యాభ్యాసము చేయురాజకుమారునకుఁ బయ్యాటవవత్సరము వచ్చెను. యశావసారంభ మయ్యె. “చంక్రాపీడునికి విద్య లన్నియుఁ బఠింపఁ గన్గము లయినవి గాన నింక విద్యాచుందిరమున నుండ నక్కఱలే” డని యాచార్యులు దెలుపఁ దారాపీఠుఁడు చంద్రదాపీఠునిఁ దీసికొనివచ్చుటకై వలాహకుఁ డనువానిఁ బంపెను. అరిఁడు రాజకుమారునిసన్నిధి కరిగి “శూర! సర్వవిద్యలు ను సకలకళలును సంపూర్ణమయినవి గాన నిన్ను రాజగృహమునకుఁ దీసికొనివెళ్లవచ్చు నని యాచార్యులు నెలవిచ్చిరి గాన రావలయును. ప్రజలును, మేమును, మీరిల్లియు విద్యావంతుఁడ నగునిన్నుఁ జూడఁ గుతూహలపడుచున్నారము మా క.దలకును దిర్ఘన మిచ్చి యథేచ్ఛముగాఁ బురమున సంచ

రించి ప్రజలనేత్రములు ధన్యములు సేయుము." అని మహారాజు సెలవిచ్చి యింద్రాయుధ మనునొక గుఱ్ఱమును నిక్త పంపెను. అది ద్వారమున నున్నది. అది వారసీనిధిపతికి సముద్రమున దొరకిం గా మహారాజునకుఁ గానుకగా నప్పించెను. తద్వారా నశ్వలక్షణవేత్తలు దానిలక్షణములు చూచి యిది యింద్రదాశ్వమునంటిది అనిరి. అది దేవరయోగోహంచుట కై మహారాజు ప పే" నని చెప్పెను.

చంద్రాపీఠము తండ్రియొజ్ఞను శిరసావహించి వెళ్లఁ దలంచి మేఘగంభీరవాక్కులతో "ఇంద్రాయుధము సచ్చకిఁ గొనిరమ్ము" అనియెను. అంత నతఁడు గుఱ్ఱమును దీసి కొనితాఁగా దానిలక్షణము లన్నియుఁ బ్రశీలింప రాజకుమారున కాశ్చర్యము గలిగెను. "ఇది సామాన్యాశ్వము గాదు. నశాపవశమునో ముశ్వజన్మమిత్తినయేకవ్యవృత్తియో. మున్ను స్థూలశిఖఁ డనుమహాలిఖస్య రంభయనునప్పరపను శిపి పఁగా ఆమె యశ్వహృదము యనుపేరితో నాఁడ గుఱ్ఱమై శనిధన్వఁ డనురాజును సేవించుచు చిరకాలము భూలోకిమున నుండెను గదా. ఇదియు నట్టిదే యని యనుకొని యుక్కవలయు నను తలఁపుటో గుఱ్ఱమువిగ్రహమిచ్చి "మహాత్మా! ఆశ్వరూపమున నున్నది తెవరివో నాకుఁ దెలియదు. నిన్న నారోహణము చేయుదున్న నాలిప్పు ముగింపుము." అని మునిముని ననుకొన నాయశ్వ మాతని యభిప్రాయము తెలిసికొని సమాధాన

మిచ్చినట్లు గ్రుడ్డు త్రోవ్వముం దిర్యస్సప్తితో రాజకుమారుని జూచి కుడికొలిడ్చుతో నేలపై భూళి యెగురఁగొప్పచు ముక్కురంధ్రములతో ఘుఘరధ్వనిచేసి సకిలించెను.

అది దానియనుచుతి యని నిశ్చయించి యారఁ జెక్కి ను. ఎక్కి- ద్వారిముదాటెనుచ్చునప్పటికి అశ్వనైక్యగజనైక్యములతో నితరరాజకుమారు లాతచిదగ్ధవము చేసి నమృతతో ననుస్కారములు చేసిరి. రాజపుత్రుఁ డుచితరీతిని వారిని గౌరవించెను.

ఆతనివెంట నురియొక యశ్వముపము వైశంపాయనుఁడు వచ్చుచుండెను. వఁదిచూగఁగలుగు స్తోత్రీపాతములు చేయుచుండిరి. రాజకుమారుఁ డాపరవారముతో నగరాభిమ ఖుడై వెడలెను. చంద్రావీక్షణు విద్యాపరిపూర్ణుఁడును నవరకావన పూర్ణుఁడనయు వచ్చుచున్నాఁ డని యంతఁ డాడ వేసుకతోఁ బురజనులు ఎల్ల న్నవా రట్లే వచ్చి వీధులలో నిలబడిరి.

జన ములసమ్యర్థముతో నెఁగిమీఁద నెఁగిరుకడుచు, ఒకరిమెకరు తెప్పించుక నఁ ద్రోసికొనుచు రాజకుమారుని జూచి యానందించుచుండిరి. వృద్ధస్త్రీలు పుష్పమిశ్రము లగు లాడని రాజపుత్రునిపైఁ జల్లిరి.

ఆతఁడు రాజద్వారముదగ్గరకు వచ్చి గుఱ్ఱము దిగి వైశంపాయనునిచేయి నట్టుకొని లోపలి కఁగి రాజగృహము వకు, బోయి మానసూరికాల్పమున గూర్చుండిననుచో

జను జూచునంతలో నాతడు “కా రమ్మ కునూ కా!” యని యాన దబాష్పములు కన్నుల గ్రమ్మ నొకటి గనుప్పాటు గలుగ లేది కుమారునిఁ గాఁగిలిచుకొనెను. త ద్ది గాఢాలిం గననుభ మనుభవించి విడిచినతర్వాతఁ గుమారుడు పిశ్చ పాదసన్నిధినిఁ గూర్చుండఁబోవఁ దనతొంబూరికిరండవాకిని యుత్తరీకుపునుడఁత నచ్చట నాన ముగాఁ బడవ “వలకు తీసివేయు” మని మెల్లగాఁ జెప్పి విడి కాలఁకఁ దోసివైచి నేలపైఁ గూర్చుండెను.

మహారాజు వైశంపాయనునిఁ గుమారునివలెనే కాఁగి లించికొని ప్రక్కనున్న యీనముఁకముఁ గూర్చుడుమన నట్లు చేసెను. కొంచెముసే వయినతర్వాత “అన్నీ మూర్తిల్లిని మిగి లినయాలిఁపురమునాఁది, పునూరిజంబును నర్జునదానమున సంఘ ప్తపెట్టుము.” అని చెప్పఁ జరి మని నెలపు పుచ్చుకొని యంతఃపుర ప్రవేశి యోగ్య మునున పరివారముతో వైశంపా యనసహృదయు యాలిఁపురమునకు వచ్చి ఇల్లికి ననుష్ఠా రము చేసెను.

అమె సంధిమముతో లేచి యాలిగనము చేసికొని శిరమునుమూర్కొని యీనఁద ముది వైశంపాయనుని గాఁగి లించికొని తాను తనపీతమునఁ గూర్చుడి నేలపయిని గూ ర్చుండ బోయినకుమారుని బలాత్కారముగా దగ్గఱకుఁ దీసి తన తొడపముని గూర్చుండఁ జెప్పుకొనెను తొడరగాఁ జరివార

జనము తెచ్చియుండువీరమువయిన వైశంపాయనుడు గూర్కుండెను. తిల్లి కుసుమకు బిరలనుగల దనివీటిట నాలింగనము చేసికొనుచు, లలాటము, నక్షత్రము, భుజాగ్రములు, హస్తాగ్రములు తొలచెడితో స్పృశింపచు “వల్ప! మీరిండ్రి కరి నహ్మగయుడు. అతిసుకుమారశరీరుడ వగుచున్న నితకాలము కరివశిక్షతో నుచివాడు. గురుశిక్ష నెట్లు సహించితివి. కడుబుటకు మెదలబుటకు వీరవేకుండగ గురువునిగృహమున నెట్లు కాలమగడపితివి. పోనియ్యి. కుమారా! ఎట్లో సహించితివి కావుననే సమస్తవిద్యలలోను సామర్థ్యుడవైతివి. విద్యాస్వతుః కివగునిను జూచితివి. ఇంక నచకూలకాంతాస్వతుః కివగు నున్న జూడఁ గోరికలగు. అనఁ గొంతెము సిగ్గుతోఁ జిలువవ్వనవ్వీ తలచెనుకొనఁ దల్లి పుత్రుని ముఖమెత్తి యొక ముష్టపెట్టికొనెను.

కొంతెముసే పడట నుండి తల్లిసొల్పు గైకొని యంతఃపురము లోనియుఁ జూచి వారల నానందింప జేసి ద్వారము నొద్దనున్న ముగ్ధనాయుధిశ్వము నెక్కి వైశంపాయనుడు తనవేట గాఁగా తరివారజనముతో శుకనాసునిగిటి కరిగెను.

రెండవరాజగృహమువలె చున్న ముగ్ధిగృహమునకుఁ జోయి ద్వారముననే ముగ్ధనాయుధిమ దిగి తాననేకరాజవర్మలనమన్వారములు గైకొనెను. శుకనాసుఁడు నమస్కారము చేసెను. రాజనర్త ముగ్ధియు సలబుడెను. శుకనాసుఁడు

తొందరతో లేచి ముందునకు వచ్చి రాజకుమారు నాలింగన
ముచేసికొని రత్నానకముపయిని కూర్చుండబెట్టి యత్నించి
నను నాతడు కూర్చుండక నేలనై కూర్చుండెను. శుకనానుఁ
డు నైశంపాయురునిశాగిలియొకొని కనుక రాజకుమారునివ్ర
క్కను కూర్చుండెను. శుకనానుఁడుదక్క మీగిలికనా రండలు
ను తెనుపీతములు వదలి నేలమీదనే కూర్చుండెడి శుకనా
నుఁడు సొంతమాతేశయనుతో “చచ్చా వీర ! నేనుగదా
మీతండ్రి జన్మము సఫలమైనది. నాకున్ననకు నీవంటివాఁ
డు పుత్రుఁడగునా ! మీతండ్రితో గలిసి భాదరము వహిం
పుము. భూదేవికి పుష్కలభాగము లచ్చునది. లేకున్న నీవంటి
వాఁడు రాజగుట సాధవింతునా” యని సుతించి ముదిలి
తిని గునుమాంగ గాగాభరణాదులతో శారంగమును

చందావీరఁ డాతినిఁబొమ్మ నెల్లప్పు యుకొని శుకనా
నునియంతఃపురమున కరిగి మనోరముని జూచి యామెమాదరా
శీర్వాదములు వడిసి మరల వింద్రాయుధ మెక్కి రాజకుమా
రుఁ డుండుటకు నేర్పఱచిన భవనమునఁ బ్రవేశించి రాజవర్గము
తో నచ్చటనే మజ్జనభోజనాదికార్యములు నిర్వర్తించుకొనె
ను. తాను బరుండుట కెర్పడిననోటనే యింద్రాయుధమును
గట్టి నేర్పఱిచెను. ఆరిననుతెయి నట్టియున్నవనాతోఁ గడిచి
నది. అంతే సూర్యాసమయ మయ్యె. రాజకుమారుఁడు మరల
రాజగృహమునకుఁ బోయి జనకులదర్శనము చేసి కొంచెముసే

వక్కుడకుండి వారి నానందింప జేసి తనభవనమునకు వెళ్లి పరుండెను.

ఒకనాడు పోతఃకాలముననే కైలాసుని కంచుక యొక్కకన్యకును పెటల్లెకొని రాజకుమారవర్చనమునకు వచ్చెను. ఆమె సౌందర్యవతి. యశావనారంభదశలో నున్నది. ఆరుద్రపురుగులరంగుల మేలిముసుగు ధరించివది.

“రాజకుమార ! నుహదేవియాజ్ఞ చిత్తగింపుము.”

“మహారాజా పూర్వము లూతదేశము జూచి వచ్చినపుడు స్త్రోత్రపాతకబృందముతో నీకన్యకు దీసికొనివచ్చి యంతఃపుర పరిచారి కామధ్యమున నుంచెను. ఈమెసౌందర్యానులును నుగులములును జూచి యీమె లూతదేశాధిపతీకూతురయ్యుండు ననియెంచి ప్రేమతో బుర్రకవలె బెంచితిని. పత్రలేఖ యని యీమె పేరు. నీకు అడవికైగా నేర్పితిమి నుము. పుర్రకగా బెంచితిని గాన నీమెయదలిపక్షపాతమునకై వచ్చుచున్నాను. విశ్వాసపాత్రుగాలు. ఈమెయే నీకు సర్వోపచారము సేయును. బాల్యము చేత గొంచెములోపము న్నచో జెప్పి నేవ చేయుచుకొనము.” అని కైలాసు మారకుండ రాజకుమారుడు “జనిన సెలప్రప్రకారమే చేసెన” నని మనవిసేయు మని చెప్పి యూనిని బంపివేసెను.

పత్రలేఖ యది మొదలు సర్వదా ఛాయవలె నాతనిని విడువక యుపచారములు చేయుచుండెను. చూచినది మొదలు

రాజకుమారులు యిగూడ నీమెయందు దయగలిగినది. మిగులనమ్మిక యుంచెను. ఇట్లుకొన్నిదినములు గడవఁగాఁ జంద్రాపీఠ నకు యావరాజ్యాభిషేకము సేయవలయుననుతలఁపు గలిగి రాజు రాజ్యాభిషేకసంభారములు సంగ్రహింప నాజ్ఞ చేసెను.

యావరాజ్యాభిషేకము నొందుటకు ముందొకనాఁడు రాజకుమారుఁడు శుకనానునిఁ జూడఁబోవ నతఁడు “చంద్రాపీఠ ! నీవు సమస్తవిద్యలయందు, సకలరాజనీతులయందును పరిపూర్ణుడవే అయినను లోకానుభవముచుట్టి నీకుఁ గొన్ని నీతు లుపదేశింపఁ దలఁచితిని. రాజ్యాభిషేకము గాఁగానే లక్ష్మీమదము ప్రవేశించి యెంతనీతివేత్త నయినను గన్ను గానకుండఁ జేయును.

ఆగర్భశ్రీమంతుఁడగుట, యావనారంభము, సుందరాకారము, మనుష్యాతీతశక్తిగలుట అనువానిలో నొక్కొక్క గుణమే యనర్థపరంపరలో దింపును. అన్నియు నొక్కచో నున్నచో చెప్పవలసిన దేమున్నది. ధర్మవాక్యములు, గురూపదేశములును శైవులలోఁ బడెనేని జలమువలె చెవిపోటు గలిగించును. ఇచ్చకము లాడి మోసముచేసి ధన మపహరించు వారిమాట లతిప్రియముగా నుండును. హితముచెప్పవాఁడే దొరకఁడు. ఎవరైనఁ జెప్పిరేని వాడు శత్రువులవలెఁ గనఁబడుచును. నీవు సమాజముగా ధీనుఁడవు. దానిపైని మీజనకుఁడు సర్వవిద్యాపరిపూర్ణుని గావించినాఁడు. నీసద్గుణములే నా

చేత నింతదాకఁ జెప్పించినవి. సమస్తకల్యాణగుణములతోను కులక్రమాగత మగు యౌవరాజ్య మనుభవింపుము. పట్టాభిషేకానంతరము దిగ్విజయయాత్ర గావించుము. మీతండ్రి సర్వదిగ్విజయము చేసినను నీవును జయించి రాజులను వశపఱచుకొనవలయును.” అని యుపదేశింపఁ జంద్రదాపీఠుఁడు వినయముతో నవి గ్రహించి శుకనాసునియనుజ్ఞ నొంది స్వగృహమున కరిగెను.

మఱికొన్నిదినములకుఁ దారాపీఠుఁడు సమస్తపుణ్యతీర్థములనుండియుఁ బవిత్రజలములు తెప్పించి సర్వావధులును సమస్తఫలములు సకలశ్రేష్ఠపదార్థములును జెప్పించి సుముహూర్తమునఁ జంద్రదాపీఠునకు యౌవరాజ్యపట్టాభిషేకము చేసెను. ఒక చెట్టు నంటియున్నతీగె యాచెట్టును విడువకయే మరియొకచెట్టుపై నలుకొనునట్లు రాజ్యలక్ష్మి తారాపీఠుని విడువకయే చంద్రాపీఠునిపై సంక్రమించెను. తల్లి యువరాజును చందనమాల్యాభరణాదులతో నలంకరించెను. యువరాజు రాజ్యసింహాసన మెక్కి సకలరాజవర్గమును బరివారజనమును నర్హతీని గౌరవించెను.

3

అంత దిగ్విజయ యాత్రకు దుండుభిమోగించిరి. ‘జయ జయ’ అనుధ్వనితో సకలభువనములు నిండిపోయినది. ప్రయా

ణమున కలంకరించినయాడేయఁగుపై నున్న యంబారీలోఁ బ్రతలేఖను ముందే యెక్కించి మావటివాండ్రు తీసికొనిరాఁగా నాయేనుఁగుపై నెక్కి యువరాజు బయలుదేఱెను. పరివార మంతయు వెంటఁ జొవుచుండెను. గంధమాదనమను నశ్వమువెనుకను ఇంద్రాయుధము ముందును నడచుచుండ, ముందు తూర్పుదిక్కును జయింప వెడలెను. వైశంపాయనుఁడు వేటొక యేనుఁగుపై ద్వితీయాయువరాజువలె పోక్కునుబొవుచుండెను. బలములు భూమియొనినట్లు సర్వత్ర నిండియుండెను.

జయింపవెడలిన దేశాధిపతు లందఱును వారియంతట వారే చాదాకాఁగింతు లయి కానుకులును, పన్నులును తీసికొని యెదురువచ్చి సమర్పించి యాతనిదయకుఁ జాత్రులయిరి. తలయెక్కికొని వచ్చినశత్రువులఁ దల లణఁచుచు, శరణాగతుల రక్షించుచు, భయార్తుల నోదార్చుచు, శాసనములు లిఖించుచు, జయస్థంభములు నిలుపుచుఁ బ్రజలను రంజిల్లఁజేయుచు నాలుగుదిక్కులను జయించెను. మూడు సావత్సరము లాదిగ్విజయయాత్రోతోఁ గడచినవి.

యువరాజు సకలభువనతలమును జయించి భూమి పృథక్ష్మీణముచేయుచుఁ గైలాససమీపమున సంచరించుహేమజటులనుకీరాతులకు నివాస మగుసున్దర్భపురమునకుఁ జొయి యది జయించి 'వశపటచుకొని విశ్రాంతికై కొన్నిదినము లచట నుండెను.

ఒకనాఁ డింద్రాయుధము నెక్కి యొంటరిగా వేటకుఁ బోయి యచట నొక పర్వతశిఖరమునుండి దిగివచ్చుచున్నకన్నర మిధునమును జూచెను. అట్టివారిని మున్నెను చూడలేదు గాన వారిదగ్గఱకుఁ బోయి చూడవలయు నని గుఱ్ఱమును బరు పెత్తించెను. వాగును నూతనపురుషుఁ డెవఁడో గుఱ్ఱమెక్కి తమపయికి వచ్చుచున్నాఁ డని పరువిడ మొదలిడిరి. వారినిఁ గలసికొనవలయునని గుఱ్ఱమును ద్విగుణీకృతవేగముతో నడిపించెను. ఇదిగో పట్టకొనెదను. ఇంక రెండడుగులలో దొర కెదిగు. అనుకొనుచుఁ బదియేనుయోజనములదూర మరిగెను. అంతలో నాకిన్నరమిధున మొకకొండశిఖరముపై నెక్కిను.

రాజు తనదృష్టిని మరలించి తనగుఱ్ఱమును దానును మిగుల నలసినట్లు గ్రహించి తనలోఁదాను “ ఎందుల కీనిరర్థక ప్రయాసము ? వారిని బట్టుకొంటినేని గలిగినలాభ మేమి ? పట్టకొనకున్నఁ గలిగెడునష్ట మేమి ? ఇట్టిప్రయోజనముమాలినపనులోఁ బబ్బడల యెందులకు ? మూఁఘుడ నయితినే. చిన్న పిల్లవాడనా ? కాల మెంగివ్యర్థపుచ్చితిని. రాజధర్మము నెఱవేఁచినట్టా ? మిత్రకార్యము నాధించినట్టా ? వచ్చునపు జాదా రినిసూడఁ జూచుకొనలేదే. సువర్ణపురమునకుఁ దోవ చెప్ప వారెవరు ? జనసంచారశూన్యమగుమహారణ్య మిది. ఎంత తెలివితిక్కువపని చేసితిని. ” అని విచారించి భూగోళవిషయము చెప్పునపుడు “ సువర్ణపురము ఉత్తరదిక్కున నుండుపట్ట

ణములకు హద్దవియు దానితర్వాత నిర్జనారణ్య మయ్య నది దాటినచో, కైలాస మనియు వినియున్నాను. ఆనిర్జనారణ్యము దాటి వచ్చితిని. ఇది కైలాసము గావలయును. ఇంక నిక్కడనుండి తిన్నగా దక్షిణమునకుఁ బోయినచో సువర్ణపురమునకుఁ బోగలరు. ఆత్మకృతాపరాధమునకు ఫలమనుభవించి తీరివలెను. " అని యనుకొని గుఱ్ఱమును మరలించెను. అంత నాకసమువంకఁ జూచెను. రెండుబాములకాల మయినది. గుఱ్ఱము అలసిపోయినది. కొంచెము గడ్డిమేసి నీరుపెట్టి యలయిక దీర్చి నేనును కొంచెముదకము త్రావి యొక చెట్లకిందఁ గొంచెముసేపు విశ్రమించెద నని నీరున్నప్రదేశమునకై వెదకుచుండెను. కొన్నిచాడలనుబట్టి యాప్రాంతమున సరస్సుండునని యూహించి యాచాడలగలదారి నేరేయి యుచ్చోదనును మహాసరస్సును గాంచెను. ఆసరస్సును జూచినంతమాత్రముననే శ్రమమంతయుఁ బోవ మిగుల సంతసము గలిగి యిట్లనుకొనెను. " కిన్నరమిథునమును వెంటాడుట నిరర్థక వ్యాపారమనుకొంటిని గాని దానిమూలముననేగదా యిట్టిసరోవరమును జూడఁగంటిని. ఇంతకంటె జన్మమునకుఁ గావలసిన దేమున్నది ? నేత్రములు ధన్యము లయ్యె. కావుననే యీశ్వరుఁడు కైలాసనివాసి యయ్యెనుగాఁబోలు " అనుకొని దక్షిణతీరమునఁ దనగుఱ్ఱమును దిగి గుఱ్ఱమునకుఁ గల్పెముఁ బల్లమును తీసివైచెను. గుఱ్ఱము నేలపముఁ బొల్లి లేచి కొంచెముగడ్డి మేసి

సరస్సులోనికి దిగి నీరు త్రాగి నిలిచియుండ దానిని రాజకు
మారుఁ డొక చెట్టునకుఁ గట్టి కత్తితోఁ గోసిన లేతగడ్డి దాని
ముందటఁ బడవేసి తానును నీటిలో దిగి కాళ్ళుఁజేతులును
గడుగుకొని కొంచెము నీరుద్రావి వైకివచ్చి కొన్నితామరాకు
లు రాతిపైనిపూచి తలకుఁజాట్టినయుత్తరీయము క్రిందనుంచి
కూర్చుండెను.

కొంచెము సేపు విశ్రమించినతర్వాత ఇంచాియుధము
చెల్లులు నిక్కిఁబెట్టి యుత్తరముఖముగా నిలఁబడి యేదియో
వినుచున్నట్లు గనఁబడినది. ఏమి యని రాజకుమారుఁ డను
కొనునంతలో వీణాతంత్రీ ధూంకారముతోఁ గలసి శ్రావ్యము
గానున్న సంగీతధ్వని విఁబడెను. “ ఏమి ! మహావ్యసంచార
ములేనియొక ప్రదేశమున సంగీతమునకు సంభవ మెట్లు ” అని
విచారించి లేచి సంగీతము వినుపించినదిక్కునకుఁ జేరియొగ్గెను.
సంగీతముచాటుచున్న ప్రదేశ మక్కడకు సమీపముగానేయుం
డుటచే సంగీతము స్వరవిశేషసహితముగా స్పష్టముగా నాత
నికి విఁబడెను. సంగీతశ్రవణమందలియాసక్తికంటె ఇట్టినిర్జన
ప్రదేశమున నెవరు సంగీతమును పాడుచున్నారో ? వారిచట
నేల యిండిగో తెలిసికొనవలయు ననుకున్నావాల మధిక ము
య్యె. అంత నతఁడు గుట్టమెక్కి, గానమందలియాసక్తిచే
దనకంటె ముందు ఘోరమందలుగ నాదిక్కునకు బోవువారి
కాములనుబట్టి మార్గము తెలిసికొని కొంతదూర మరుగ నచట

శివునిసిద్ధాయతన మొకటి గనబడెను. ఆశివాలయములోఁగిఁ బోయి యీశ్వరలింగమును జూచెను. ఆలింగము కనరో మం దాకీనీపుండరీకములతోఁ బూజించిరి. ఆలింగమునకు నాల్గు ముఖము లున్నవి. దక్షిణముఖమువయిపున దేవాభిముఖము గాఁ గూర్చుండి వీణ చేతఁ బూని శివునిగఁజేసి పాటపాడుచు న్నయొకకన్యక నాతఁడు చూచెను.

అతఁడు గుఱ్ఱముదిగి దానిని జెట్టఁగొన్నకుఁ గట్టిపెట్టి శివలింగసమీపమునకుఁ బోయి శివునకు సమస్కారము చేసి తెప్ప వాల్చక యాకన్యకను జూచుచుండఁగ నతనికి మనమున నిట్లుతోఁచెను. “జనులకు నెప్పుడు ననుకొననివృత్తాంతము లెన్నియో సంభవించుచుండునుగదా.

నేను వేటకొరకు వనమునకు వచ్చితిని. అచటఁ గిన్న రమిథునము గనబడ నిరర్థకముగా వారిని వెంటాడించి వచ్చితి, దానిమూలమున దివ్యప్రదేశము వీక్షించితిని. నీటికై వెడ కుచుండ సరోవరము గనబడెను. ఆతీరమున ప్రేమింప నమా నుషగానము వినఁబడినది. దానినిబట్టి రాఁగా నీదివ్యకన్యక దర్శనము లభించెను. ఈమె దివ్యకన్యకయనుటలో సందేహ ము లేదు. మనుష్యులలో నిట్టియాపరేఖావిలాసాదులు సాధ వించుట యెట్లు? నన్నుఁ జూడఁగానే యంతర్ధాన మొందని చో, కైలాసపర్వతశిఖర మెక్కి కనఁబడకుండఁగ వెడలసియె డల, ఆకాశమార్గమున కెగిరిపోని పక్షమున “నీ వెవని? నీ

చేరేమి ? నీనిట్టియావనారంభదశలో తపస్సునేయ నేల ? అని యామెనే యఃగెదను. ”

అని యరుకొనుచు నాస్పృహకనుండపమున నొకస్తంభ మునొద్దఁ గూర్చుండి యామె సంగీతము చాలించునమయము దాఁక నిరీక్షించుచుండెను. అంత నామె గానము కట్టిపెట్టి లేచి శివునికి నమస్కారము చేయుచుఁ బ్రదక్షిణముసేసి తెల్ల నిచ్చదిచూపులతోఁ జంద్రాప్రీతునిఁ జూచి హాసకరించెను. “అతిథికి స్వాగతమా ? మహానుభావా ! మీరీప్రదేశమున కేల వచ్చితిరి. లేదు. అతిథినత్కారముగొన రండు. ” అన వారఁడు దివ్యకన్యక పలుకరించుటయే మహాప్రసాద మని యెంచి లేచి యామెకు నమస్కరించి “అమ్మా ! మీసెలవు ” అని వెల్లుచున్నయామెవెంట శిష్యునివలె భక్తితో వెళ్ళుచు మనస్సుతో “ అమ్మయ్యా ! నన్నుఁ జూచి యామె యంతగ్ధా నము గాలేను. ఈమెవృత్తాంత మడిగితినేని చెప్పు ననునాశ కలదు. ” అని తలఁచుకొనుచు నూటమగులదూరమున నున్న గుహాముఖమున కామెతోఁ బోయెను. ఆఁహ మునులకుఁ గావలసినసర్వపరార్థములతోను నిండియుండెను ఒకమూల మణికనుండులువు, ఒకశట్ఛున యోగపట్టిక, యొకచోటఁ బాద రక్షలజోడు, యొకప్రక్కను నారచీరలు పఱచినపక్క, వే తొకస్థలమున, శంఖమయమగు భిక్షాకపాలము, ఒక చో విబూ దిసోటకాయయు నుండె. అవి చూచుచు నతఁడు ద్వారమున

నొకశిలాతలముమీదఁ గూర్చుండెను.

ఆమె లోపలికిఁ బోయి వీణ నారచీరలప్రక్కకుఁ దల
వైపున నుంచి యాకులదొప్పతో నుదఁగము పట్టుకొనివచ్చి
యప్పుపాద్యములకై యాయవచ్చిన నతిఁడు “ చాలుఁ జాలు
ను. అంతవీయాస మేల ? భగవతి ! నీదృష్టిప్రసారముచేతనే
మిగుల సంతోషుండ నయితిని. అంతయత్వాదర మక్కఱలేను.
కూర్చుండుము. అనియు నామెనిర్బంధమున నామెచేయు
నతిథిసత్కారములను నచిత్రతో గ్రహించెను.

ఆమె యతిభిపూజ సేసినతర్వాత నాతనిసమీపమున
నున్న రెండవశిలాతలమునఁ గూర్చుండి కొంచెముసే పూరకు
డి యాతనివృత్తాంత మహగ నతిఁడు దిగ్విజయయాత్ర మొన
లుకొని తనవృత్తాంతము దెలిపెను. అంత నామె లేచి భిక్షా
కపాలము చేతఁ బట్టుకొని వృక్షమూలములకుఁ బోయి నిలఁ
బడ నామెభిక్షాకపాలమున ఫలములు తమంతిటఁదామే పడి
నవి. ఆఫలములు దెచ్చి యామె చంద్రద్రాపీడునకు భుజింపు
మని యిచ్చెను.

చంద్రద్రాపీడుఁ దాశ్చర్యము నొంది, తపశ్శాలల కపాఢ్య
ములేదుగ వా. ఇంతికింజు నాశ్చర్య మేమియన్నది. చేతనాశూ
న్యము లగువృక్షములఁగూడ భిక్ష కోరినపుడు ఫలములిచ్చు
చున్నది. ఇట్టిచిత్ర మిక్కడను జూడ లేదు. అని యనుకొనుచు
లేచి తనగుట్టమును సమీపమునఁ గట్టి స్నానాదిక్రియలు

దీర్ఘకొని యామె పెట్టినఫలములు భుజించి తేచి, యామె
 ఫలాహారము గైకొనునంతదాక కొంచెముదూరముగ నుండి,
 తర్వాత నామె కూర్చుండినశిలాతలమునకు దగ్గటగాఁ గూర్చుండి
 కొంచెముసే పూరకుండి వినయముతో “భగవతి! నీ
 వనుగ్రహముచూపుటచేఁ గొంచెముచనవు గలిగి యొకప్రశ్న
 మడుగఁ గుతూహలపడుచున్నాను. ఇట్లువేకుకపడుట మా
 మనుష్యజాతికి సహజము. నీకు శ్రీమదానుండవియెడల వన్నను
 గ్రహింపుము. నీవు జన్మించినకుల మేది. గంధర్వాశ్వరసలలో
 నేకులము? ఇట్టివయసున వ్రతాచరణ మేల? సీవయ సైక్తడ?
 ఈతప సైక్తడ? నిరూప మెక్కడ? ఈవ్రత మెక్కడ? సర్వ
 సౌఖ్యములును వీడి యీవిర్జనారణ్యమునఁ దప స్సేదకులకుఁ
 జేయుచున్నావు? ఏమి సీశరీర మంతెల్లగా నున్నది?” అని
 చంద్రాపీఠం దడగ నామె క్షణమాత్ర మేదియో ధ్యానించి
 ఉస్సరిని నిట్టూర్పులు నిగుడించి కన్నీరు పెల్లువలై పాట
 నేడ్వఁ జొచ్చెను.

అట్లు రోదనముచేయునామెను జూచి చంద్రాపీఠండు
 “అహ ఏమి ఇట్టియాకృతివిగూడ దుఃఖములు వశపఱచుకొన్న
 వే ఎట్టివానికిని శరీరధర్మము లగునుఖయఃఖాదిద్వంద్వములు
 తప్పవుగదా. ఈమె కింతకిన్నీరు వచ్చుటచేతఁ గూడ నీమో
 చరిత్రము దెలిసికొనఁ గుతూహలము పొచ్చుచున్నది. ఇట్టి
 వారు సామాన్యకారణమున నింతదుఃఖ మొందరు. ఏదేని

పెద్దకారణ ముందును. సామాన్యపురుషుగు పక్షివచో భూమి వడకునా? ఆమె కట్టికుఃఖమును జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చి అపరాధ నైతినిని యనుకొని లేచి యచ్చట నున్నకాలువచుండి దోసిలి తో నీళ్లు దెచ్చి యామెకిచ్చి కన్నులు కడుగుకొను పాని నిర్బంధపెట్టెను.

ఆమె యాతనినిర్బంధముచేత నానీటితోఁ గన్నులు కడుగుకొని నారచీరకొంగుతో మొగము తుడుచుకొని వేడి నిట్టూర్పులు విడిచి మెల్లగాఁ జంద్రావీచునితో నిట్లనెను. “రాజకుమారా! దూరదృష్టవంతురాలను. దయాశూన్యకాలను. పాపిని. నావృత్తాంత మేల? జన్మముమొదలుకొనియు రోత గలిగించువృత్తాంతము. అది నీవు విన నేల? నీ కంఠ గా వినవలయు నని యన్నచోఁ జెప్పెదను వినుము.

.౪

దేవలోకమున నక్కరసలు గలరని వినియే యుండువు. జారిచి కడునాలుగు కులములు. దక్షునికుమారికలలో ముని యువనదియు నరిష్టయనునదియు నిద్దఱును గంధర్వశ్రేష్ఠుల నిద్దఱు. బెండ్లాడిరి. అవి రెండుకులములు. మిగిలినవివండ్లొకడు కులములు. పానిలో బ్రహ్మచునస్సువలన మెకటి. వేదముల వలన మెకటి చంద్రకిరణములవలననొకటియు గల్గినవి. ఇట్లే మిగిలినవానికిని జన్మములములు భిన్నభిన్నములుగా నున్నవి.

మునియనునామెకుఁ బరియాలుగును పుత్రులు. వారిలోఁ బనునాటవనాఁడు కనిష్ఠుఁడయ్య గుణశ్రేష్ఠుఁడు. చిత్రరథుఁడనుపేరఁ బ్రసిద్ధుఁడు. పరాక్రమమున ముల్లోకముల యందుఁ బ్రఖ్యాతి వడసి యిరుగ్గిరిచే మిత్రుఁడనిపించుకొని గంధర్వాధిపత్యమును బాల్యముననే సంపాదించెను. ఇక్కడకు దగ్గఱనే భరతవర్షమున కుతరముగాఁ గింపురుషవర్షము కలదు. అందు హేమకూటపర్వత మతినినివాసము. అతఁడే యాయుషవనమును విర్జించెను. కావుననే దీనికిఁ జైత్రీరథ మనిపేరు వచ్చినది. ఈయన్చోదమునుసరింపు అతఁడు త్రవ్వించినదే. ఈశివాయతన మాతఁడు కట్టించినదే.

అరిష్టకు నార్గురుకొడుకులు. వారిలోఁ బెద్దవాఁడు హంసుఁడనువాఁడు. అతినిని రెండవగంధర్వకులమునకుఁ బ్రభువుగాఁ జిత్రీరథుఁడే యేర్పఱచి పట్టముగట్టెను. అతఁడును హేమకూటముననే నివసించుచుండును.

చంద్రకేరణములవలనఁ బుట్టినకులమున గారియనునో లావణ్యవతి జన్మించెను. ఆమెను గంధర్వకులపతియగు హంసుఁడు వివాహముచేసికొనెను. ఆదంపతులు పార్వతీపరమేశ్వరులవలెను లక్ష్మీనాయకులవలెను నుండిరి. ఆమహానుభావులగర్భము చెఱుప నిట్టివిక్పితరూపముతోఁ బశుదుఃఖపాత్రురాలనగు నేను పుట్టితిని.

మూతిండ్రి సంతానము లేనివాఁడగుటచేరి, నేనపుట్టిన

పుడు కుమారుడు గలినపుడు చేయదగినయుక్తవయసుకంటె
 సధికోత్సవము చేసెను. పదియవనాడు కులచారప్రకారము
 నామాపానుమాపముగా మహాశ్వేతి యను సార్థక నామము పె
 ట్టెను. నాజనకులును బరివారమును గంధర్వులు నందఱు నొ
 తోగారాబముగా నన్ను బెంచిరి. బాల్య మతిక్రమించి యా
 వనము వచ్చినది. ఒకవసంతికాలమున మితల్లితోఁ గలసి
 యాయచ్చోదసరమున స్నానము చేయవచ్చితిని. సభజనము
 తోఁ గలసి యచ్చోదసశేషములు చూచుచు నటునిటుఁ దిరుగు
 చుండ నొకదివ్యకుసుమగుంధ మొక్కవైపుననుండి వచ్చినది.
 ఇంతపరిమళ మెచ్చటచుండి వచ్చినదో యని యాలోచించుచుఁ
 గన్నులుమూసికొని యీసుగంధానంద మొక్కట మరుళ
 వించి అది యేమో తెలిసికొనట కాసుగంధమువచ్చినవైపున
 కుఁ జొచ్చితిని. జేనాకాంతితో వన మంతయుఁ గనకమయము
 గావించునోఁతొనయువకుఁడు స్నానార్థము వచ్చుచుండెను.
 తుల్యములగు హయకావనములు గలముసకుమారుఁ డొక్కఁడు
 జేనాతార్చనకై పుష్పములు గోయుచు నాతినివెంట వచ్చు
 చుండెను ముందువచ్చితొనయువకుఁడు కర్ణాలంకారముగా
 ధరించిన నారిజాతిపుష్పము జరి చూచితిని. ఆపరిమళము వా
 నిజే కాని యితరము గాదని నిశ్చయించి యావకుఁడుఁడను
 రూపాతీతముము చూచి, చ ద్విఃశలహారము దీసి సమవస్తు
 విరపదార్థములహారము వానితోఁ గలిపి యాతినిని బ్రహ్మ

సృజించియుండు నని బ్రహ్మకాశల్యమునకు మెచ్చుకొనుచు,
అనందకరవిశురాల నయి క్షణమాత్ర మేమియు దెలియకుండ
నుండి తర్వాత “ ఏమిది ! ఎంతకూడనిపని. కులకన్యకల
కిది యుచితము గాదుకదా ” యని మనమును మరలింప
‘దున్నించియు మరలింపనేరక పరమేశ నయి వెట్టిచానివలె
చాలనిని జూచుచుంటిని.

యోగ్యమా అయోగ్యమా లభ్యమా అలభ్యమా
యని యాలోచింపక యే హృదయ మయరాగము నొందును.
అమహాత్మికశ్శాలి యెక్కడ ! నే నెక్కడ ! వానియందు నను
పను రాగమయిక్తము అని యెఱిగియుండియు మనస్సును బట్ట
కాల నయితిని. ఈతడు నావికారములు చూచి కోపించి
శపించినను శపించువచ్చును. ఈస్థలము విడిచిపోవుటయే యు
క్తమని యెంచి వెళిలిపోవఁ దలంచి అంతలో ఋషిజాతి
సమస్తజనవంధనీయముగదా నమస్కరించిపోవుట మని యా
తనికి ననుష్కారము గావించితిని.

నేను నమస్కరింపఁగానే అయరాగమహిమయో, మ
ధుమోనమహాత్మ్యమో, యోవిఃప్రభావమో, నా దౌర్భాగ్య
దశయో, ఇంతకు స్థలకావలసినవిధి యన దో ఏకాగ్రత మ
యన నేమి ? దీపముదగ్గరకుఁ జేర్చ మరొకదీప మంటుకొ
న్నట్లు నావికార మూలకమగుట నంటికొనెను. అతినివికారము
‘ఘోష నావికారము’ ద్వీగుణమో త్రిగుణమో యుష్మయో మతి

కొంతసేపటికి గొంచెముదగ్గరకు బోయి నే నాతనిసహజ
రుని బలుకరించి “యీతఁ డేమిపోసనువికునూరుడు ? ఈ
తనిచెవిలో నున్నకుసుమంజరి యే చెట్టుది ? దీనిసారథ ము
సాధారణము.” అని యడుగ నాతఁడు చిఱునవ్వునవ్వి “బాలా!
అట్లడుగుటవలన నీకు బ్రయోజన మేమి ? అయినను వేమ
కపడుచున్నావు గానఁ జెప్పెద వినుము.

“శ్వేతకేతు వనుమహాముని కలఁడు. ఆతఁడు మహా
సౌందర్యశాలి ఆతఁ డొకనాఁడు దేవతార్చనకై తామరపు
వ్వులు కోయఁ దలచి గంగానదికి వచ్చెను. ఆశ్వేతకేతు
వును పూడరీకవివాసిని యగులక్ష్మి చూచి యట్టిసుందరాశా
రునివలన సంతరి వడసిన నంతిబాగుగా నుడునోకవా యని
యనుకొనెను. ఆమెసంకల్పశేషము సిద్ధించి యొకకుమా
రుఁడు గలిగెను. ఆమె యాకుమారిని శ్వేతకేతువున కిచ్చెను.
ఆబాలుఁడు పూడరీకమున సంభవించెను గానఁ బుండరీకుఁ
డనినామరణము చేసి శ్వేతకేతువు సకలవిద్యలయందును
బరిపూర్ణుని గావించెను. ఆతఁడే యీతఁడు.

ఈతఁడు బ్రహ్మచర్యవ్రత మాచరించుచున్నవాఁడు.
ఈపుష్పంజరి పారిణిపుష్పముంజరి. బ్రహ్మచర్యవ్రతము.
నకు విరుద్ధముగా నీపుష్పముంజరి యీతఁడు ధరించుటకుఁ
గారణము వినుము. నేఁడు చతుర్దశి గాన నీశ్వరసేవ సేయవ
లయు నని యీతఁడును నేనును స్వర్గలోకమునుండి కైలాస

మునకు వచ్చుచుండగా నందనవనమందలివనదేవత యీతని సౌందర్యము పొగడి “ నీలోకోత్తరసౌందర్యమున కీపారిజాత పుష్పమంజరి తగును. ఇది కర్ణభూషణముగా ధరింపుము. నీవొట్టితిలోకసౌందరపురుషుడు ధరించుటచే బారిజాతజన్మము నూడ ధన్య మగును. ” అని యీపుష్పమంజరి యీయ నీతఁడు ఆత్మస్తుతి వినఁబడుటచే కొంచెము తలవంచుకొని తెప్పలు క్రిందికి వాల్చి దీనిని నిరాకరించి పోవుచుండెను. అవనదేవత దీనిని సార్థకముచేయుము. అని కోరుచు వెంటవచ్చుచుండుట నేను చూచి “ మిత్రమా ! తప్పేమున్నది ? పుచ్చుకొనుము. ఆమెలోక చెల్లింపుము. ” అని నిర్బంధపడితిని. నిషేధించుచున్నను అది కర్ణాభరణముగా ధరింపఁజేసితిని. అని యీతనిసహచరుడు చెప్పి యూరకుండఁగాఁ దపోధనయువకుడు కొంచెము మందహాసముచేసి “ బాలికామణి ! ని వెంటల కింతశ్రమకుడి ప్రశ్న చేసితిని. నీకు దీనిపరిమళము నచ్చినచో బుచ్చుకొనుము ఇచ్చెదను. అని చెప్పి వర్గముగా వచ్చి స్వయముగా నాపుష్పమంజరి తనచేతితో దీసి నాచెవి నలంకరింపఁజేసెను. నాకపోలతలస్పర్శసుఖమునఁ జలలాగులి యగునానికరతలమునుండి యక్షమాల జాతీ పడిపోయెను. అది యీతఁడెఱుంగనే యెఱుంగఁడు. ఆయక్షమాల నేలమీఁదఁ బడకుండఁగానే నేను కట్టుకొని నామెదలో సవిలాసముగా వైచికొంటిని. అనిభుజలతతో నాకం

తము గాగిలింపెనంతయానంద మొందితిని.

ఇట్లుజరుగునంతలో శత్రుగ్రాహిణి వచ్చి “రాజకుమారి ! దేవి స్నానముచేయుట యైనది. మనము ఇంటికిఁ బోవువేళ యైనది. నీవుగూడ స్నానము చేయుము.” అని చెప్పగా మనస్సులో నిష్ఠము లేకున్నను జలవంతముగాఁ బోవయత్నించి కొన్నియడుగులు నడువ నాదృష్టి యాతనిముఖమునుండి మరలవాయెను. బలాత్కారముగా దృష్టినిగూడ మరలించుకొని స్నానముసేయఁ బోవుచుంటిని. నేను బోవుచుండఁగా నానుండరాకారుఁమిత్రుఁడు మువిక్కుమారునిచాపల్యము గ్రహించి కోపము చూపుచుఁమిత్రా! పుండరీక ! ఇది నీకుఁ దగునా ? ఈమార్గము తుదగ్రజనత్తుణ్ణము. ధైర్యధనులుగదా సాధుజనులు. అజ్ఞానివలె ఆత్మను సరోధి-పలేక హీనమార్గమునఁ బ్రవర్తించుచున్నావు. నీవిద్య, నీతెలివి, నీధైర్యము, నీబ్రహ్మచర్యము, నీగురూపదేశములు, నీవైరాగ్యము, నీవేదాంతవిచారణయు ఇవన్నియు నేగంగలోఁ గలిపితివి. ఎంతప్రమాదము. చేతినుండి జాతిపడిపోయినయక్షమాలగూడ నెఱుంగవే. చైతన్యముగూడ నంతరించినదా.”

అని యడలంప నాతఁడు లజ్జపడి “మిత్రమా ! కపింజల! అన్యధాభావింపకుము. ఈకన్యక యక్షమాల రీసవశస్సహింపను. చూడు ” అని లేనికోపము లేద్దివెట్టుకొని ప్రయత్నముతోకనుబొమలుముడివైచి పెదవులాడించుచు “ఓసి!

చతురాలా! అక్షమాల యాయకుండఁగ నిక్కడనుండి యాహు
నైనఁ గదపఁగూడను. " అని పలికెను. నేనది గ్రహించి నా
మెడలో నున్న నాయే కావలి తీసి " ఇదిగో అక్షమాల తీసికొ
నుమని నావృష్టి యాతనిముఖముననే నిలిపి చూపనయెనెచే
తిలో నుంచితిని. అతఁడు శూన్యహృదయుఁ డను నేనిచ్చిన
దేదో యెఱుఁగనేయెఱుఁగఁడు. నాకు స్వేదోదకముతోనే
స్నాన ముపోయినది. అయినను సరోవరమున స్నానము
సేయ జెడలితిని.

ఎట్లో స్నానముచేసి మార్గల్గితోఁగలిసిపురమునకుఁబో
వుమంటిని గాని నాహృదయ మంతయు నాతనిపై నుండెను.
అతనిరూపరేఖావిలాసములు తలపోయుచు నెట్లో యింటిక
బోయి కన్యాంతఃపురమున విశపాబాధ నొందుచు ఏమిచేయు
చుంటినో ఏమి యనుచుంటినో ఏమియు నెఱుఁగను. ప్రాసా
దముపై నెక్కి యెవ్వరిని రానీయవలదని భార్యమునఁ గావలి
పెట్టి గళాక్షములోనుండి యాతఁ డుండుదిక్కునకుఁ బోవు
ప్రసరింపఁజేయుచు ఆచైపునుండి వచ్చుగాలినిగూడ నతనివృ
త్తాంత మడఁగఁబోవుచు నంతలో నిది యేమి? యని యాఁగు
చు మెడలోనున్న అక్షమాలను, కర్ణముననున్న పాదజాతమంత
రిని స్పృశించి యాతనిని స్పృశించినట్లే నుఖించుచుఁ గాలము
గడపుచుంటిని. అంతలోఁ దరళికయునువది, వాఁడు నాతో
స్నానమునకువచ్చినయదవకతై శాదగ్గఱకు వచ్చి మెల్లగా ని

ట్లనియెను. భర్తృదారికా ! నాఁ దక్కఁడఁ గనఁబడినఋషికు
మారులలో నీకుఁ బుష్పమంజరిఁబుచ్చినయాతఁడు, శండవహ
నికఁ గనఁబడకుండఁగా నాయొద్దకు వచ్చి నిన్నుఁగూటించి ఆ
స్యక యెవరు? ఆమెపే రేమి? ఎక్కడకుఁ బోవుచున్నది? అని
యడుగ “ చంద్రాంశమునఁ బుట్టినగౌరియచునప్పరసయందు
గంధర్వరాజగు హంసునివలన జన్మించినకన్యక. మహాశ్వేత
యని పేరు. ఆమె తామకూటమునకుఁ బోవుచున్నది. ” అని
చెప్పితిని.

నామాటలు విని యాతఁడు ఏదియోయాలోచించుచు
క్షణమాత్రే మూరకుండి నన్ను బలిమూలునట్లు బాలికా ! క
ల్యాణి ! నీవు నామెయు నొకరిగానే యుండుదు. సఖులుగ
దా. నాదొకప్రార్థన యున్నది. చేసిపెట్టెదవా ? అని యడు
గ నేను వినఁజుమునా “ మీ రంతఁగాఁ జెప్పువలయునా ?
తమశిలపుప్రకాశము తేపెదను. ” అని చెప్పుఁగా నాతిఁజొక
పత్రిక యిచ్చి యిది యాకన్యక యొంటరిగానున్నపుడే యీ
యవలయును అన దానికి నే నంగీకరించి తెచ్చితిని. అని
తాంబూలకరంజములోనుండి తీసి యొకవిల్కలకట్టిక యిచ్చె
ను. అది చేతఁ బుచ్చుకొని యందు ప్రాసెయున్నశుభ్రము న
డివితిని. అది మొట్టంటే-

“ అలితదీపసింహా క్తికలతను జూచి
లోభపెట్టుచు నాశకు లోనుచునె

మానసోద్భవ మీవతిమూర్తికూర

మంచబోలెను గొనిపోయి తంచయాన. "

అది మరలమరల జడివెలిసి. రెండవచూ జ్ఞానహనుభావప్రతి
దగ్ధనము చేసినతరలికజన్మము ధన్య మని యెంచితిని. తరలి
ఈ! చెప్పచెప్ప. ఆతః దర్శనముచేసితిని. ఏమని యడిగెను?
ఎంతసేపు కలసిమాటలాడితిని. అని మరలమరల నడుగుచు
నాకు చెప్పినదే మరల చెప్పచుండ నాదరముతో వినుచు
నుంటిని.

అంతలో ఛత్రిగ్రాహిణి వచ్చి "భర్తృచారికా! ఆ
ఋషిమూర్తులలో నొకడు వచ్చి ద్వారమున నుండి అక్ష
మాట నడుగుటకై వచ్చినా నని చెప్పచున్నాడన నేను
మునికుమారుడన్నమాట విచనప్పుడే ఆతఃజే వచ్చినా
డని యనుకొని కంచుకని వెంటనే తీసికొనిరమ్మని శంఖ నా
తఃక్షుతీసికొనిరాగా, కపింజలుడను నాతనిమిత్రుడువచ్చు
చుండెను. ఆతనిముఖము చూచి ఏదో విచారమునొందుచు
న్నట్లు గ్రహించితిని. లేచి నమస్కరించి స్వయముగా పీఠము
వైచి యాతఃకు వల దన్నను నిర్బంధపెట్టి యాతనిపాదములు
గడిగి నాచీరింతుతో దుడిచి యాతనిదగ్గఱగాఁ గూర్చుం
టిని. అతః జేదో చెప్పఁదలంచి యుండి మానసమీపమునఁ గూ
ర్చుండినతరలికవైపు చూచెను. నే వాతనిభావము గ్రహించి
"అయ్యా! మీరు చెప్పవచ్చును; సంజేహింప నక్కఱలేదు.

నాకును తరలికకును భేదము లేదు. నాద్వితీయప్రాణమే " అని చెప్ప నారంభింపనియెను.

“రాజపుత్రీ! ఏమి చెప్పుచును. సిగ్గుచే నోట చూచి రాకున్నది. కందమూలఫలాహారగుమునిజను లెక్కడ? రాజ కుటుంబాచిత మగుభోగాలిలాష మెక్కడ? అంతయు నసంపన్నముగా నున్నది. ఇతరోపాయము కనబడలేదు. మఱొక పృథ్వికియ యేదియు లేదు. చెప్పకుంటినేని మహానర్థము సంభవించును. ప్రాణత్యాగము చేసియున్నను మిత్రునిప్రాణములు రక్షించుట విధిగగా. తప్పుక చెప్పుచున్నాను. నా మిత్రుడు నీయెదుటనే నామీద గోపము వచ్చి నిష్ఠురముగా మాట లాడినాడుగదా. నే నతనిని విడిచి పున్నములు కోయుట మాని వేఱొక ప్రదేశమునకుఁ బోయితిని నీవు వెదలి పోయినతర్వాత నొంటరిగా నేమి చేయుచున్నాఁడో చూచెదనని యాప్రదేశమునకుఁ బోవ నతి డక్కడఁ గనబడఁ డయ్యె అంత నేమియుఁ దోచినది కాదు. మైత్రీచేత నొకక్షణమయిన నెన్నఁడు. నతనిని విడిచి యుండలేను. “మోహవశం దము తూకన్యకవెంబడి పోయియుండునా? ఆమె వెదలిపోయిన తర్వాత నామొగము చూడ సిగ్గుపడి యెక్కడికైనఁ బోయియుండునా? లేదా నన్నే వెదకుచు నేమూలకో వెల్లెనా!” యని యాహువేయుచు గొంతనేపు నిలఁబడి “సిగ్గుపడి యొక్కవేళ అనిష్టముగూడఁ జేయవచ్చును. ఇతని నొంటరి

గా నుండనీయరాదు." అని అతనికై వెళ్ళిపెడక కనబడకపోవుటచే అశుభ మాశంకించుచు నాతురతనో నొవైపుల వెనుక నొకలతామండకమున దయ్యము సోకినవానివిధమున, పిచ్చియైతినవానిరీతి, జన్మాంతరము నొందినవానిసరణి మాపు మాటిపోయి నీముక్తావళి యురమునఁ దాల్చి తెప్పపాటు లేక యేదో యాశించించుచున్న వానియవస్థ చూచి యేమిది యని భయపడి దగ్గఱకుఁ బోయి యాశిలాతలమున నెఱిమూలఁ గూర్చుండి వానిభుజశిరస్సులపయఁ జేయి వయిచి "అంత జ్ఞానవంతుఁడు, అంతెతివఃశ్శాలి అంతవ్రతదీక్షాదీక్షితుఁడు తుడ కిట్లయ్యెనే యని యనుకొని యాశ్చర్యపడుచు మీత్ర మా! ఏమిది యని యడుగ నాతఁడు గంటఁగాలువలుగా వచ్చుకన్నీరు తుడిచికొని బలవంతముగాఁ గన్ను నెఱచి ఎన్నఁ జూచి సిగ్గుచేత నస్పృహక్షరముగా "మిత్రా! ఎఱిగి యుండియు నన్నిడిగెద వేల." అనెను.

మిత్రుఁడు సన్మార్గముదాటి ప్రవర్తించినపుడు మర లింకఁబ్రోయితిచ్చుట న్యాయ్యముగాన నేననేకవిధములఁ జప శ్శాలి కిది తగునా యని నిదర్శనములతో, నీతులతో, శాస్త్రా వాసారణములతో నెంతో బోధించితిని. అవి పనిచేయువయ్యె. పయిపెచ్చు నాచేయి పట్టుకొని మిత్రమా! యిట్టిబాటల కేమి? నేను బ్రతికెనుసాధనము చూడుము. ఒడఁగెతియు మంటలు. గుండె లాటిపోవుచున్నవి. శో తెగిదిపోవుచున్నది.

దీనికి బ్రతిక్కియ చూడుము." అని మాతఁడు పలుక "ఇంక నిది యుపదేశకాలము గాదు. ఆస్థితి చాటిపోయినది. ఇతని ప్రాణములు గాపాడుకొనినఁ జాలును. వానికై యత్నించెద" నని సరస్సునకుఁ బోయి తామరపూవులును, తూండ్లును, చల్లనినీడును దీసికొనివచ్చి శైత్యోపచారములు చేయుచు ఆరణ్యకుల మగుమన మెక్కడ? గంధర్వరాజపుత్రక యగు మహాశ్వేత యెక్కడ? ఎట్లు సంఘటించును. ఈతని యవస్థ ప్రతీకార్యశూన్యముగాఁ గనఁబడుచున్నది. ఏమి చేయును నని యాలోచించి నీనవావాసములెప్ప వేటొకసాధనమున నాతని ప్రాణములు రక్షింప శక్యముగా దని నిర్ణయించుకొని దోసింద్యకృత్యములు చేసియైనను మిత్రునిప్రాణములు రక్షించుట ముఖ్యమనియెంచి కాలక్షేపము చేయరా దని యాతని యవస్థ వీతఁ జెప్ప వచ్చితిని. వచ్చునపు జాతనితోఁ జెప్పిన సిగ్గుచేతి వల దని నివారించు ననియు, మానిన నేమియు లాభములే దనియుఁ, బ్రాణాంతము సంభవించిన సంభవించ వచ్చుననియుననుకొని చెప్పకయే వచ్చితిని. ఈస్థితిలో నాతని యనురాగమును, నారాకము, సమయమును జూచి వీకు యుక్తమని తోచినట్లు చేయుము. అని పలికి నేనేమిసమాధానము చెప్పుచునో యని నాముఖమునే చూచుచుండెను. ఆమాటలు విని నాహృదయ ముక్కుతెరింగముల నోలలాడి వట్లయినది. ఆనందబాష్పము లవార్యముగా నొనించుచుండెను. ఆ

తపోధనుడు చెప్పినది నిజమే యైనచో నింతకంటె నా కేమి కావలయును. ఈతనినోట ససత్వము వచ్చునా యని యాలోచించుచుండఁ బ్రతిహారి తొందరగా వచ్చి రాజకుమారీ! నీకు శరీరమున సస్వస్థతగా నున్న దని పరిచారికలవలన విని మహాదేవి చూచుటకు వచ్చుచున్నది. అని చెప్పెను. కపిజలుఁ డిది పని సమ్మర్థమునకు భయపడి త్వరగా లేచి “రాజపుత్ర! శాలాశ్రమము మైనది. మిత్రప్రాణరక్షణము చేయుము. ఇది గో నీకు నమస్కారము” అని నావలనఁ బ్రతివచన మపేక్షింపకయే యెట్లో వచ్చుచున్న జనసమ్మర్థమున నవకాశము కల్పించుకొని వ్యూరము దాటి వెడలిపోయెను.

అంతలో మాజనని వచ్చి నాతో నేమేమో చెప్పెను. ఆమె యేమి చెప్పినదో ఏమి చేసినదో నే నెఱుంగనేయెఱుంగను. అంతలోఁ బూర్ణు కుంకినది. అంధకార మంతటను వ్యాపించినది. నామనస్సు అంధకారబంధుర మైనది. నాకు ముందుతోవ కనఁబడలేదు. తరలికతో “సఖి! కపిజలుఁడు నీయెదుటనేగదా సమస్తమును జెప్పినాడు. చేయవలసినదేమో చెప్పుము. సామాన్యకన్యకవలె సిగ్గు చెఱచి విషయము విడిచి కులాచారము మీఱి మాతాపితల వంచించి యాతనిఁ బాణిగ్రహణము చేసికొంటివా, ధర్మమార్గ ముల్లంఘించినదాన నగుచును. ఈధర్మ మాలోచించితి నేని కపిజలుని ప్రార్థనకు భంగము చేసినదాన నగుచును. అంతియేకాక యీ

తపోధనయువకుఁకు నావలన నాశాధ-గము గలిగి ప్రాణహా-
ని సంభవింపవచ్చును. అప్పుడు మునిశ్శేఖరునిఁ జూపినసావము
బట్టుకొనెదను. అని మూర్ఛనడితిని. నాకుఁ దరళిక శైత్యో-
ఁచారములు చేయుటచేతఁగాఁజూచు మరల స్మృతి వచ్చినది.
కన్నులు తెరిచి నేను చూచునప్పటికి శామ్యధారలు విడుచు
చు రోదనముచేయు తరళికను జూచితిని. నన్నుఁ జూచి యా-
మె దైర్యము తెచ్చుకొని నాపాదములకు నమస్కరించి యిట్లు
నియె “రాజకుమారీ! ఇంక సిగ్గేల. జనకులయాజ్ఞ యేల. ఆత-
నిని దీసికొనివచ్చెదను. నన్నుఁ బంపుము. లేవా నీవే స్వ-
యముగా వక్కాడకుఁ బొమ్ము. వేకున్న నపాయము వాటిల్లు-
ను, అన నామె సఖి! మరల బ్రతికె నీ కామీసము గలిగి-
చుచున్నాను. లేమ్ము. మనము పోవుదము. అని తరళికను
బట్టుకొని బలవంతముగా లేచితిని. లేచునప్పటికి నాకుడక-
న్నదరినది. “ఇది యపశకునము. దైవ మేమి చేయగలఁచెనో”
యని సందేహించియు ఎఱ్ఱదిమేలిమునుఁగు వైచికొని ఆత్మపరి-
వారముగూడ గుఱుతుపట్టకుండఁ బ్రాసాదశిఖరమునుండి దిగి-
తిని. తరళిక నావెంట వచ్చుచుండెను. “చెలీ! నానలెనే
యీతఁడును బాధ మొందునా! మనకతఁ డెదురుగాఁ వచ్చు-
నా” అని నేనడుగ ఆమె నవ్వి “ఓసి! వెఱ్ఱిదాన! ఆతఁడు
నీవిషయమున నింతకంటె నెక్కుడు వికారచెప్పలు చేయుచుం-
డును,” అనెను. అట్టి కొన్నిమూలలు చెప్పకొనుదు నాతఁ

దున్నప్రదేశమునకు దగ్గరగాఁ జేరి సరస్సులోఁ గాళ్ళుకడుగు
 కొనుచుండ నాతఁ డుండుప్రదేశమునుండి యేదో రోదనధ్వని
 విసబడినది. అది పురుగునిక. తధ్వనివలె నుండెను. కొంచెము
 దూరమగుటచే నంతస్పష్టముగా వినఁబడలేదు. మొదటఁ గుడి
 కన్నదురటచేతనే సూదేహము కలిగినది. ఆధ్వని విసగానే గుం
 జ బ్రద్దలయి యొడల నంతటను వడఁకు పుట్ట నేదియో యశు
 భము రానున్న దని యొచి తరలికా ఏమి ఇది అనుచు తొంద
 తతొందరగా నాతఁ డున్నవైపునకు బయిడితిని. అర్ధరాత్రు
 గుటచేరి నంతయు నిశ్శబ్దముగా నుండెను గాన కొంచెము
 దూరముగా నుండగానే “హా! హా! హతఃప్రీ! ఎంతపని
 చేసితిని. ఎంతకష్టము వచ్చినది. ఓసి దురాత్మురాలా! మహా
 శ్వేతా! నీ కితఁ డేమి యపకారము చేసినాడే? హా! మహా
 సుభావా! శ్వేతకేసూ! పుత్రవత్సల! నీ కెంతమోసము జ
 రిగినదో నీ వెఱుంగవుగదా! మిత్రా! నన్ను విడిచిపోయెద
 వా! నిన్ను విడిచి యొక్కణమును నుండఁజాల నని నీ వెఱుం
 గవా? నన్నుఁ గూడ దీసికొనిపోమ్ము. ప్రతివచన మీయ
 నొల్లవా? అని పలువిధముల విలపించు విలాపము చేపుల
 బడినది. ఆకంఠధ్వని కఠింజరుని దని గుర్తుపట్టితిని. అప్పుడే
 నాప్రాణము లెగిరిపోయినది. ఏమిది యిది యేడ్పునుఁ వ్రోవ
 చూచుకొనక యే యుష్టుపడి యారోదనము విసఁబడినచోటికి
 వెళ్ళిపడితిని.

అక్కడ నుండిలాతలముపయి బడినమ్మగారశయ్య
పైఁ బడుచి యప్పుడే ప్రాణములుగోలుపోయిన యాసుసుమా
రుని నిర్భాగ్యురాలనగు నేను జూచి మూర్ఛమొందితిని. ఆపయి
దేమియు నెఱుంగను.

నాహృదయ మతికఠినముగావునను, ఈశరీర మనేక
దుఃఖము లనుభవించునదిగఁచెను, ఇ కను అనేక సాహసార్థము
లఘు మరుభవింపవలసి యుండుటచేతను, కొంతసేపటికిఁ జై
తన్యము వచ్చినది. కన్ను జెఱచి యాతనిమృతకళేబరము
చూచి హా ! హా ! ఎంతయవస్థ సంభవించినది. హా ! నాథ !
ప్రాణేశ్వరా ! నిన్నే శరణమొందిననన్ను విడిచి కరుణాశూ
న్యఁడ వయిపోయెదవా ! నీకై నే నెంతయవస్థ అనుభవించి
తిలో తిరలిక నడుగుము. భక్తవత్సలా ! భక్తురాలను, అరుర
త్తురాలను, ఆర్తురాలను, అనాథను బాలను రక్షింపవా ? నీవు
మృతినొందినను నేను బ్రతికియుంటిని. ఎందుల కీబ్రహ్మకు ? ”
అని ఘలువిధముల విలపించి యాతనివక్షస్థలము జేరినొప్పు
శించి “ పుండరీకహృదయచూ ! ఎంతకఠిన మయినదాని నెఱు
ఁగితివి. ఆర్తురాలను నన్ను విడిచిపోయితివా ? ” అని యచట
నున్నముత్తాహారము చూచి “ ఓసి పాపాత్మురాలా ! నేను
వచ్చునంతదాఁకినయినను పుండరీకుని ప్రాణముల నామఁజాల
వయ్యతివి ” అనినిందించి కపిఁజూనినయిపు నూచి “ మహాను
భావా ! నీతిక స్వరూపు ధానిపోసియైన నీవిత్తుని బ్రతి

ంకిపు " మని యాతని పాదములపయిఁ బడి తేచితరలికను గాఁ
గిలించుకొని తరలికా ! ఏమిది ! అయ్యో ! అయ్యో ! అని
పెద్దయేడ్చేచ్చి " హా ! నాథా ! నాథా ! పాణేశ్వరా !
అని మూర్ఛాపరవశ నయితిని. " అని మహాశ్వేత చెప్పను
గతవృత్తాంతస్మరణమున అనుఁఖ మప్పు డనుభవించుచున్నట్లు
ఘనమునకుఁ దోచి మూర్ఛపడిపోయెను.

చంచాపీఠుఁ జామెయవస్థ చూచి జాలి నొంది యీ
మెను బట్టకొని యామెకన్నీటితోఁ దడిసినచీరకొంగుతోనే
కొంచెముసేపు విసరఁగా నామెకు మరలఁ జైతన్యము వచ్చె
ను. అంతవా రిట్లు మాటలాడుకొనిరి.

చంచా—భగవతి ! నేను పాపము కట్టకొంటిని.
గడించినశోకము నీకు జ్ఞపికఁ దెచ్చి యిట్టియవస్థ గలిగించితిని.
ఇంకను ఆవృత్తాంతము కట్టిపెట్టు. నేను వినఁజాలను. నీవును
గతించినదాఁఖము స్మరించికొని ప్రాణములుపోఁగొట్టుకొనకుము.
ఒక్కొక్కపుడు గతదాఁఖము తలఁచికొన గుండెలు బెదరి ప్రాణ
హాని సంభవించును.

మహా—రాజపుత్రా ! ఆనాఁడు పోని యీ మొండి
ప్రాణములు నేడు పోవువా ? యముఁడగుతాడ. నింతపాపా
త్మురాలి మొగము చూడఁగూడ దని యెంచి నాదికి రాఁజ్ఞు
గాఁజాల. చెప్పటకుఁగాని వినుటకుఁగాని యంతకింటి గవ్వ
తర మగుచున్నతర మేమి యున్నది ?

అనుహవజ్రపాతానంతరము జరిగినవిచిత్రచరిత్రము చెప్పెదను వినుము. అందుఁ గలిగినగురాశచేతనే యీవామి శరీరము భరించుచున్నాను తరలిఁతో “చితిప్పేసి నిప్పంటింపుమ”ని చెప్పి భర్తృసహగమనము చేయ నిశ్చయించుకొని యుండఁగా ఆకస్మికముగా నొకదివ్యపురుషుఁడు వచ్చి పూజింపఁబడినాము తనభాషలుపులతో నత్తికొని తీసికొనిపోవుచు “వత్సా! నుహవజ్రేతా! స్త్రీపాణములు విషవరానునుమీ. ఈతనితోఁ దిరిగి నీకు సమాగమము సంభవించును.” అని చెప్పి యీకాశమున కెగిరిపోయెను.

అసదర్శ మంతయుఁ జూడ భయము నాశ్చర్యమును వేషకయుఁ గలుగ కపిజనునిఁ జూచి “కపిజలా! ఏమిది?” అని యడుగుచుండఁగనే యాఁడు తనపనికరములు తొడరగా మూట గట్టుకొని పుజిరీకును దీసికొనిపోవు వానివై టఁ బోయి ఓరికురాత్మా! నామిత్రు నెక్కడకుఁ దీసికొనిపోయెదవుగా యని కేకలు వేయును నానినితో నక్షత్రమాడల మధ్యమునకుఁ బోయెను కపి జనుఁడుగూడఁ బోవుటచే నా దుఃఖము ద్విగుణిత మయ్యెను

“తదిహి నా! ఏ మూవిచిత్రము.” అని యడుగ నామి శ్రీస్వభావసహజ మగుభయముచేత నడకుచు “అమ్మా! ఏమి చెప్పఁగలను. నా కేమియుఁ దెలియకు. పాపాత్మురా లను. ఆవచ్చినపురుషుఁడు దివ్యపురుషుఁడే. అతఁడు చెప్పినది

యసశ్యము కానేరదు. ఇది కీర్తిలో మేలు. చక్కగ నాలోచించి మరణము ముందో, జీవితము శేయమో నిర్ణయింపుము. అవ్యభిచారివాక్యము లసత్యము లని నిర్ణయమయ్యెనేని యపుడే మృతి నొడవచ్చు మరణము దుర్లభముగానగును. నానితో వెల్లెనాపిజులుడు తిరిగివచ్చునప్పుటికి నీవికారబడినచో నాతడు బ్రతుకనొల్లడు. అంతదాక నయిన బ్రాణములు నిలబెట్టికొనుము.

అనితరలిక బోధంప జీవితాశ సకలలోకసహజ మగుటను, దివ్యపురుషునిమాటలు గురాశగలిగించుటచేతను, తరలిక చెప్పినదే యుక్త మని యెంచి ప్రాణములు విడువక సాచాత్కుల నయినచోయూనినతో నారాత్రి గడపితిని. ఉపాకాలమున లేచి స్నానమాచరించి పూడరీకుండు పయోగించు పరికర ముపయోగించుచు దీక్షముచేయు దొడగితిని.

సంసారి మనిత్యము. సర్వము క్షణికము. సర్వము దుఃఖముయము. సేవాము బహుదుఃఖములము. ఈశ్వరుడే శరణము. అని భావించి పరమేశ్వరునాశ్రయించి యచట నుంటిని. మార్గిణి నావృత్తాంతము పని దుఃఖించి యిక్కడకు వచ్చి నాహృదయము మరిలింపజూచెను గాని తుదికి నిఘనప్రియత్నుడను కొంతకాల మిచటనుండి నాయవస్థ చూడజాలక స్వగృహమునకు బోయెను.

ఏడుపులతో గన్నీటివిడుపులతో బుండరీకునియెడ

గలకృతజ్ఞతీమాపును, తన్నాచుసంక్కినము చేయుచు, తన్నాములనే జపించుచు, కందమూలఫలజలములతోఁ గాలక్షేపముచేయుచున్నాను. పాపాత్మురాలను. కఠినరాలను. నిర్విజ్ఞను. నిరాధారను. నిష్ఫలజీవితను. నింద్యును. బ్రహ్మసాక్ష్యగట్టకొనినమహాపాతికురాలను. అని వల్కలాంచలముతో మొగము గప్పకొని బారున నేడ్చుచు. చంద్రాప్రీతి న కామయందు మొదటనే గౌరవము గలిగినది. ఇప్పుడది యధికతరమయ్యెను.

అంత నితఁ డామెతో “ భగవతి ! సుఖ మున్న ముందకుగువేయుటయు, క్లేశ హన్న వెరుకడుగువేయుటయు సకల లోకసహజము. మృతునియందలిసే హమునకుఁ దగినపని చేయఁ గలేశపడలేక యేడుపుతోమూర్తియు కృతజ్ఞతీమాపుల సామాన్యజనరీతి. నీవల్లుగాక సకలైశ్వర్యములను జనకులను మిత్రులను విడిచి స్త్రీజనదమ్మర మగునరణ్యవాసముచేసి బ్రహ్మచర్యముపూని తప మాచరించుచున్నావు. భర్తగానీ భార్యగానీ సోదరుఁడుగానీ మిత్రుఁడుగానీ మృతులను రవి వినినపుడు వానియందలిస్నేహమునఁ దపస్కాణములు వాని యంతటనవే బోయినచోఁ బోవుఁగాక. ప్రయత్ని పూర్వకముగా నిష్ఫలతోనో నీళ్లతోనో యుతుకి కొందఱు ప్రాణములు బోగొట్టుకొందురు. అది సహగమన మని మహాకార్యముగాఁ గొందఱు పొగడుదురు. అది యజ్ఞాను లాచరించునిష్ఫలకా

ర్వము. అతిక్షుద్రము. ముఖము సహించలేక తనదుఃఖవివృ
త్తికై చచ్చుట స్వార్థపరతయేకదా. ధైర్యము పూని తాను
బ్రతికియుండి మృతుని బ్రతికించునుపాయము చూడవలయును.
అది శత్రువు గాదని తోచినపుడు మృతుడను సంకల్పించిన
కార్యము నెఱవేర్చు బూనవలెను. అనిపేగు శాశ్వత మగు
నట్లు ధర్మకార్యములు చేయవలయును. ఉత్తరజన్మమున నాత
నికి ముచిగతులు గలుగునట్లు సన్నిధియు లాశరీరవలయు.
అట్లుగాక తానును బలవంతముగాజచ్చినచో ముందుమృతు
డునానికి లాభ మేమున్నది? తర్వాతఁ దన కేమిలాభము?
వైచెచ్చు బలవంతపుఁజువు సచ్చుటచే నాత్మహత్యాపాపము
చుట్టుకొనును.

మున్న రతీదేవి తనభర్త హరనేత్రాగ్నిలోఁ బడి భ
స్మమునుపోయినపుడు మృతిమొందెనా? బ్రతికియుండి భర్తను
బ్రతికించుకొన్నది పాండురాజు మరణించినపుడు పృథ్వీయము
రణమొందెనా? సజీవయై యాధునికభీష్మచుగుసంతతిని గాపాడి
నది విరాటరాజుకూతురగుచుక్తగ యభిమన్యుడు గతించినపు
డు సహగమనముచేసెనా? బ్రతికియుండి వంశమునిలఁబెట్టినది.

అవి యటుండి, పుండరీకపురస్సమాగమము సంభవించునని దివ్యపురుషుడు చెప్పియుండి నది చెప్పిలేవిగదా. అది
విశ్వసనీయమే. దైతరీయముచిత్తము. తపశ్శక్తు లనేకవిధ
ములు. కార్యకానణభావము మనకు దుర్గ్రహము. చిరకాల

మునుండియు స్త్రీవి జరుగుచునే యున్నవి. గంధర్వరాజపు
త్రిక యగుప్రమద్యర పాముకాటున మృతినొందగా తగునా
ముఁ డగుబుష్పి తనయాయస్సులో సగ మిచ్చి మరల బ్రతికిం
చుకొనలేదా. పుత్రుఁ డగుబ్రభువాహనుఁ డష్టమనిఁ జంపిన
పుమ ణ్ణిపి పునరుజ్జీవితునిఁ జేసికొనలేదా. గర్భస్థదశయం
దే యశ్వత్థామాస్త్రములశారిఁ బడినపరీక్షితునిఁ దల్లి మొటి
విని చక్రి రక్షింపలేదా. కృష్ణుఁడు సాంక్షిపపుత్రుని యమాపురి
నుండి వెనుకకుఁ దీసికొనివచ్చి తండ్రి కిచ్చె నని వినలేదా.
ఇదియు నట్టిదే యగును. ఈశ్వరేచ్ఛ యెల్లన్నదో అట్లు జరు
గును. కేవలము మనయిచ్ఛతో క్షణమయిన మనఃజాలము.
దుఃఖించిన లాభ మేమి? నిన్ను నిందించుకొనిన లాభమేమి?

అని యనేకోపదేశములు చేసి యామె నోదార్చి దో
సిలితో నీరు తెచ్చి యిచ్చి మొగము గడుగుకొను మని నిర్భం
భపఱుప నామె యట్లు గావించెను.

౫

సాయంసంధ్యాదులు తీర్చుకొని వారు గూర్చున్నతఱిఁ
జంద్రగుప్తుఁడు “ భగవతి ! నీకాపద్భంధు వగుతెరలిక యెక్క
డకు వెళ్ళిన” దని యడుగ నామె యిట్లు చెప్పెను. “ మహా
శయా! అమృతసంభవ మగునప్పరసలకులమునఁ బుట్టినమదిర
యనునామెను గంధర్వకులరా జగుచిత్రరథుఁడు పెండ్లాడెను.

అదంపతులకుఁ గూఁతురుదయించెను. అమెపేరు కాదంబరి. నా కామె బాల్యనిత్యమును. మే మొకకంచములోఁ దివి యొకమంచమునూడఁ బగుండి యొకచో నానకొని యొక్క గురువునొద్ద విద్య నేర్చుకొంటిమి. అమె నాదుఃఖవృత్తాంతము విని “నామిత్రురాలగుమహాశ్వేత దుఃఖమునొనున్నంతకాలము నేను పెండ్లాడను. నాతల్లిదండ్రులు నిర్బంధము చేసెదరేని అనశనవృత్తిముననో, హుతాశనపాతముననో, విషము తినియో, యురి పెట్టుకొనియో, యీశరీరము విడిచెద” నని చెయిలయెదుట శపథము చేసిన దట. అది యామెతండ్రి విని యాప్రతిని విడువుమని యెన్నియుపదేశములో చేసినాడట. అవి యన్నియు వ్యర్థము అయ్యె నట. అదంపతులు ఏకపుత్రి కామాత్రసంతానులుగాన మిగులదుఃఖించి తుదకొకయుపాయము పన్ని క్షీరోదుఁ డనుకంచుకిని నామొద్దకు నేటిప్రతఃకాలమే పంపి యాతినిచేతి “మహాశ్వేతా! నీయవస్థకే మేమెన్ని విధములనో పరితపించుచుండఁగా నీమూలమున మా కింకొక తాపము తటస్థ మయినది. కాదంబరి మనస్సును మరలించుట నీచేతిలోనే యున్నది. ” అని నాకు సందేశ ముపి. అప్పుడు క్షీరోదునితోఁ దరలికను బంపి “కాదంబరీ! దుఃఖతులాలనగునన్ను మఱియొక దుఃఖపెట్టెదవా? నేను బ్రతికియుండవలెనంటే నీవు పితృవాక్యపరిపాలనముచేయుము.” అని కాదంబరికి సందేశ ముపితిని. నీవు వచ్చుటకుముందే తరలిక వెడ

తను. అని చెప్పి యామె పనుండెను. చంద్రావీక్షణు పల్లవ శయ్యపరుఁ బనుండి “ఈపాటికి నైశంపాయనుఁడు నేను తా లేదని పరితపించుచుండును. వాపము ! పత్రిలేఖ యే మను కొనుచున్నదో. రాజవర్గము న్నాకై యెంతయెదురుసూచుచుండునో.” అని యాలోచించి యాలోచించి నిద్రపోయెను.

మఱి నాఁడు మహాశ్వేతకుఁ జంద్రావీక్షణుఁడు మా పిల్లలనుగడఁగా తరలికయుఁ గేయూరకుఁడును వచ్చిరి. కేయూరకుఁడు గంధర్వరాజగృహమునఁ జనపు గలిగిన యాస నర్గములోనివాఁడు. వారు మహాశ్వేతయొద్ద నున్న నూతన పురుషుఁ డెవరని వింతగాఁ జంద్రావీక్షణుని జూచుచు వచ్చి సూర్పుడిరి.

మహాశ్వేత—తరలికా! కాదాబరికి కుశలమా? నేను చెప్పినప్రకారము చేసెన నన్నదా?

తరలిక—రాజపుత్రీ! కాదాబరి క్షేమముగానే యున్నది. సీసాదేశము విని కన్నీరు కొల్వలుగట్ట దుఃఖించి ప్రతి సందేశ మీతనిచేఁ బంపినది.

కేయూ—మహాశ్వేతా! కాదంబరి గాఢాలింగనపూర్వకముగా నిట్లు మనవిచేయుచున్నది. “తరలిక చేఁ బంపిన సందేశము విడిటిని. అస్సీసాదేశ మంపుటకుఁ గారణము గురుజన నిర్బంధమా? వేరొకటియీ? ఇది వాహ్మదముము పరీక్షించుటయీ? సీసరణ్యములో దుఃఖ మున్నది వినుచుండ నేనిది

లో సుఖముగానున్నా నని యన్యోపదేశముగా నిందించుట యా? ప్రేమలత త్రెంపవలయు నని యూహ కలిగినదా? నీ వంటిమిత్రురాలు దుఃఖములో నుండఁగా నేను యగనిఁ బెండ్లాడి సంసారసుఖ మనుభవించెద ననుకొంటివా? ఈవిషయమునఁ గన్యకాజనవిరుద్ధ మగువ్యతంత్ర్య మవలంబించి, వినయము విడిచిపెట్టి పితృవాక్యోల్లంఘనము చేసితిని. నీపాదములు పట్టుకొని చెప్పుచున్నాను. అట్టిభావము స్వప్నమందయినఁ దలఁపకుము. మైత్రి రక్షింపు. నాజీవము సీతాడనే వనమునకు వచ్చిన్నది.

మహా—(మిగులవిచారించి) కేయూరకా! నీవు వెళ్లు. నేను స్వయముగా వచ్చి చెప్పవలసినది చెప్పి చేయవలసినది చేసెదను.

అని చెప్పి మహాశ్వేత కేయూరకునిఁ బంపివేసి చంద్రాపీఠునితో నిట్లనియెను. “మహారాజపుత్రా! హేమకూటమతిరమణీయము. చిత్రరథరాజధాని చిత్రివిచిత్రము. గంధర్వబృందము గాంచఁదగినదే. కాదంబరి సరళహృదయ. ఆమె దర్శనమును జేయవచ్చు. ఆవల గురుజనకార్యభంగము లేనిచో, అక్కడకు వచ్చుట శ్రమ మని యొంచనిపక్షమున, క్రొత్తదేశము చూడవలయునను కుశూహల ముండెనేని, సాపాత్మ్యరాలనగు వాసనావాసము నీకిష్టమునయెడలి, వాతోఁగూడ హేమకూటమునకు రమ్మ. కాదంబరిని జూచి యామెమనస్సు

కుదురుపఱచి యొకదినము విశ్రమించి తిరిగివస్తాము. నీవు దయాద్రోహాదయఁడవు. అకారణభాంధవుఁడవు. నాకుఁబ్రము నీతోఁ జెప్పకొనుటచేఁ గొంత సహ్యముగాఁ గనఁబడుచున్నది. సజ్జనసహవాసము దుఃఖతులనుగూడ నానందింపఁజేయునుగదా!

చంద్రదా—భగవతి! నీదగ్గనము చేసినది మొదలు నేను నీస్వాధీనుఁడ నయితిని. నీమిష్టప్రకారమే చేసెదను.

అంత వారిరువురును బయలుదేరి కాదంబరీసన్నిధికి వెళ్లినప్పటికి కాదంబరి కేయూరకునితో మాటలాడుచు “ఆతఁ డెవరు? ఆతనిరూప మంతిసుందర మైనదా? వానివయస్సెంత? ఆతఁ డిక్కడకు వచ్చునా? అక్కడనుండియే స్వదేశమునకుఁ బోవునా? అని యడుగుచు మొగమెత్తినూడ, మహాశ్వేతయు మోసుందరపురుషుఁడును గనఁబడి, నానుందిరుఁడు, కేయూరకుఁడు చెప్పినవాఁడే యని రూపరేఖావిలాసములను బట్టి యూహించి తెప్పహల్పక యాతనిఁ జూచుచుండెను. ఆచూపుతోనే యాతనిహృదయము వివశ మయ్యె. ఆమె హృదయము నట్లే యయ్యెను. అంత నామె సంభ్రమముతోఁ బ్రత్యుత్థానముచేయ నందఱును వచ్చి కూర్చుండిరి. మహాశ్వేత చంద్రదాప్రీతునిఁ జూపుచు “కాదంబరి! భరతవర్షమున తాదాప్రీతుఁ డనుచక్రవర్తి గలఁడు. ఆతనిపుత్త్రిఁ డీతఁడు. చంద్రదాప్రీతుఁ డని యింటినివేరు. ఈతఁడు యువరాజుపట్టాభిషే

కము నొంది దిగ్విజయము చేసి భూవ్రహ్మణము చేయునంద
 ర్భమున మనస్రసంతములకు వచ్చినాడు. చూచినది మొదలు
 ముఖ్యబంధువువలె నున్నాడు. నిష్కృష్టహృదయుడు. నేను
 చూచి సంతోషించినట్లే నీవును చూచి సంతోషితు నని
 యచ్చుకు నున్నవి కోరితిని. మహాపులహో ఎతిసౌందర్య
 ము. ఎతిచారిత్రము. ఎతిశ్రేష్ఠస్వగుణదో? నునుష్యస్త్రి
 తంత్రనాన్యశ్చింత్యో నికు వెలిగి యె సుసికంపి
 వచ్చితిని. అహోదతుఁ డని యాస్మిహో గురజేహంపరుము.
 కొత్తవాఁడని సిగ్గుపడుకుము. నాయా దైత్యమృగకావో
 నీతినియందుఁగూడ సంకెమ్మిక యుండవచ్చును. అది చెప్ప
 చుండగాఁ జంద్రాప్రీతిఁడు కాదంబరికి ననుష్కారము చేయ
 నామెయు సమీపముగాఁ బ్రతిననుస్కృతి గావించెను. పరి
 వారజనుము తొందరగాఁ బెచ్చిననువర్ణప్రీతముతలు సతనిఁ
 గూర్చుండఁబెట్టి వారీరువురును మంచముమీఁదఁ గూర్చుడిరి.

మహాశ్వేత కాదంబరి భుజాగ్రములపయఁ జేయవేసి
 “అరోగ్యమా” అని యడుగ “నానోగ్యమే”యని మహాశ్వే
 తకుఁ దాంబూల మీయఁబోవ మహాశ్వేత “కాదంబరి
 కొత్తగా వచ్చినరాజపుత్రుఁడు మనకందితకురు ముందు ను
 ననియుడు. కావున ముందు తాంబూల భూతిని కిమ్మనెను.

కాదంబరిహృదయ చూచిని జూచినపుడే యవ్వాధీన
 మయినది. లోలోపల నరురాగ మెక్కువయిచకొలదిని

కైకి సిగ్గెక్కువయ్యెను. అతనికిఁ దాంబూల మిచ్చుటకు సిగ్గెపడి మహాశ్వేతా రహస్యముగా “సఖీ! సిగ్గెగా నున్నది. నీవే గుమ్ము” అని తాంబూల మామెచ్చేది కీయఁబోవ నామె నీవే గుమ్ముని నిర్బంధపఱచెను. ఆమెదృష్టి యంతయు మహాశ్వేతాముఖముపయి నిలిపి భయపడుచున్నగానివలెఁ గొంచెము వణకుచు నెట్లో తాంబూలమున్నచేయి చూదాపీ డునివైపునకుఁ జూపెను. చంద్రదాపీనుడును, అందుకొనఁ జేయి చూప “ఇది మొదలు నాప్రాణములు, నాహృదయము, నాశరీరము, నాసర్వస్వమును నీచేతిలో నుంచుచున్నా నని తెలిపి నట్లు తాంబూల మాతనిచేతిలోఁ బెట్టెను. చేయి మరలఁ దీసి కొనునపుడు రత్నకంఠము జూపొమెను. అదియు నామె యెటుఁగడయ్యె. త్యాగి మఱియొక తాంబూలము మహాశ్వేత కిచ్చెను. వారు కరస్పరము సల్లాపముచేయ మొదలిడునంత లోనఁ యొకకందుకి నచ్చి “మహాశ్వేతా! మహారాజదంపతులు సిన్నుఁ బి నుచున్నా” రని చెప్ప నామె వెళ్ళఁదలఁచి “కాదంబరీ చక్కదాపీఁ డెక్కడ నుండుచున్నా” అని గూడగ “సఖీ! మహాశ్వేతా! అట్లునుచున్నా వేడు? దర్శనము చేసినది మొదలు నాప్రాణములు నాహృదయము నాశరీరము నాసర్వస్వము నాతినియధీనము చేసితిని. సర్వస్వమునకు నాతఁడే ప్రభువు. అతని కెక్కడ నిష్ఠమయిన నక్కడ నుండవచ్చును. లేదా నీకెక్కడ నచ్చిన నక్కడ నుంచవచ్చును. అన

మహాశ్వేత “ అట్లయినచో క్రీడాపర్వతముమీద మణిమండిరమున నుండ నేర్పాటు గావింపు ” మని చెప్పి వెడలెను. కాదంబరీపరివారము చూపినమార్గమున నాతఁడును మణిమండిరమున కరిగెను.

కాదంబరియు గొలఁదిబరివారముతోఁ బ్రసాద మెక్కియచటఁ దనలోఁగాను దనమనమునఁ గలిగినచపలతను గుఱించి యిట్లు తలపోసికొనెను. “ ఏమి యీసాహసము ! క్రొత్తవాఁ డని సంతకములేదు. లోకు లేమందురో యను భయములేదు. ఇంతకును ఆతనిహృదయ మెట్టిదో తెలియదు. ఆతఁడు నిరాకరించినచో నవమాన మగు నరుశంక లేదు. తల్లిదండ్రుల భావ మేమీ తెలిసికొనవలయు నను భావమే కలుగలేదు. ఏని కన్నిటికి నేమి ? మహాశ్వేత దుఃఖముతో నుండఁగాఁ బెండ్లియాడ నని చెలులయెదుటఁ బ్రీతిజ్ఞ చేయుటయే గాక కేయూరకునిచే సంతకతనముగా సందేశ మంపితి నే అదియయిన నాలోచింపక ఆమహాశ్వేతయెదుటనే, ఆ కేయూరకుఁడు వినుచుండఁగానే యెంత తొందరపడితిని ! సర్వస్వమునకు నాతఁడే ప్రభు వని యామెతోనే చెప్పితి నే ఆమె యే మనుకొనునో యని యుయినను తోచలేదు. పరివారజనులు నన్ను నెంతలేలికస్వభావముగలదో యని యనరా ? అందును అంతఃపురదాసీజన మిట్టివి బయటఁబెట్టుటలో నతినిపుణము. ఈవిషయము విన్నచోఁ దల్లిదండ్రులను గంధర్వలోకము నేమందురో నా

ప్రతిజ్ఞకు భంగము గలిగింప నేడేవత్తమో ఆనంద బహిష్కరం
దును. కాకపోయినచో ఆశంకవల్ల నేనెఱుంగను ఎక్కడయు
నను విన్నానా? కన్నానా? అదేమి యశ్చితమో గాని వానిని
జూచినంతలోనే చాంచల్యము గలిగినది. పోని యి ప్రమాద
ము. ఇప్పుడయిన మనస్సు మరలరాదా ఎంత యత్నించిననుమర
లదే. ఆతనిదర్శనమునే యపేక్షించుచున్నది. అని యనుకొను
చుఁ గీర్తాపవ్యవస్థమువైపున నున్న గవాక్షములోఁ గూర్చుండి
యాసుందరాకారుని దివ్యసుందరచిగ్రహము మనఃఫలకమునఁ
జిత్రించి చూచుచు నవ్వుచుఁ బలుకరించుచు, నానందపరవశ
యయియుండెను.

చంద్రావీరుఁ డచటఁ బరుండి “ఈగంధర్వరాజపు
త్రిక కీలకములు స్వతస్సిద్ధముగా నున్నవా? ఇప్పుడు
కారణాంతరమునఁ గలిగినవా? ఆయోరచూపు, ఆచూపు
లోబెళుకు, బెళుకులోఁ బ్రేను, ప్రేనులో సిగ్గు, సిగ్గులో భయము,
భయములో నందము, అందములో సరసత, సరసతలో జక్కిని
భావప్రకటనము. తాంబూల మిచ్చునపుడు చేసిన చెట్లచే నా
ప్రాణము లప్పించుచున్నా నని స్పష్టపఱచెదగదా. స్పష్ట
ముగాఁ జెప్పుచు జెప్పినది! అనుకొని అంతలో సందేహము
గలుగ, ఏమో అది మర్యాదకు అన్యమౌటలు కావచ్చును.
ఆ. ఆ. ఎంతభ్రాంతి గళావనమదిముచేతనో, ఏకారణము
ననో నే నిటులు భావించుచున్నాను. మరుష్యుడనగు నే

నక్కడ ? గంధర్వరాజపుత్రిక యగుకాదంబరి యెక్కడ ? ఎంత భ్రాంతి. నిజముగా నామెకు నాయందుఁ బోవు గలిగె నేని క్రమముగా నదియే బయలుపడును. అని నిశ్చయించు కొని లేచి కూర్చుండి గానాదిని నోదములతోఁ గొంచెముసేపు కాలక్షేపముచేసి పర్వత మెక్కెను.

కాదంబరి ప్రాసాదగవాక్షమున నుండి యూతనిఁ జూచి “మహాశ్వేత వచ్చుచున్నదో లేదో ప్రాసాదశిఖర మెక్కి చూచెద ననువంక పెట్టియూమె యూతనిని కొలఁదిపరివారము మాప్రియు తనమెట నుండ, ప్రాసాదశిఖర మెక్కి కీదాప ర్వతముమీఁద రాజపుష్పినిఁ జూచుచు, అతఁడు చూడ నా నందించుచు దిర్ఘసుఖ మనుభవించుచుండును. మహాశ్వేత వచ్చిన దని హితహాతి తెల్లపఁ గ్రొదికి వచ్చి మహాశ్వేత గూడనున్నది గనుక యెక్కిన భోజనాదికృత్యములు దీర్చెను. చంద్రాపీఠమును క్రొదికి దిగి పరిచారకులు చేయుచిర్యలు గ్రహించి నుజ్జఃభోజనము లాచరించెను.

అసంతరిము చంద్రాపీఠము శ్రీహపర్వతమునఁ గూర్చుండి యుండ కేయూరకుఁడు, పాముమీసనువంటి తెల్లని సన్ననిపంచెలచాపుచు, నుదలేఖ హారమును, నిరలిక పూజాద్రవ్యములున్న కొబ్బరియాకులనెజ్జయు పట్టుకొని కొలఁదిపరివారముతో వచ్చి కూర్చుండినతిర్వాత పదలేఖ రాజకుమారునకు జిందనము పూసి పంచెలచాపు కానుకగా నిచ్చి మాలతీపు

వృక్షములదండ సిగ్గుల జాల్ని హారము చేతబట్టుకొని “రాజకు
 నూరా ! నీహృదయము ప్రేమపూర్ణము అప్రేమమే సర్వజ
 నులనుఁ శత్రులగా జేయును. సహజము దర మగునీయూకార
 మును, సహజమధుర మగునీసంభాషణమును ఎవ్వరిహృద
 యము నాకర్షింపవు ? మాకాదంబరి హృదయమును ప్రభువు
 దర్శనముననే వశముచేసికొంటివి. నీవు స్వయముగా వచ్చి
 దర్శన మిచ్చి యామెజన్మము ధన్యము గావించితివి. నీ కేమి
 ప్రత్యుపకారముచేయఁగలను. జీవితేశ్వరునకు వేతె యిచ్చట
 కేమి యుండును. అయినను ఈహారము పంపినది. ఇది తన
 మైశ్వర్యము చూపుటకుఁ గాదు. దీనికిఁ గొన్నికాణము
 లున్నవి. చిత్తగొల్పుము. మున్ను సముద్రనుభవసౌఖ్యమున
 సమృద్ధిముగ్ధునిరత్నమునుండిపోయినది. కావుననే దీనికి శేష
 హార మని పేరు. ఇది సముద్రుఁడు ఎరులన కిచ్చెను. అతఁడు
 గంధర్వరాజున కిచ్చెను. అతఁడది కాదంబరికిఁ బ్రేమతో
 ఘోసఁగెను. ఇదిధరించుటకు నీశరీరమే తగిలున్నదని కాదం
 బరి భక్తిప్రేమతో నర్పించుచున్నది. మహాశ్వేదమే తీసి
 కొనిధావలసిందేకాని మహాశ్వేద వచ్చుటకు నీయేలే “కాదం
 బరీ ప్రథమస్నేహమునకు భగము గలిగింపకు” మని తరలి
 కిచ్చే సందేశ మంపినది. మిముబోల్లకా సుగుణములే అలంకా
 రములు గాని యిట్టివి కావు. అయినను కాదంబరియును ప్రే
 మమున నిది ధరింపుము అని హార మిచ్చెను.

అంతనరే డది భరించి మదలేఖా! ఏమి సీచాతుల్యము! మాటుమాటాడ నవకాశము లేకుండగఁ జెప్పితివి. అదిగాక మీసౌజన్యమునకు నేను మీయధీనుడ నయితిని. మీఋప్తప్రకారము చేయవలసినవాడినే కాని నాఋప్తనిష్ఠ విచారణ కవకాశమే లేదు. మీకాదంబరీ మహాశ్వేతల సుగుణసంపత్తి యట్టిది. మీగును వారివంటివార లేకదా. అని కొంతసేపు సల్లాపము లాడి వారికి నెలవిచ్చి పంపెను. ఆతఁడు శ్రీశాపర్యముపై నధిష్ఠించుట విని కాదంబరి ప్రాసాదశిఖరమెక్కిను. వాగు పరస్పరవిలాసదర్శనమున దృఢతరానురాగులయిరి. తఱ్ఱలోచితముగావకావలిమాత్రీముఖించియితరాధరణములు తీసివేసి కాదంబరి కొలఁదిపరివారముతో చంద్రాపీఠధర్మమున నిలిగెను. అందఱును శిలాతలముపైఁ గూర్చుండి సల్లాపము లాడిరి.

చంద్రా—దేవీ! ఈరానుడు దృష్టిప్రసాదమునకే సంలిపించినాడు. అట్టివానికి సంభాషణమున కవకాశ మిచ్చి యనగ్రహించితివి. దీనియందు సుగుణము లేకమయినను లేదు ఇట్టిగౌరవపాత్రుఁ డగుటకుఁ గారణము వీరుంచితనమే. ఇంతకు పేచకునికి గౌరవ మేమి? ఈశరీరము వరార్థమేకదా! జీవితము తృప్తవాఁడము. వీని దేనికి గాఢకగా నర్పించుచున్నాను. వీని బలిగ్రహించి ధన్యములుగాఁ జేయవలెడదను.

మదలేఖ—ఓ ఒకుమారా! అంతగాఁ జెప్పనేల? మా

నఖ మిగుల సిగ్గుపడి పృథ్వీశ్రరమచెప్ప సందేహించుచు
 న్నది. మాటాడుకున్నను పరిగ్రహించినట్లే. మరలమరల నీచట్టి
 యుపచార వాక్యములు చెప్పటచే సందేహము కలుగును. అని
 చెప్పి ప్రసంగవశమున నశనితల్లిదండ్రుల విశేషములును, శుక
 వాసుడివిశేషములును, మనవ్యలోకివిశేషములును విని సంత
 సించి నెలవృత్తైకొనను. ఎవరిసానమునకు వారరిగిరి. మఱునాఁ
 డు కాదంబరీమహాశ్వేతలు చెలికత్తెలతోఁ గూర్చుండియుండఁ
 జిందాప్రీషఁడు కేయూరకుంభోఁ గలసి వారిసన్నిధి కరిగి
 వారికి నమస్కరించి కూర్చుండి మహాశ్వేతవైపునకుఁ జూచి
 చిఱునవ్వునవ్వెను. అంతమాత్రముననే యాతనిభావ మామె
 గ్రహించి కాదంబరీ! చంద్రకాంతమణి చంద్రకరణప్రసారము
 నఁ గరిగినట్లు చంద్రవాప్రీషనిహృదయము నీదృష్టిప్రసారము
 నఁ గరిగినది. ఈతఁడు స్వదేశమునకుఁ జోయెద నని చెప్పఁ
 జాలకున్నాఁడు. వెనక లగ బడినరాజవర్గమును కలివారజన
 మును ఈతఁ యృత్తాంతము తెలియక దూఱుచుచుండిను. కను
 లివీకమలసంధ్యలప్రేమము దూరమున నున్నను అవిచ్ఛి
 న్నమే కదా. టూప్రేమము నట్టిదే నీవు సెలవిమ్మి.” అని
 కాదంబరీతో నన నామి “మహాశ్వేతా! నేను సెలవిచ్చట
 తొలదానను. ఆతఁడు సెలవిచ్చిట్లు చేయవలసినవారము
 మనము. ఆతనియాజ్ఞయే ముఖ్యము. అని గంధర్వకుమారు
 లఁ బిలిపించి యీరాజకుమారునియాజ్ఞ శిరనావహించి శోకి

నవోటికి గొనిపొండు అని యాజ్ఞాపించెను

చంద్రాపీఠము లేచి ననుష్కారపూర్వముగా వారి
శిలపు పుచ్చకొని దేవీ! పాదములొకట సుత్తవ్యవధను.
అనిబయలుదేలి అచ్చోన సుస్థిరమున కరిగెను.

అంతకు బూర్వమే యాతఁడు విడిచివెట్టివహరివార
మంతయు ఇంద్రాయుధాశ్వమునకు గులబాడన బట్టి యుచ్చోన
సుస్థిరమునకువచ్చి శిబిరిములేర్పరచికొనియు, డ.రాజమహా
దాదాపరివారము చూచి తనతోడవచ్చిన గంధర్వాలను వెరుక
కుంబపివచ్చి స్కంధావారిజనము నమస్కరింపఁ దాచుండఁద
గినశిబిరిములోనికి బోయెను. అతఁడు మహానాదాశ్చర్యముల
లో రాజగోళము నాదిరించి నెలవచ్చి ప పి నైశంశాయచుని
తోను పత్రలేఖనము, కాదంబరిమహాశ్వేతాచలప్రసంగము
లు చెప్పుదుఁడను. కాదంబరిని జూచుటచే నాతనికి రాజ్యల
క్ష్మియును నిరసనయు గలిగినది కాబోలు. అదృష్టయే లేదు.
కాదంబరిని దలఁచుకొని, బుత్తంజే గాత్రమునందు గడిచినది.

మఱున యు కేయూరికుండు రాగార జంద్రాపీఠు
డతని న దలచి కేయూరా! కాదంబరిమహాశ్వేతలని ట్లేను
మా అని యుగి ట్లేమమి. కవరి యిట్లుగలుగఁ పశేష
ట్లేనుము. కాదంబరి ననుష్కారపూర్వముగా సంపించెదన
కర్పూరాను లింగో. క్రకొనుము. మహాశ్వేతి కుంపినసందే
శము చిత్తగింపుము.

“నీదర్శనము నునదినమే మాకు సుఖము. అట్టినుది నము మరల మాకు లభించునా? నీవు వెడలినతర్వాత గంధర్వగర ముత్సవసూత్ర మున్నట్లున్నది. నేను సర్వమును బరిత్యజించినదాననుగదా. అకారణబాంధవుడ వగునిముఁ జూడ నాహ్మికయుముగూడ నభిలషింపదున్నది. ఎంతమరలిందినను మరలకున్నది. కాదంబరి యస్వస్థశరీరమై యున్నది. నీస్నేహ ననము స్పృశించుచున్నది. మావంటివారలపరిచయమువలనఁ గలుగు గౌరవలోపము సహించి మఱియొకమాటు దర్శనమియ్య వేడుచున్నారము. నీసౌఖ్యమే ఇష్టసాదేశముపు టకు మాకవకాశమిచ్చిరవి.” అని సాదేశముచెప్పి బుద్ధిలో నున్నహరము తీసిచూపి దేవా! ప్రహలద దేవర ముఱచి పోయినహర మిది యసి హర మియ్య నాశను స్వయము గా గ్రహించి ధరించెను. అంత రాజన్యమునకు సెలవిచ్చి కేయూరకు సత్వశాలలోనికిఁ గొనిపోయి మూఁదిననాఁడు లేకుండిఁగఁజేసి “కేయూర కా! నేను వచ్చినతర్వాత జరిగిన వృత్తాంతము దెలుపు మన సతఁ డిట్లునియెను.

“దేవర బయలుదేరినతర్వాతఁ గాదంబరి ప్రాసాదశిఖరమెక్కి దేవరను జూచుచుండెను. దేవరఙ్కష్టిశఘము దాఁటఁగా క్రీడాకర్వితమునకుఁ బోయి దేవర సంచరించిన వోటును, దేవపూజగావించినప్రదేశమును, భుజించినస్థలమును పరిజనము

చూప నాదరముతోఁ జూచుచు, దేవరసుస్సరించుచు దేవర సాన్నిధ్యము కల్పించుకొని యెట్లెట్లో కాలముగడిపెను. రాత్రి శయనగృహమునకుఁ జోయినది మొదలు తలనొప్పి దాహభ్య రము మజ్జయు నేదో వ్యాధియు బాధింప నిద్రలేకయే గాత్ర) గడపి ఉషఃకాలముననే నన్నుఁ బిలిపించి దేవరకీవార్త దెలుప సంపెను. చంద్రవాపీమఁ డామాటలు విన్నంతనే “గుఱ్ఱము గుఱ్ఱ” మన నాశ్వకు లింద్రా)యుధాశ్వమును సన్నాహకటి చిరి. రాజకుమారుఁడు వైశంపాయనుని స్కంధావరమున నియోగించి పుత్రలేఖను తనవెనుకఁ గూర్చుండఁజెల్లుకొని బయలుదేఱెను. కేయూరకుఁడు మఱొకగుఱ్ఱముమీఁద నా తనివెంటఁ బోయెను.

వారు కాదంబరీసన్నిధికిఁ జేర నొకతే “చంద్రాపీ డుఁడు వచ్చినాఁడని తెలుపఁ గాదంబరి “విజముగా వచ్చినా? నీవు చూచితివా? ఎక్కడనుండె నని కన్పెత్తిచూడ వా రామె కంటఁ బడిరి. వారి నామె యాదరముతో నుచితాసములఁ గూర్చుండఁజెల్లెను. కేయూరకుఁడు పుత్రలేఖను కాదంబరికిఁ జూపి యీమె చంద్రాపీఁతంబూలకరండవాహినియగు పుత్ర లేఖ యనితెలుప నామెను కాదంబరి చిరపరిచితయగుసఖని జూతె నాదరించెను.

చంద్రాపీఁడు వారు చేయుచుకచారములు గ్రహిం చి నామన స్పృశింపుమో. ఇప్పటికి నమ్మకున్నది. ఏకసం

దేహమే. పోనీ కాదంబోనే యడిగెదను. అని తనలో వనుకొని పైకి “ దేవి ! అంతతీవశ్యాధి గలుగుటకు నిమిత్త మేమయియుండును. నిజముగా నీకంటె నాకెక్కువ దుర్భరముగా నున్నది. నీకు స్వస్థత గలుగుటకై నాదేహమయిన నర్పించెదను. నమ్ము. ” అనియడుగఁ గాదంబరి సహజముగ్ధయై నప్పటప్పటికిఁ గలిగినమనోవికాసముచే భావగర్భితమగు మాటలలోనిగూఢభావము గ్రహించి సిగ్గుచేత నుత్తరముచెప్పక మఱియొకవంకఁబెట్టి చిఱునవ్వునవ్వి మదలేఖవైపు చూచెను. అంతట మదలేఖ “రాజకుమారి! యీమె సంతాపమలిచారుణము. బాధ కన్నులారఁ గాంచుచున్నావుగదా. ధైర్యముతోఁ బ్రాణములు నిలఁబెట్టుకొనియున్నది. అని చెప్పఁ గాదంబరి “ యిదే తగినప్రత్యుత్తర ” మని తనలోఁ దాననుకొనెను.

ఆమాటలతోను సందేహము తీరక చంద్రాపీఠుఁడు గొంతసేపు కాలక్షేపము చేసి మహాప్రయత్నమున వారియనుమతి వడసి ఖయలుదేఱెను. పత్రలేఖగూడ నాతనితో ఖయలుదేటిపోవుచుండ, మదలేఖ చంద్రాపీఠునిఁ బలుకఁగించి “ నేటికిఁ బత్రిలేఖ నిచట నుండని ” మృని రాజకుమారి కోరుచున్న డని మనవిసేయ నాతఁడు కేయూరకునితో “ కేయూరకా ! పత్రలేఖ దేవీప్రసాదమునకుఁ బాత్రురాలయ్యెఁ గావున మిగులధన్యురాలు. ఆమె నేటి కిక్కడ నాఁగును. నీ

వామెను తర్వాతఁ దీసికొనిరమ్మ. నేను స్కంధావారమున్న చోటికిఁ బోయెద నని చెప్పి వెళ్ళెను. పత్రలేఖయు, కేయూరకుండను మదలేఖతోఁ గలసి కాదంబరీసన్నిధి కరిగిరి.

చంద్రాపీఠుఁడు స్కంధావారము చేరునప్పటికిఁ దండ్రుఁడొకలేఖను పట్టుకొని లేచుకొనియుండెను. తల్లిదండ్రులతోఁ నుమును శుకనాసాదులతోఁ నుము నాతని నడిగి తెలిసికొని యాతఁ డిచ్చినయుత్తరములు పుచ్చుకొని మొదట మొకమాటు శిరమునదాల్చి యొకటివిప్పిచదువ నందిల్లుండెను.

“స్వస్తి ఉజ్జయినీపురమునుండిపరమమాహేశ్వరమహారాజాధిరాజదేవతారాపీఠమహారాజులు సర్వసంపదాలయుండగుచంద్రాపీఠనిశిరమునముద్దుపెట్టుకొనిసంతోషించుచున్నారు. ప్రజలకందటకును కుశలమే కాని నిన్నుఁ జూచి యెంతో కాలమయినది. మాహృదయము నిన్నుఁ జూడఁ దహలవాపకుమన్నది. మీతల్లియు బెంగపెట్టుకొన్నది. ఈలేఖ చదివినయుత్తరక్షణమే ప్రయాణమును రావలెను.”

అని యున్నయుత్తరము చదివి రెండవది విప్ప నందునను నదేభావము శుకనాసుఁడు వ్రాసిపంపె నని గ్రహించి, చైతన్యపాయనుఁడు తనపేర శుకనాసుఁడువ్రాసినయుత్తరములో ను నదేభావ మున్న దని తెలుప విని, పితృజ్ఞ దాటరా దని వెంటనే ప్రయాణపటమును కొట్టించి, గుట్టమెక్కి, మేఘనాదునిఁ బిలిచి “మేఘనాదా ! నీవిక్కడనే యుండుము. కే

యూరకుడు పత్రలేఖ నిక్కడకుఁ దీసికొనివచ్చును. నీనామెను వెంటఁబెట్టుకొని యుజ్జయినికి రమ్మ. కేయూరకునిచేఁ గాదంబరికి నామాటలుగా నిట్లు సందేశము చెప్పము.

“ దేవి ! మనుష్యస్వభావము దుష్టము. నిన్ను మోసముచేసి బోవుచున్నాను. నిన్ను మోసముచేసినవానికంటె మహాశ్వేతిను మోసముచేసినందులకు సిగ్గుపడుచున్నాను. ఇతఁకు నేమిచేయఁగలను. గుర్వాజ్ఞ ప్రబలతిరము. అయినను అది దేహమునుమాత్రమే విశేషణచుకొనుచు గాని హృదయమును స్వాధీనపఱచుకొనఁజాలకు. హేమకూటనివాసమందే నాకు వ్యసనము. నాహృదయము కాదంబరికి జన్మాతిరసహాసములదాకఁ దాస్యవల్లము వ్రాసి యిచ్చినది. ఏమయినను జనకునియొద్ద దాటలేక యుజ్జయినీపురమునకుఁ బోవుచున్నాను. దుర్జనులప్రసంగమునచ్చినపుడు చంద్రదాపీకచందాలుఁడు స్మరింపఁదగినవాఁడు. చంద్రదాపీకుఁడు బ్రతికియుండఁగా దేవిపాదారవిందవందనానంద ముభవింపఁగలఁడని యొచకుము ” ఈసందేశము చెప్పి తర్వాత మహాశ్వేతాదులకు నానమస్కారముదెల్పు ” మనుము. అని మేఘనాదనితోఁ జెప్పి వైశంపాయనుని స్కంధాచారమున నియోగించి కాదంబరీవియోగవశమున శూన్యహృదయుఁడయ్యి తనతో వచ్చువాఁడాహరుని నుజ్జయినీవార్త లకుకునుఁ గొంతనైర్యముతోఁ బ్రయాణముచేసి కొన్నిదినములకుఁ జురమునకుఁ జేరెను.

౬

అకస్మికముగా వచ్చినరాజకుమారునిఁ జూచి యం దఱు నధికానంద మొందిరి. రాజ కుమారుని కెదురుగాఁ బోయి యాతఁడు నమస్కరింప రారమ్మ కుమారా ! యని గాఢాలింగనము చేసికొనెను. రాజకుమారుఁ డక్కడ నున్న పెద్దలందఱకు నమస్కరించి తిండియనుచుతిని తల్లిదర్శనము చేసి యామె నానందింపఁ జేసి మంగళాశీర్వాదములు వడసి యుచటచుండి శుకవాసునింటికిఁ బోయి యాతనికి నమస్కృతి చేసి వైశంపాయనుని స్కంధావారమున నియోగించి వచ్చితి నని చెప్పి వైశంపాయనునితల్లినిఁగూడఁ జూచి యామెకుఁ గుమారునివార్త తెలిపి మరల మాతృగృహమునకుఁ బోయి యచ్చట స్నానభోజనాదిక మాచరించి యపరాహ్ణమునఁ గుమారభవనమున కేగెను. కాదంబరిని దిలపోయఁచుఁ, గాదంబరి సన్నిధిని లేనిజీవితము వ్యర్థ మనియెంచుచు నచటఁ గొన్నిదినము లెఱ్ఱ కాలక్షేపముచేయుచుండ నొకనాఁడు మేఘ నామఁడు పత్రిలేఖను వెంటఁజెట్టికొనివచ్చెను.

స్వతిస్సిద్ధముగానే రాజకుమారునకుఁ బత్రలేఖయం దుఁ బ్రీతి గలదు. నేడు కాదంబరిసన్నిధినుండి వచ్చుటచే నది యధికమయ్యెను. మేఘనాదని హస్తస్పృశముతో నాద రించి పత్రలేఖవలనఁ గాదంబరిమహాశ్చేతలక్షేమ మరసి మేఘనామని విశ్రమింపఁ బడి రాజవర్గమునకు సేలవిచ్చి కాదం

బరీవార్తావిశేషములు చెలిసికొనఁ దహతహపశుచుఁ బరివారమును నివారించి క్రతలేఖతోఁ బ్రత్యిమౌషిపమునఁ గూర్చుండి “పత్రిలేఖా! నేను వచ్చినతిర్వాత నేమి జరిగినది. ఏమి గొప్పి వచ్చినది. సవివరముగాఁ దెలుపుము” అన నామె యిట్లు చెప్పఁదొడఁగెను. “దేవి! సావధానముగఁ జిత్తిగొప్పుము. నాఁడు దేవర వెల్లినతిర్వాతఁ గేయూరకునితో పేరు కకుఁ బోయి కాదంబరీ దేవిసహూపముననే కూర్చుంటిని. దేవి నాయెడలఁ జూపినమూఁదర మింత యని చెప్పఁజాలను. అపరాధమయినతిర్వాత నితరపరివారిమును నిషేధించి నన్ను మూత్రము వెంటఁబెట్టుకొని యుక్త్యానవనముగోనికిఁ బోయి యొకమణివేదికపై మణిస్తంభమునఁ జేరిఁబడి యేదో సాత్రోఁ జెప్పఁబోయి మరలసందేహించి తెప్పపాటులేక నావంకఁ జూచుచుండెను. నే నామెభావము గ్రహించి “దేవి! ఏమి సెలవు? చెప్పఁదలఁచినది చెప్పుము. చెప్పఁబోయినది చెప్పకున్నచో నెమటివారికి బాధగానుండును గదా. అన మరలఁ జెప్పఁ నుద్యక్తయయి గడ్గదస్వరముపడి చెప్పలేకుండెను.

ఆమె హృదయమున నెందులకో దుఃఖ మనుభవించుచున్న దని నాకుఁ దోచినది. ఆమెను గుఱిచ్చిగుఱిచ్చి యడిగితిని. అంత సామె “పత్రిలేఖా! నన్నఁ జూచినది మొదలుకొని, కారణము తెలియదుగాని, చెలికత్తెలలో నవరియింతును లేనిప్రీతి నీయెడఁ గలిగినది. నాతల్లిదండ్రులయందు తుది

కినుహ శ్రేయందుఁగూడ నాకింత ప్రీతి లేదు. నాకష్టమును నీతోఁజెప్పుక యీక నెవరితోఁ జెప్పుకొనెదను. జీవితము మీఁద నొట్టొప్పెక్కుకొని చెప్పుచున్నాను. ఇతరులమూట కేమి నాహృదయమునకుఁగూడఁ దెలియనిచ్చట నా కిష్టముగాదు.

నావలె నెవలె కులమునకుఁ గళంకము తెచ్చుచు ? నావలె సిగ్గువిడిచి యెవలెయెవలె బ్రవర్తించునా ? ఆతఁకి నన్న నాతల్లిదండ్రు లీయలేదు. పెద్దలనుమతిఁపలేదు. ఆచారాప్రసాదము నన్నఁ దలయెత్తుకొని తిరుగకుండుఁగఁ జేసినాఁడుగదా. ఏమొగముపెక్కుకొని వారిముఖము చూడఁగలను. ఇదేకారణము గొప్ప నాఁకిఁ దగిననడవడి ? పరిచయముచేసినందులకిదా ఫలము ? అట్టికళంకమును బరాభవముచు బోగొట్టికొనుటకుఁ బ్రాణత్యాగమే పోయితిమి. నిన్ను జన్తాంతరిమునఁ గలసికొందును. ” అని యూరకుండెను.

నాకు మీవృత్తాంత మేమియును తెలియదుగాన సిగ్గుకడి అంతలో భయపడి క్రమముగా వింతపడి “ దేవి ! చంద్రాప్రసాదము చేసినదేమి ? నీమనస్సెంత నొవ్వఁజేసినాఁడు ? అదేమో చెప్పుము విని ముందు నేను ప్రాణమును పరిత్యజింతును. తర్వాత నీవు నల్లు చేయవచ్చు అన నామె “ సఖ ! నృష్టమున వచ్చి శుకశారికలముఖమున దౌత్య ముపుచున్నాఁడు భూతి-చూపుచున్నాఁడు. అల్లఁచేములయే యీ తినికి గొప్ప యనితోఁచినది కారణము ఎంతెంత దుండగ

మును ? ఏమి చెప్పను. ”

అని చెప్పచున్న యామెచూటలు విన నాకొంతయో సంతసము గలిగినది చందాపీఠుని రూపయూవనలీలాసములు సఫలము లయిన వని యనుకొని దేవి ! కోశము విడిచి పోనన్నరాల వగుము. ఆతనిని దూషింపకుము ! ఈచెష్ట లాతిఁడు చేసినవాగావు. అవి చేయించినవాఁడు వేఱు. అన నామాట వినినంతనే కాదంబరి అవి యన్నియు నాకుఁ దెలియవు. నీ విప్పటికిఁ దగినమార్గ మేమియో యుపదేశి పుము. నిందాపాత్రముగు నిట్టిజీవితముతో నుండుటకంటె మరణమే మంచి దని నాకుఁ దోచినది, అని దుఃఖప నేనోదార్చి “ దేవి ! చాఁచుఁజాలు. దీనికై మరణప్రయత్నమా ? పెద్దలు ఏమని నిందింతురు ? ఇట్టివివాహములలోఁ బెద్దల యనుమతి గాని తలిదండ్రులు దానముచేయుట గాని యక్కఱలేను. కన్యకయే సర్వస్వతంత్రురాలు. లేకున్న నో శాస్త్రములయందు స్వయంవరవిధియే వ్యర్థమగుచు కావున నీవట్లసాదేవాము విడిచి నాచే సందేశ మంపుము. నేను నీపాదము పట్టి చెప్పచున్నాను. నేను చంద్రాపీఠునిఁ దీసికొనివచ్చెదను. నన్ను అన నామె “ సఖీ ! సందేశ మేమి పంపుచును ? అతిప్రియుఁడ వందునా పునరుక్తియే. నిన్నుఁబాసి బ్రతుకఁజాలనానునేని యనుభవవిరుద్ధ మని. లెప్పుక రావలెనంటినా సౌభాగ్యగర్వ మని తోచునేమో. నేనే వచ్చెద నన్నచో స్త్రీచపలత ప్ర

కటిత మగును * నీ వాతనిని దీసికొనివచ్చినను అజ్ఞ నన్నానుని
 డరవదనునిదర్శనము చేయనీయదు. ఆరాజకుమారుడు పెద్ద
 లకుఁ దెలిసిపోవు ననుసంశయముననో రాచకార్యముల నిర్భం
 ధముచేసి నో జన్మభూమిని బాల్యమిత్రులను తల్లిదండ్రులను
 విడువనొల్లక యో ప్రయాణభేదము సహింహనొల్లక యో నా
 యందుఁ బ్రీతిలేక యో రాకున్నచో సప్రయత్నమును ప్రయా
 నమును వ్యర్థములగుచుగదా. ఇంతకును మునుపుచూచినకా
 డింబరియేకదా. ఆతని మన స్పెట్టిన్నదో ” అని నాతోఁ జెప్పు
 చునే మూర్ఖమెందెను.

నే నామె నోదార్చుచు “ సఖి! వ్యర్థముగా నాత్మను
 భేదపెట్టుచున్నావేమి ? ఇదిగో ! చందాపీఠునిఁ దీసికొనివ
 చ్చితి నన్నమాటే అన దేవరనామాక్షరశ్రవణమాలిముననే
 మూర్ఖుఁడవైతేరి చందాపీఠుఁ డేడి యని యడిగి కన్ను
 దెరిచి నన్నుఁ జూచి కొంచెము సిగ్గుపడి “ సఖి! పత్రిలేఖా!
 ఇచ్చకము లాడుచున్నా నని యనుకొనకుము. నీయందలి ప్రీతి
 చేఁ బ్రాణములు నిలఁబెట్టుకొంటిని. లేకున్నచో నీపాటికిఁ
 బ్రాణములు పోవలసినదేసుమీ. నీకుఁ దోచినట్లు చేయుము.
 అని లెంబూల మిచ్చి నన్నుఁ బంపెను.

అని పత్రిలేఖ చెప్పి తలకొంచెము వంచుకొని యిట్లు
 నియోచు. “ దేవ! కాదంబరీప్రసాదమువ ధైర్యముగాఁ జెప్పుము

* ఇంతనాటి బాణవిరచన. కడమది ఆతనిపుత్రుడు రచించినది.

న్నాను. నాకుఁగూడ దుఃఖము వచ్చినది. ఆమె సంశ్ఛితికిఁ దెచ్చి యొంటరిగావిడిచి దుఃఖపెట్టుట గూఢచరత్వమునకు నీకుఁ దగునా? చంద్రావతీకుఁడు నిందాగిర్భయులగు నామె మాటలు విని మనమున వికలతనొంది “పత్రీలేఖా! ఏమిచేయను? నామూలమున నామె కెంతబాధగిల్గినది? ఆమెను లాసములును చేష్టలును చూచి యవి గంధర్వకన్యకలకు సహజములేమో యనుకొంటిని. స్వప్నముగాఁగనఁబడుచున్న విషయమునఁగూడ సంశయముగలుగుట పాపఫలమో, శాపఫలమో కావలయును. విలాసములమాటయేల? తనమెడలోని హారము నాకిచ్చినదిగదా! హిమగృహమున జరిగినదంతయు నీవు ప్రత్యక్షముగాఁ జూచితివిగదా. దేవిఫలమునుననేమి? నావేలేప్పు. నేను కఠినహృదయుఁడ నని యామె స్థిరపఱచుకొనకముందే నాప్రాణము లల్పించియున్న నామెకోర్కె తీర్చెదను.” అని చెప్పచుండఁగా ప్రతీహారి వచ్చి “యువరాజా! అమ్మగారు నిన్నును పత్రీలేఖను జూడఁ గుఱువాలపడుచున్నారు. వెంటనే రావలయు ననిరి.” అని చెప్పెను.

చంద్రావతీకుఁ డామాటలువిని “అహా! నాహృదయముఁగులాడుచున్నది. జనని తుణమునున నన్ను విడిచియుండలేదు. మూర్త్యుస్నేహము జన్మప్రభృతియున్నది. కాదగబరీన్నేహము నూతనమయ్యు నవ్యాజము ప్రియాదనేవయుఁ బ్రాణురాగమును దుస్వజములు. గంధర్వరాజపుత్రికానురాగ

ము ప్రిబలతమముగా నున్నది. మనస్సు కాలాతిపాతమును సహించజాలదు. ఎక్కడి హేమకూటము? ఎక్కడివింధ్యపర్వతము? " అని తలపోయుచు చిత్రలేఖతోఁగలసి మాతృదర్శనమున కరిగెను. అఁగంభీరుఁడుగాన హృదయస్థితియొరులకుఁ జెలియకుండఁగ నెట్లోకాలక్షేపము చేయుచుండెను.

ఒకనాఁడు శిష్యానిదీర్తిగమునఁ గుమారస్వామిమూలయసహిషమున పత్రలేఖయుఁ జందాప్రీతుఁడును పిఠానోదార్థము విపారిచుచుండ, కేయూరకుండు పురమునకుఁబోవుచుఁ జందాప్రీతుఁడక్కడనుండెనని తెలిసికొని యాశీదర్శనము చేసెను. చందాప్రీతుఁడనినాదరించి కావఁబరీక్షేనుము తెలిసికొని యాశీనిని. బ్రహ్మలేఖను తనతోపాటు గజముపై నెక్కించుకొని స్మృతివశమునకరిగెను. ఇతరులకు నెలవిచ్చి పంపి రాజపుత్రుఁగు వారిరువురతో మాటలాడుచుండెను.

చందా—కేయూరకా! కాదంబరియుమహాశ్వేతయు మదలేఖయుఁ బరిచసందేశమేమి?

కేయూ—దేవా! ఎవ్వరును సందేశముఁపలేదు. జరిగినవిషయముఁపనుము. నేను ప్రిలేఖను మేఘవాకునికప్పగించి వెనుకకుఁగోలు దేవరముజ్జనునిపురమునకు దయసేసినవార్త తెలిపితిని. ఆవార్త చెవిఁబడినంతిలోనే మహాశ్వేతవేడినిట్లాగుచుండిచి తనస్సు చేసికొను నని యరగ్యమునకుఁబోయెను. పేడుగడిచినట్లు, నామాటలు కాదంబరినిగ్రుంగఁజే

సినవి. ఆమె మూర్ఖపడి మహాశ్వేత వెళ్ళటగూడ నెఱుంగకుండును. నేనును, మదలేఖయు నుపచారములుచేయు గొంతసేపటికి సేదఁదేరి మహాశ్వేత వెళ్ళిపోయినదని విని యామెతో నాయవస్థ యిట్లున్నదని చెప్పునుని నాశోకెప్పెను. మదలేఖతో "సఖీ! చంద్రాప్రీతిఁ దెంతవనిచేసినాఁడె ఇతరుఁ డొకటనిచేయ గలఁడా" అని తనయవస్థయొగియుఁ దెలుపుచుండును. మఱునాఁడు నేను దర్శనమునకుఁబోయినపుడు శోపముతోఁజూచి మీరందఱు నుండఁగా నే నియవస్థ యనుభవించనలసినదేకనా మీరున లాభ మేమి? పో! నాయెదుటచుండకుము." అన దేవరదగ్ధనమునకుఁ బొమ్మని సేవలు నట్లు బావించి నేచిచ్చటికి వచ్చితిని. ప్రియసమాగమాశయే యామెప్రాణములను నిలఁబెట్టినది. ఆ శాభంగముగలిగెనేని ప్రాణభగముగూడఁ గలుగవచ్చు. ఏప్రసంగము వచ్చినను దేవరప్రసంగమేకదా.

చంద్రాప్రీతిఁడు కేయూరకా! ఇగఁజెప్పకుమువినఁజాలను. అని మూర్ఖమొంది వారియుపచారములతలన మూర్ఖఁడేరి యిట్లనియెను.

కేయూరకా! నాకుఁ గాడంబరిమీఁద ననురాగభావ లేదనియో లేదా, నేను కఠినహృదయుఁడననియో కాడంబరియొందియుండును లేకున్నచో న దేశ మేలపంపము. మహాశ్వేతా మదలేఖలయినను సందేశమంపఁగైరి. పుత్రలేఖ యం

తయ్యఁ జెప్పినది. కాక, కాదంబరి గంభీరురాలు. ఆమె అథ
రస్పందము చేసినను ఆజ్ఞగా నెంచి యభీష్టము నెఱవేర్చు దాసు
నిపము నామె కంతసందేహమేల ? లేక సిగ్గుపడినదో ఇంత
కును నామూలమున నామె బాధలు పొందవలసినవిధి యున్నది
కాబోలు. లేకున్నచో సిగ్గుయొనముగ గంధర్వమిథన
మును వెటాడి నిర్జనాంక్షమునకు రావలె ? అచ్చట దప్పిక
కలుగవలె ? అచ్చోదసరిస్తీరమునకుఁబోవలె ? సాగీతిమేల
విసంబధివలె ? మహాశ్వేతాదర్శన మేలపొంది ప్రియవలెను. ప్రా
ప్తించినను అచటనుండిపోక కాదంబరిదర్శన మేలచేయవల
యును. ప్రేమోదయ మేలకలుగవలెను. అంతలోనే జనకాజ్ఞ
రావలెనా ? నేను మెటనే పురమునకురావలెనా ? అంత
యొక బూర్వక క్షానుసారముగా విధిసంభవింపఁజేసెను. అయి
నను, దేహియాజ్ఞ దాటను. నేనువచ్చునంతదాక నామె
ప్రాణములు ధరించియుండునా ? మదలేఖతో నుపచారము
లుచేసి యామ్రపాణములు నిలబెట్టు మని నేను చెప్పినట్లు
చెప్పము. మహాశ్వేతి దిగ్గజునియనలేదా ! అయ్యో.

కేయూ—రాజకుమారా ! ఎవ్వరున్న నేమి. ఆమె
చూపునీరూపునే చూచుకొనును. ఇతరలపైఁ బ్రసరింపదు.
అని చెప్పిపండ్లగా రాజకుమారుఁడు కేయూరికుని విశ్రాం
తిగొనుమని నెలవిప్పుకంటే తనలోదా నిట్లు తలఁచుకొను
చుండెను.

.. నేను జనకోలలో జెప్పినదానికంటే, వానియోర్యవ
నము పొదకుండంగ బోయియున్నా? అది శ్రేయస్కరము
గాదు. భావిశ్రేయస్కరములు యిటుండనిమ్మ. నేను గనబ
డకున్నచో నానాడి నను వెళుకుటకు బయలుదేలును ప్రజ
లందఱు నానిని వెంబడింతును. ఒకవేళ నానాడికి నాకుయి
గోపమువచ్చి ప్రేమానిబధిము ద్రెపునో యూరకుండు
ననుకొనదము. మదేశపుత్రియగు నానిని యూరకుండనిచ్చు
నా? తుదకు నారు నన్ను బట్టికొనకనూరరు. అప్పుడు
వారి మొగము లేమొగముపెట్టికొని చూతును. వారి కంతతా
పము గలిగించిన పాపాత్ముడనగుచున్నా. సోనీ, చిప్పియే
పోవుదమన్న నేమని చెప్పును — గ భర్తగాజకన్యకపము
నాకనురాగము దగగునా? ఆమెని బాస బ్రతుకచాలనం
దునా? ఆమె సొదేశ మంపించియున్నా? కేయూరకుండు
రమ్మని చెప్పవచ్చినా. ఎట్టే! ఏయరు సరిగా
గనబడును. ఏదైన వ. కవ్యే ప్రాసము. నీవము గనబ
డదు. ఏయరు దోషులనిదు. ఇట్లసంస్కృతిలో నానాచ
న చెప్పుమిత్తుడగువెళి పాము నెయిని దగ్గఱలేదాయె
ను. ఇటు లానిటిగానుకొని. " అని తలపోయుచున్నాను.

మఱునాడు నైశాపాయుడు వచ్చునున్నాడనువా
ర్త తెలిసి, సంతసించి కీమూరపునిగోనిపుమునుపొమ్మ.
కార్యసిద్ధి అయినట్ల. ఆమెను ప్రాణమును విలుమనునాయును

చూడు. నేను ను వచ్చెదను. కత్తిలేఖనుగూడ నీవెంటఁ దీసి
కొని వెళ్ళును" అనగా, కేయూరకుఁడు చిత్తము అనెను.

చంద్రావీరఁడు మేఘునాగునిఁ బిలిపించి పత్రలేఖను
మొనఁ దీసికొనివచ్చినచోటికి మరలఁ దీసికొనిపోయి దిగఁబె
ట్టుము. కేయూరకునిఁగూడఁ గొనిపో నేను వైశంపాయను
నిజూచి చూడలాడి వచ్చెదను అని యాజ్ఞాపేసెను.

అది కత్తిలేఖకుఁడెలినెను. ఆమె రాజపుత్రుని విడిచి
పోవలసివచ్చినంతలకు దుఃఖముగలిగినను అమంగళముని కం
టఁదనఁవెట్టి రాజపుత్రునినిధికి వచ్చినిలఁబడ “కత్తిలేఖా!
దేవప్రాణములు నిలఁబెట్టుటకై నిన్ను ముందు పంపవలసివచ్చి
నది ఆమెప్రాణములున్నగదా నాప్రాణములు నిలుచుట.
ఇంతప్రాణములు నీచేతిలో నున్నవి.” అనిచెప్పి కేయూ
రకునితో “కేయూరకా! నేను మహాశ్వేతాశ్రమమునకు
వచ్చినప్పుటికి నన్ను దీసికొని వెళ్ళుటకై నివక్కుడ నుండుము.
అని యాదరముతో బలికి వారికి నెలవిచ్చి పంపెను.

చంద్రావీరఁడు వైశంపాయనుని కెదురుగాఁ బోయి
తీసికొనివచ్చుటకు రాజాజ్ఞ నొంది కొలఁదిపరివారముతో
వచ్చుటకు మూడవదూరముననున్న దశపురమున కరుగ
నచట స్కంధావరము పడిసినస్థలము గవఁబడెను.

ముందు వార్తి పంపకుండఁగ, నాకస్మికముగా వైశం
పాయుని గలిసికొనఁ దలఁచి పరివార మొకఁడనియ

మించి, నలుగురు గుట్టము లెక్కి తనలో రాగా నిర్లనాయు
ధాశ్వమపము నెక్కి మాటువేషలో నొక యి కరిగి “వైశం
పాయనుడుండుగృహమేది” అని సామాన్యస్త్రీలు నడుగె
గొందలుస్త్రీలు కంట నీరువెప్పచు “వైశ పాయనుడు డొకడ
నాయనా?” అనిరి.

అది వినగానే చంద్రదాసీమనిహృదయ మె తయూ
భేదమొందెను. వారు తెలిపితిక్కువచే నట్లు చెప్పిరనుకొని
యితరుల నడుగుటకంటె కటమధ్యమనకు బోయి యికిగిన
దెలియు నని యక్కడకు బోవ, నిద్రాముఖమునుబట్టి రాజ
వర్గము చంద్రదాసీమని గుర్తించి ననుస్కరి ప వైశ పాయను
డేడి అని యికిగెను. వారు తెలియజేసిన మామని రాజ
కుమారా ! మనవిసేసెదము. ఈమెయిదియ. వయచేరును
అనిరి. ఆమాటలతో ఆతిపహ్లాదయమ భిన్నముగుట్టమునూ
ద నుండగనే మూచ్చ ను దెలు. వా గానివిది పి, కను
డబెట్టి, యువచారములు సేయఁ గొనిసేపాకి సే దో
వడి వైశంపాయనుడు ? ఆమార్గమధ్యము నేవైయున్న
సంభవించెనా ? ఏనుహాన్యాధమైన వాత ప్రతి గనసేనా ?
హా ! హా ! మిత్రిరత్నమా ! యని నాబోవ వారు ఎ తిగా
ట “శాంతిం పాపం శాంతిం పాపం” అని చెప్పుట కె తె
వులు మూసికొని మూతము దేవరతో పాటు నూజేల్లును
జీవించువాడే యనిరి.

అనాక్యాన్పుగిము చెవులఁ బడఁ బునర్జీవితఁ డను
యోతురతతో ఏమి ! వైశంపాయనుఁడు జీవించియుండెనా ?
ఎక్కడ నున్నాఁడు ? విరక్తి నొంది యేయరగ్యమనకైనఁ బో
యెనా ? మీరు నిర్భయపెట్టి యెల తీసికొనిరా లేదు అని య
కుగ జాతిట్లు చెప్పఁదొడఁగిరి

దేశా ! సావకాశముగాఁ జిత్తగింపుము. దేవర బయ
లుదేజీవపుడు స్కంధావారాధికారిగా వైశంపాయనుని నియో
గించితిరిగదా. ప్రయాణభోగి మోగిఁగిది యాదఱును సన్న
ద్ధులయియుండు వైశంపాయనుఁడుచ్చి అచోచ్ఛరసరస్సు పుణ్య
తీర్థమని పురాణావసిద్ధి. అక్కడకుఁ బోయి యందు న్నానము
చేసి పోవుదము." అని కాలిఁడోనే బయలుదేరి నదతిము
నట్లే వెళ్లితిమి. ఆతఁ డలశాముగిరివాగులయాభోగమును
జూచి మూనందించుచు గనబోగానేదియో జ్ఞప్తికి వచ్చినట్లు
స్మరించుచు, చిరకాలము నివసించిన ప్రదేశము విడిచి
దూరదేశము పోయి, నరల వచ్చి పూర్వనివాసస్థలము
చూచినవాఁడవలెను, చిరకాలపయిర్తుఁ డగు పోదరునిఁ
గలసికొనినవానిబోలెను మనమున నేదియో తలఁచికొను
చునుండెను. రిసికివ్యాదయములు మనోహరపవార్థము గనఁ
బడినవోఁ డనాసక్తము లగుట సహజము. అందును ఈతూ
నాల్గవనముగదా శుభంబు వచ్చును. ఎనెసౌందర్య మూలేనిమ
నము నాకర్షించెడిది యుచుకొంటిమి.

పడిపోయినంతయును వేదకునానివలె మూలమూలల

నేదో వెదకుచుండెను. “స్కంధావారము ప్రయాణసన్నద్ధమయినది. ఇకను విలంబమేల సేయుదువు” అని మేము ముగిసెడి టివానివలె వినిపించుకొనడయ్యె. మూగవానివలె మూటాడడయ్యె. సమాధానము చెప్పవా యని నిర్బంధపెట్టె దుదకు విసువుకొనుచు “మీరందులును పొండు. నేనీప్రదేశము విడిచిరా నొల్లను. పొండు.” అని చెప్పెను. ఈతనిమనస్సు ఏలకో యాకస్మికముగా విరక్తమయినది. యని యెంచి “దేవరమాటచెప్పినచో మరలునేమో” అని “చంద్రాపీఠనియాజ్ఞదాటుట యుక్తమా? రాజదంపతులయందైన విశ్వాసము లేదా! మీజనకులదర్శనము సేయుట నీకు ముఖ్యముగాదా” అని బహువిధముల నిష్ఠురముగాఁ బలుక నతఁడు నవ్వుచు నిట్లనియెను—

“నాకుమాత్రము తెలియదా? కారణమేమో కాని నేనీప్రదేశము విడువఁజాలకున్నాను. ప్రాణములయిన విషవ నిష్టపడుదునుగాని యీప్రదేశము విడువనొల్లను. చంద్రాపీఠుని సన్నిధినుండు భాగ్యము నాకులేదు. మీ రది యనుభవింపుడు. మఱిమాటలాడింపక మీరు పురమునకుఁ బొండు. అని పలికి విరక్తునివలె గందమూలఫలములతో శరీరయాత్ర నడిపుచు నేదో ధ్యానించుచుండెను.

మేము మఱిమూఁడుదినము లందుండి విఫలప్రయత్నులమయి తిరిగివచ్చితిమి. దేవరకు సాదేశమంపుచోఁ బ్రయాణ

యాసము గలుగునని యూరకుంటిమి. మొన్న నేకదా పురము నకుఁ జేరితిరి.

చంద్రదాపీఠఁ దామాటలు విని యాశ్చర్యమొంది యా కస్మికముగా నింకవైరాగ్యము నొందుటకుఁ గారణమేదియఁ గనఁబడదు. నేనెన్నఁడును పొరపాటునవయిన నాతిని నవమానపఱుపలేదు. ఇతరులు నాయందువలెనే యాతనియందు భయస్థులతో నుందురు. గృహస్థధర్మ మవలంబించి వంశస్థాపన చేయలేకు. ఇప్పుడు వైరాగ్య మేమి? వైశంపాయనుఁడు వచ్చి కాదంబరీ సమాగమమునకు సముచితోపాయము చెప్పునని నేనెదురుగా వచ్చియుండ నాతనినే వెదుకవలసివచ్చినదే. ఈవార్త తెలిసి దుఃఖించు శుకనాసుని, మనోరమను, నాజనకులను నోదార్పక పోవుటెట్లు? ఒక తేలివెల్లినను, వైశంపాయనునివలెనే చంద్రదాపీఠఁదగుగాడ నీవంకపెట్టి జెడలినాఁడని దుఃఖింతురు. వారితోఁ జెప్పి యొప్పించియే వైశంపాయనుని వెదుకఁబోయెదను. వైశంపాయనవియోగదుఃఖము సుఖపరిణామముగాఁగలదు. కాదంబరియును, వైశంపాయనుఁడును సమీపముననే యున్నారుగదా. శాగుబాగు. ఇదియు మంచి కే వచ్చినది. అని యెంచి, ధైర్యమవలంబించి, పురమున కరిగి, తనతల్లిదండ్రులు పుత్రవియోగదుఃఖమొందు శుకనాసమనోరమల నోదార్పజెల్లినని విని యచటికరిగి వారలనందఱు సంగీకరింపఁజేసి వైశంపాయనునిఁ దీసికొనివచ్చుటకుఁ ప్రయాణమ

య్యెను. మాహాత్ములు ప్రయాణమునకు మంచిముహూర్తము లేదనగా, మనోజవమే ముఖ్యముగాని యితరములుగావు. ఆవశ్యకకార్యమునకు ఆత్మనిశ్చితకాలమే మంచిముహూర్తమని జారికి నచ్చజెప్పి బయలుదేరినాడు. ప్రయాణారంభమున నిం ద్రాయుధము ప్రయాణమం దిష్టము లేనట్లు ముఖమున దైన్యము చూపెను. వైశంపాయనదర్శనాభిలాషయుఁ గాదంబరీదర్శనాసక్తియు మంచిచెడ్డలుగాని సుశకునావశకునములుగాని చూడనీయలేదు. ప్రయాణముయి ఎప్పుడు వైశంపాయనుని జూడఁగల్గుదును. ఏక్షణమునఁ గాదంబరీదర్శనసుఖ మనుభవింతును. కాదంబరీకరగ్రహణ మెప్పుడు సేయుదును. మదలేఖి ను వైశంపాయనునికి నెప్పుడు పెండ్లి సేయుదును. అని యత్యంతరతతో విశ్రాంతియైన లేక కొలఁదిపరివారముతోఁ బోవుచుండ మధ్యమాగ్నమున నధికవర్షములు గురియ మొదలుపెట్టెను. వర్షములోఁ దడియుచునే ప్రయాణముచేసి యచ్చోదసరిస్సునకుఁ గొంచెము సమీపమునకు రాఁగా మేఘనాకుడు గనఁజడెను.

ఆతఁడు దూరముననుండియే నమస్కరింప “మేఘనాదా! పత్రిలేఖావృత్తాంత మటుండనిమ్ము. వైశంపాయనుని జూచితివా? ఆతఁ డొంటరిగా నచ్చటనుండుటకుఁ గారణమిగిలితివా?” యన నతఁడు “దేవా! వైశంపాయనుని కెదురేగి యాతనితో మాటలాడి వచ్చెదనని నాఁడు దేవఁ డెప్పుడు

తప్ప నాతనినిగుఱించిన నా కేమియుఁ దెలియదు. అచ్చోద సరస్వీరమునకు వచ్చినట్లుగూడ వినలేదు. నన్నాకాలమగుటచేఁ బ్రయాణమువలదని జనకులు నివారింప దేవరంకకు విలంబ మయ్యె ననుకొంటిమి. కేయూరికుండును పత్రిలేఖయు నచ్చోద సరస్వీచేరకముందే నన్ను వెనుకకుఁ బొమ్మనిరి. మేమును నీవెనుక నే తిరిగివచ్చెదమనిరి.

చంద్రా—పత్రిలేఖ నేడు తిరిగి వచ్చునా?

మేఘ—దేవా! ప్రయాణమూపుసేయునంతటి విఘ్న మేమియు లేనిచో వచ్చి నని తోచుచున్నది.

అట్లువా రిరువురూ మాటలాడుచు నచ్చోదసరస్వీరము నకు వచ్చిరి. చంద్రాపీఁడు నలువంపులఁ గలయజ్ఞాది వైశంపాయననిజాడయైనఁ గానకి నుఱుఱించి “నేను వచ్చెద” నని పత్రిలేఖవలన విని సిగ్గుచే నామొగముచూడలేక యెక్కడనో దాగియుండును, లేదా, వనాంతరమున కరిగియుండును. మహాశ్వేతనడిగినఁ దెలియవచ్చును. అని మహాశ్వేతా శ్రమమునకుఁ బోయి యింద్రదాయధము దిగి ద్వారమునఁ బరివారముతో నిలిచియుండెను. మహాశ్వేత వానినిఁ జూచి, డుఃఖమునఁ దలవంచుకొని శీలాతలమునఁ గూర్చుండి దరలిక యామెను బట్టకొనియుండెను.

చంద్రాపీఁడు మహాశ్వేతావస్థ చూచి కాదంబరి కేదియో యుష్మము సంభవించియుండునని యూహించి తర

లికను బలుకరించి యేమిది యని యడుగ నామె మహా శ్వేత మొగమువైపు చూచెను.

మహా శ్వేత గర్గదస్వరముతో నిట్లు చెప్పబోడఁగెను. “మహానుభావా! మొదటవచ్చినపుడు నావృత్తాంతము చెప్పి నీకు బాధగలిగించితిని. నిర్భాగ్యురాలను, దుఃఖాత్మురాలను. ఇప్పుడు మఱియొకదుఃఖవార్త తెలిపి నీకు దుఃఖముగలిగించెదను.

నాఁడు నీవుజ్ఞునిపురమున కరిగినట్లు కేయూరకుని వలనవిని గుండ్రబద్దలయి “చిత్రరథునికోరిక దీర్పలేనయితిని. శాదంబరికిఁ బ్రియసమాగమము గలిగింప నేరనయితిని. నా జన్మమెందుల” కని విరక్తి నొంది యథాపూర్వముగాఁ దపస్సు చేసికొన నిక్కడకు వచ్చితిని.

ఇక్కడ బ్రాహ్మణయువకుఁ డొకఁడు నాకంటఁబడెను. ఆతఁడు సర్వవిధములను దేనిరను జూలియుండెను. ఆతఁడు శూన్యహృదయుఁడై నెఱ్ఱిచూపుచూచుచు నాతో “నుండరి! ప్రతిప్రాణియును దనిస్థితికి, దనయాకృతికి, దనవయస్సునకును దగినసుఖమనుభవించుట సహజము. నీవు దానికి విరుద్ధముగా రూపవయస్సులను వ్యర్థముచేసి తపస్సు చేయుచున్నావేమి? నీవంటివాఁడర్యవతికే సుఖమందుపరిక్తిగలిగినచో నికసుఖమనుభవమునకుఁ బాత్రులెవ్వరు? నీమమో చెప్పుచుండెను. నామనము పుండరీకపరమోగమున విరక్తమయియుం

డుటచే నానిమాటలు వినోదమునకైనను విస బుద్ధిపుట్టితేను. దేవతార్చనకై పువ్వులు కోయఁబోవుచు తరలికఱా “ఆతని హృదయ మన్యరీతిచున్నట్లు నోచుచున్నది. మనసూశ్రమ మ్మనోనికి నాతనిగానీయకుము. వలదని వారించినను వచ్చు నేని నానికి జేయుటాడుచు అని చెప్ప” మంటిని. ఎంతనిషేధించినను రాకమానడయ్యె. ఆతని భావమయిన మాట దయ్యెను.

కొన్నిదినములు గడచినతర్వాత వెన్నెలలో నేనొంటరిగా శిలాతలముపము బరుండి చంద్రనిజూచుచు చంద్రా! పుండరీకుని నీరణములచుండి వర్షింపరాదా! ఆదివ్యపురుషుని మాటలు సస్య దూరములగునా? నా కంతభాగ్యము పట్టునా? పుండరీకమిత్రుఁడగు కపింజరము నార్పయినఁ జెప్పి పోగూడదా? అని తలపోయునుండఁగా నాభావ్మాణుఁ డున్న త్తునివలె మీఁదికి వచ్చుచుండెను. నేను భయపడి దిగ్గునలేచి “ఈతఁ డున్మాదమున నాఁయెడలిమీఁద జేయవేసినచో, ప్రాణములు విడువవలసినదేగదా. పుండరీకుఁ డెప్పుడో వచ్చునని యీపాదుప్రాణములు నిలఁబెట్టుకొని యుంటిని. అని కొంచెము దూరముగాఁ బోవ నాతఁడు “చంద్రముఖ! శరణాగతుని రక్షింపనా? నాప్రాణములు నీచేతిలో నున్నవి. నీదేహమిచ్చి నాదేహము రక్షింపుము. లేకున్న బ్రతుకఁజాల” నని యెను. ఆమాటలు నాచెవిసోకినంతనే కోపావేశమిట్టి ఓరి

పాపాత్ముడా! ఏమివాగితివిరా! ఇంక నీతల బ్రద్దలుగాదేమి
రా! నీనోయ పడిపోను. సోలోకశుభాశుభసాక్షులగుపంచభూ
తములును నీదేహమున వేవా? ఉన్నచో నిన్నేల తమలో నవి
లయుముచేసికొనలేదురా! నోట మాటలువచ్చిన పరియచుకొం
టివా? యుక్తాయుక్తజ్ఞాన మక్కఱలేదా? అం జ్ఞానము లేకుం
డేగ నోటమాటలుమాత్రమున కుట శుకజాతిలక్షణము.
నీవు మనవ్యజన్మ మెత్తలేదా? అని దూషించిదూషించి
“పుండరీకునిఁ జూచినది మొదలు నాహృదయ మన్యపురుషు
నిఁ జూతినంతకుండనేని నాసత్యవచనమున వీఁడు శుకజాతి
యందు జన్మించుఁగాక” అని శిషించితిని. నాసత్యవచనమహీ
మయో, హని యత్యుత్కటపాపఫలమో ఏవో తెలియదు
గాని యాతఁడు మొదలునడికినచ్చేవలె నేలఁగూలెను ఆతని
దేహమునుండి చంద్రకాంతివంటి తేజస్సు కైకిఁబోయెను.
ఆతనిప్రాణము లెగిరిపోయినతర్వాత రోదనముసేయునతని
పరిజనమువలన నాతఁడు దేవరకు మిత్రుఁడని వింటిని. అని
చెప్పి సిగ్గుపడి, తలవంచుకొని యూరకుండెను.

చంద్రాప్రేడుఁ డామాటలు వినినంతనే యాతనిహృద
యము భిన్నమయ్యెను. మొదట నెట్టో మహాశ్వేతతో “భ
గవతి! నీవెంతప్రయత్నముచేసినను నాకీజన్మమునఁ గాదంబరీ
పాదపద్మసేవ ప్రాప్తములేదు. భావిజన్మముననయిన సాఘటన
చేయుము” అని చెప్పి మూగ్ధుని పడిపోయెను.

తరలిక మహాశ్వేతను వదలి, చంద్రదాపీకుని బట్టకొని
 “మహాశ్వేతా ! యిది సిగ్గేమి ? తలయెత్తి చూడు. ఈతని
 మెడలు నిలబడుట లేదు. శ్వాసములు సరిగాఁ బ్రసరించుట
 లేదు. అయ్యో ! అయ్యో ! హా ! దేవ ! కాదంబరీప్రీయ ! మా
 కాదంబరిని విడిచిపోయితివా ! ” అని యెలుఁగెత్తి యేడువ
 మహాశ్వేత కొయ్యవాటి యుండెను.

చంద్రదాపీకునిపరివారము మహాశ్వేతనుద్దేశించి “ఓసి!
 పాపాత్మురాల ! ఓసినుష్టతాపసి ! నీవేమిచేసితివే ! తారాపీ
 దునివంశ మొత్తరింపఁజేసితివికదే. దుర్మార్గురాల ! ప్రజలందఱ
 ననాధలఁ జేసితివికదా ! దేవా ! చంద్రదాపీదా ! రాజకుమారా
 రా ! పుత్రవత్సలుఁ డగుతారాపీకుఁ డెట్లు జీవించును ? మీ
 తల్లి తనప్రాణముల నిలుపుకొనఁగలదా. మాకు గతియేమి ? ”
 అని యేడ్చుచు మహాత్తోభ మొందుచుండెను.

అంతకుమున్నే కాదంబరి పత్రిలేఖవలనఁ జంద్రదాపీ
 కుడు వచ్చు నని వినియున్నదిగాన నాతనికి సమర్పింప మా
 ల్యాభరణాదులు కట్టకొని మదలేఖాపత్రిలేఖలు పార్శ్వముల
 నడువఁ జేయుచుకుడు ముందుత్రోవనూపఁ కాదంబరి మహా
 శ్వేతాశ్రమమునకు వచ్చుచుండెను. చంద్రదాపీకునిఁ జూడవల
 యుననుతీప్రవాంఛతో వడివడిగాఁ బోయి మహాశ్వేతాశ్రమ
 ద్వారముననున్న రాజపరివారిమును జూచి చంద్రదాపీకుడు
 వచ్చెనని సంతోషమునొంది యంతలోనే వారిదుఃఖస్థితిచూచి

యేమిడి యని ఎకలత నొంది దగ్గఱఁగ వచ్చి, పడియున్న చంద్రావీక్షనిఁ జూచి మూర్ఛ నుంది నేలపై వ్రాలెను. పత్రలేఖ చైతన్యశూన్యయై పడిపోయెను. మదలేఖ కాదంబరిని బట్టుకొనియుండె. కాదంబరి దీర్ఘకాలమునకుఁ జైతన్యము నొంది స్త్రీస్వభావవిరుద్ధముగా నిశ్చలదృష్టితో గ్రహముసోఁకినదాని వలెఁ జూచావీక్షునిముఖమువంక చూచుచుండెను.

మదలేఖ యామె నోదార్ప “రాజకుమారి ! నీహృదయ మతిసుకుమారము. చెదరనీయకుము. తెఱపి తెచ్చుకొనుము. మీజనకుల మొగము చూచియైన నీ ప్రాణములు కుదురు పఱుచుకొనవలెను. నీవు లేపన్న వారు బ్రతుకఁగలరా ! అనెను.

కాదంబరి వింతచెంది వెడనవ్వునవ్వి “వెట్టిదానా ! నా హృదయము సుకుమారమా ? వజ్రిముకంటఁ గఠినతరము. పగులదు. భయములేదు. బ్రతికియుండఁదలఁచినదానికిఁగదా తిల్లిదండ్రుల మొగము చూచుట. చాణఁజోవువాని కవియన్నియు నేల ? ఎట్లో ప్రియుని సాచారవిందములు పొందఁగలిగితిని. చాలును. బ్రతికియుండిన నిహలోకసుఖము. చచ్చినచో సహగమనమునఁ బరలోకసుఖము. నా కేవిధమగుదుఁఖమును లేదు. నానిమిత్తము వచ్చుచుఁ బ్రాణములు విడిచిన నాథుని నేను విడిచెదనా ? ఆతనిపాదభూమి ననుసరించి పోఁగలిగిన భాగ్యము సంభవించినందులకు సంతసించుచున్నాను.

ఎవ్వనినపేక్షించి కులాచార ముపేక్షించితిలో, ఎవ్వని దరిఁ జేరి పితృనాక్యముల్లంఘించితిలో, ఎవ్వనివరియించి మహా శ్వేతావిషయమునఁ జేసిన క్రతిశ్చ వీక్షితిలో అట్టి ప్రాజ్ఞేశ్వరుఁడు అట్లొందురా కాదుఁడు అట్టిసుగుణసంపన్నుఁడు నా నిమిత్తమయి వచ్చి వాగములువిడువఁగా నేను ప్రాణములలో నుండునా? అట్టి లజ్జాకరసుగు జీవన మేల? నాపైని నీకు స్నేహ మున్న యెడల నానిమిత్తమున నాతల్లిదండ్రులు మృతి నొందకుండఁగఁ జేయుము. నాసఖీజనము, నాపరివారము, నా శుకళారికాదిపక్షివర్గమును ఏలోపమును లేకుండఁగ నేనున్న పువ్వవలెనే సుఖముగానుండునట్లు చూడుము. నావీణ నీవు పుచ్చుకొనుము. నాద్రవ్యమంతయు నీయనీనము చేసితిని. నీకుఁ గావలసినది కైకొనుము. మిగిలినది సద్వినియోగము చేయుము. నేను చితిలోఁబడి ప్రియునితోఁగలసి సుఖముగా నుండును.” అనిచెప్పి మహాశ్వేతను గాఁగిలింపిరి. “సఖీ! నీకుఁ బ్రత్యక్ష గలగు. పువస్సచూగమాశ యెన్నిడుఃఖములనయిన సహింపఁజేయును. నాకట్టిమాశ లేకమునునను లేదు. జన్మాంతరమున నీసహవాసముగలుగఁ గోరికొనుచున్నాను. అని చెప్పి తొందరగాఁ బ్రియునిపాదములకు నమస్కరించి తన తొడపైఁ బెట్టుకొని శరీరమంతయు స్పృశింప, నపు డాతని దేహముచుండి యేదియో యవ్యక్త తేజము వెలిసిపోయెను. అంత నామె పంతటఁజూచుచుండి నాకాశవాణి యిట్లు విగ్రహింపెను.

“వత్సా! మహాశ్వేతా! నురల నొకమాటు నిన్నో
దాన్చి బోధింపవలసియున్నది. పుండరీకశరీరము నాశరహిత
మయి నాలోకమున నున్నది. నీకుఁ బునస్సమాగమము లభిం
చును. చంద్రాప్రీతిశరీరమను నాస్వరూపమే. ఇది స్వతిస్సిద్ధ
ముగా నాశనములేనిదే. అందును కాదంబరీకరిస్పర్శమున
సుఖస్థితి నొందినది. కాని శాపవశమున, పరకాయప్రవేశము
చేసినయోగీశ్వరుని దేహమువలెఁ గొంతకాలము జీవాత్మశూ
న్యమయి యుండును. దీని కగ్నిసంస్కారముగాని జలప్రక్షేప
ముగాని ఖననముగాని చేయరాదు. జీవాత్మ తిరిగిదేహమునఁ
బ్రవేశించుదాక భద్రముగా నుంచి కాపాడవలయును. ము
ష్టాటికి నామాట నమ్ము.”

ఆమాటలు విని యందఱురు పరస్పరము చూడకొని
యొకసమునంకఁ జూచుచుండిరి పత్రీలేఖనూత్రము లేచి
యింద్రాయుధాశ్వమున విప్పి చంద్రాపీఠండు వెడలిపోయిన
అర్వాతి స్త్రీబ్రతుకుచు, నాబ్రతుకును ఏల? అనుచు నచ్చోద
సరస్సునకుఁ దీసికొనిపోయెను. పత్రీలేఖయు, నింద్రాయుధము
నందు దుమికి మునిగినమెటనే యా సరస్సునండి జటాయజ్ఞ
సూత్రాదిచిహ్నములతో మునికుమారుఁ డొకఁడు పయికి
వచ్చెను.

అతఁడు మహాశ్వేతయెనుట నిలఁబడి జన్మాంతరము
నొందిన నన్ను గుర్తుకట్టివా యన నామె డి ఖగ్నధ్యమనను

న్నను తొండరతోలేచి నమస్కరించి “కపింజలా! ఈసాసా
 త్కురాలిమీద నేటికిదయవచ్చినదా! పుండరీకుడు లోకాం
 తరగతుడయినను పాడుచోణముల నిలబెట్టికొనియున్నకఠిన
 రాలను. నాపై దయయేల? పుండరీకుని దీసికొనిపోయినయా
 రు జెవను? ఎక్కడకుఁ గొనిపోయెను? ఆతనినివీడి నీవేల
 వచ్చితివి. అని యడుగ నతఁ డిట్లు చెప్పెను—

“గంధర్వరాజపుత్రీ! నాడు పుండరీకునిదీసికొనిపోవు
 వానివెంట నేనునువెల్లితిని. ఆతఁడు నామాటలకు బ్రత్యుత్తర
 మీయి యే పుండరీకుని చంద్రలోకమునకుఁ దీసికొనిపోయి
 యచ్చటఁ జంద్రకాంతపర్యంకమునఁ బరుండఁబెట్టి వెంటబోవు
 నన్ను బలుకరించి యిట్లు చెప్పెను.

“నేను చంద్రుడను. విధియేర్పఱిచినరీతిని జగదుప
 యోగార్థ ముదయమయినతఱిఁ గామపరవశుడయి యాత్మా
 పరాధమున శరీరత్యాగము చేయునీమిత్రుఁడు నిరపరాధిసగు
 నన్ననుద్దేశించి “ఓరీకురాత్మా! దయావిహీనా! చంద్రా! అను
 రాగోదయమయినతర్వాతఁ బ్రియాసహవాససుఖము లభింప
 కుండఁగనే నన్ను నిర్ణయిడవయి చంపుచున్నావు. కావున
 నీవును భరతివర్షమున జన్మజన్మచుందును ప్రాప్తానురాగుడ
 వయి ప్రియాసమాగమము పొందకయే మృతినొందుచువు
 గాత ” మని శపించెను. తనదోషమెఱుంగక దోషరహితుడ
 నగునన్ను శపించినందులకుఁ గోపమునొంది “నీవును నాతో

సచుముగా నుఖదుఃఖము లనుభవించువుగాత నుని ప్రతిశాప మిచ్చితిని. కొంతసేపటికిఁ గోపముకొంచెము చల్లార, వివేకముతో విచారించి యీతనికిమహాశ్వేతియెడఁ గలిగిననతివ్యసనమును ఆమెకీతనియందుఁ గలప్రేమమును గనిపట్టితిని. స్వయంకృతాపరాధముననే నాతోఁగూడ నీతఁడు రెండుజన్మములెత్తవలసియున్నది. జన్మజన్మమునను అని నాకుశాపమిచ్చునపుడనుటచే రెండుజన్మములెత్తికలీలదయ్యె. అంతవఱకు నితినిదేహమును నేను రక్షింపఁదెచ్చితిని. మహాశ్వేతను దేహత్యాగముచేయవలదని యుపదేశించితిని. నీవీతని తండ్రియగు శ్వేత కేతువున కీవార్త తెలుపుము. ఆతఁడు మహాతపశ్శాలి. ఏదేని పత్రిక్రియ చేసినను జేయవచ్చును.

అని చెప్పి నన్నుఁబంప మిల్రివియోగదుఃఖమున శూన్యహృదయుడ నయి యాశసమునఁ బరుగెత్తికొనిపోవుచు మెకవైమానికునిమీఁదనుండి వాఁటితిని. ఆతఁడు సహజముగాఁ గోపిష్ఠుడు. కన్నులెఱ్ఱసేసి యోరీ! దురాత్మా! తపోబలగర్వమున గుఱ్ఱమువాఁటినట్లు వావిమానముమీఁదనుండి వాఁటితివిగాన గుఱ్ఱమవై పుట్టు మనిశేపించెను.

శాపభీతుడనయి “ మహాత్మా! మిత్రవిరహశోకాఁ ధుండనయి వాఁటితినిగాని తపోబలగర్వమునఁగాదు. శాపమునసంహరింపునుని యెన్నివిధములనో ప్రార్థించితిని. ఆతఁడు కనికరమునొందియుఁ దనశాప మమోఘముగనుటచే నుపసాహ

రింపవీలులే దనియెను. నేనుచైతన్యముతో “మహానుభావా ! నామిత్రుఁ డగుచందాప్రీతుఁ డొకాపదోషమున భూతక మందు జన్మింపవలసియున్నది. అతఁ డెక్కడనుండునో దివ్య దృష్టితో గ్రహించి నే నాతనికి వాహనము నయిపుట్టునట్లు లనుగ్రహింపునున సత్యము దివ్యదృష్టితోఁజూచియిట్లుచెప్పెను.

చంచుఁడు తారాప్రీతి కకుఁ గుమారుఁడను జన్మిం చును. పుండరీకుఁడు తారాప్రీతియగు శునాసునికిఁ బుత్తుఁ డగును. నీవారాజకుమారునికి వాహనముపు గమ్ము. అనిచెప్పి యాతఁడు పోవ నేనచ్చటనుండియే సముద్రమున నుత్కితివి. నా కిశ్వజన్మము లభించెను. శ్రమముగాఁ దాగా ప్రీతినికిఁ గానుకగాఁ బాపఁబడి చంద్రాప్రీతినికి వాహనము నైతిని. గంధర్వవిభువమును వెంటాడినునెపమున రాజకు మారుని నిచ్చటకుఁ దీసికొనివచ్చితిని. పుండరీకాపరావణా రముగువైశంవాయునుఁడుగూడ సక్కడకువచ్చి పూర్వజన్మసం స్కారవశమున నీయం దనురక్తుఁ డయ్యెను.”

మహాశ్వేత కపిజనునిమాటలు విని పుండరీకునుద్దే శించి “పుండరీకా ! ప్రాణేశ్వరా ! జన్మాంతరమునఁగూడ నాయుఁడనురక్తిఁగలిగి నాయుద్ధకు స్వయముగా వచ్చిరనిన్ను రాక్షసి నై చ సతిఁగదా ! ఈశాదుబ్రహ్మకు బ్రీతికినందులకు ఫలిత మిదియేకాబోలు. హానాథా ! నాథా ! ” యని నేల వైబడి యేడ్వసాగెను.

కపింజలుఁ డామెనోదార్చుచు .. గంధర్వరాజపుత్రీ !
 నీత పేరుయొక్కది. నిన్నెలనిష్కారణముగా నిండించుకొనె
 దవు ? నీయాస్థి నేలహింసపెట్టుకొనెదవు. మీకు యాధా
 ర్థ్యము దొరకునునది అనిష్టము సంభవించునని చెప్పితిని.
 మీరలు విన్నయాకాశవాణి చంద్రునివాణియే. తపస్సు నవ
 లంబిపుడు. తపస్సునకు సాధ్యముగానిదిలేదుగదా. సార్వతి
 తపముననేకదా యీశ్వరునర్థదేవాము పొందఁగలిగినది. మీ
 రును బ్రయులఁ బొందఁగలరు. సంతయుము నొందకుడు."

ఆమాటలువిని మహాశ్వేత కొంచె మూరడిలైచు. కా
 దంబరి దీనవదనయయి "కపింజలా ! అశ్వజన్మమెత్తిననీవును
 పుత్రలేఖయు నెక్కమాతే సుస్సునబ్రవేశించితిరిగదా. ఆమె
 యేనుయ్యె ననియడుగ, "కాదంబరి ! పుత్రలేఖ యేనుయ్యె
 నో నేనెఱుఁగను. తద్వృత్తాంతమును చంద్రాపీఠనియాత్మ
 యెందున్నదియు, పుండరీకాపగావతారమగు వైశంపాయనుఁ
 డెచట జన్మించినదియుఁ దెలిసికొన శ్వేతకేతువువర్చనమునకుఁ
 బోయెదను. ఆనుహతపశ్శాలి కాలక్రియయగుదును లోకత్ర
 యమున జగుగువృత్తాంతమును దివ్యదృష్టితో గ్రహించి
 చెప్పుగలఁడు. అనిచెప్పి యాత్మైవానుయ్యె. శోరసమును
 మించి యదృశ్యసము వారిహృదయుల నాక్రమించెను. చం
 ద్రాపీఠపరివారజనమంతయు శోకాదృశ్యసములలో మునిగి
 వినుచుండెను. కాదంబరి మహాశ్వేతను బలుకరించి "సఖీ! ము

న్ను నీవరణ్యమున దుఃఖము నొందుచుండఁగా నేనింటనుఖముగా నుండి నిన్ను సఖి యని పిలుచుటకు సిగ్గుపడుచుంటిని. ఇప్పుడు సమానదుఃఖమున నున్నారముగాన నిస్సందేహముగా సఖి యని పిలిచెదను. నాకుఁ గర్తవ్యమేమో నీవుపదేశింపుము ” అన మహాశ్వేత “ ప్రియసఖి ! ఒకరు చెప్పట కేమున్నది ? ప్రియసమాగమాశయే చేయవలసినదంతయు నుపదేశించును. పుండరీకవృత్తాంతము కపింజలుఁడు స్పృష్టముగాఁ జెప్పెను. అదియే నమ్మియుండును. నీకుఁ బ్రత్యక్షముగాఁ బ్రియునిశరీరమే యున్నది. ప్రత్యక్షదేవతమగుచుండుని యపరావతారమూర్తి యిది. అపొత్త్యక్షమగుదేవతలకు మృద్ధాశుశిలాదులతో రూపములు కల్పించి పూజించి సిద్ధి నొందుట విందుము. ప్రత్యక్షదేవతాశరీరమునకుఁ బరిచర్యచేసిన నభీష్టము సిద్ధించు ననుటలో సందేహమేమి ? యనిచెప్పె.

అంతఁ గాదంబరి తరలికా మదలేఖలసాహాయ్యమునఁ జంద్రాపీఠశరీరమును శీతవాతాతపబాధలేనిప్రదేశమునఁబరుండఁబెట్టి మరణముకంటెను గష్టతరమగునవస్థ యనుభవించుచు నాతనిచరణకమలములు తనయంకతలమున నుంచి పూజించుచు నాఁడనిరాహారయై యుండెను.

చంద్రాపీఠపరివారము మిగులజస్పి యాఁకలిగొని యున్నను మహాదుఃఖమున నాహారశూన్య మయియుండెను. నులునాఁటియదయమునఁ జిత్తరువునలెఁ జలింపకున్నను తె

క్కు చెదరక, కాంతివిహీనముగాక తోభిల్లునాతనశరీరము కాదాబరి మదలేఖనుఁ జూపి “కాంతివశముననో, సజముగా వికారము గలుగకుండుటనో సజీవముగానున్నట్లే కనఁబడుచున్నది. పరిశీలింపు” మన మదలేఖ పరిశీలించుట కేమున్నది. ఆకాశ వాణియుఁ గపి-జల వాక్యమును సవ్యేంద్రగులగునా? అతని మాతృ శాశ్వతమున కెచ్చుకో పోయినను పరికాయప్రవేశముచేసిన యోగిశరీరమువలె సర్వవికారములుండును. అన్ని మరలవచ్చునుఁ బ్రవేశించుదాఁక బరిచర్యచేయుము.” అనిచెప్పి రాజపుత్రపరివారమునకు నతని దేవాస్థితి చూప న్నెల్లరు నొంతియాశ నొంది సంతసి చిరి.

కాదంబరియాత్మి శరీరధారణార్థము ఫలాదులు గ్రహించి చూచాఁజీవశరీరమునకుఁ బరిచర్య చేయుచు నొకనాటి కంట నొకనాఁడు జీవశరీరమొచ్చుచుండుట చూచి మదలేఖు బిలిచి “సఖి! నిస్సౌదేహముగా జగ్రవాపీ పనియొక్క యా శరీరమున మరలఁ బ్రవేశించును. అచ్చతమగునీవారి నాజనకులకు విశ్వాసముగలుగునట్లు చెప్పిరమ్మ. వారిచ్చటికి రాకుండగఁ జేయుము. నారు నచ్చిరదేని నేను దుఃఖము నొప్పుకొనఁజాలను. నాపియుఁడు మృతినొందె నని యనకొని సపుడే నేను కంట నీరురాసీనులైన. పురుష్దేవతఁడగుచు నమ్మక గలిగినపుడేలకంట నీరు రాసీయవలెను. అప్పుడు దుఃఖకాలమునఁ గనఁబడినచో దుఃఖ ముప్పొంగును. అనిచెప్పి

యామె నాప నామె వెళ్లి తిరిగినచ్చి కాదంబరితో “ సఖీ !
అట్లే చెప్పినచ్చిని పాడుకూతును భర్త సహితముగాను
న్నపుడు చూచుటయే తనుకీర్తమనిరి. మాయ నీవు స్వయం
ముగా వరించితివి. ఆతిథుల చంద్రాపరావతారియూర్తి యిం
తికంటె మాకుఁ గావలసిన దేమున్న దని రనిచెప్పెను.

2

అంతఁ గొంతకాలము గడవఁగా, చంద్రదాపీఠునివార్త
తెలిసికొనఁ దారాపీఠుఁడు శంపినవార్తావశులు వచ్చిరనియు,
వారితోఁ జంద్రదాపీఠుఁడు ప్రసాదము దర్శనమిచ్చుటకుఁగాని
సాదేశము పులుకుఁగాని వీలులేదనియు నెల్లకీధములఁ దాను
చెప్పినను చంద్రదాపీఠునిరాదారవిదములఁ జూడక పోజాల
మని పట్టుపట్టుచున్నారనియు మేఘనాదఁడు కాదంబరితోఁ
జెప్ప నామె వారిపట్టు న్నాయమే. వారియ్యాయాసమును,
శ్రేణిములును సఫలము చేసికొనెదడుగాక.” అన మేఘనా
దుఁడు వారిసంధిఁజూచి దీసికొనివచ్చెను.

వాని చంద్రదాపీఠునిస్థితి చూచి దుఃఖింపఁగా, కాదం
బరి స్వయముగా వారినిఁ బరీక్షించి ప్రకృతిస్థితినిబట్టి దుఃఖ
ము దకుఁడు. మేఘనాదుఁడు తిరిగినదంతయుఁ జెప్పెచగవా
సుఖాంతమగుదుఃఖము దుఃఖముగాదు. ప్రత్యక్షముగా నీతని

శరీరము చూచుడు. నిర్జీవనుగుశరీర మెక్కడనయిన నితకా
లము నాశరహితముగా యుండునా? చూడనివా రిది కిశ్వ
సింప నవకాశములేను. మీరీవార్త మీప్రభుదంపతులకుఁ
దెలిపితిరేని వారిహృదయము భిన్నమయినఁ గావచ్చును. గాజ
కుమారమిత్రుఁడను ప్రత్యక్షముగా పృథ్వింతినుంతియుఁ
జూచినవాఁడును వాక్పాతుర్యముగలవాఁడును నగునాని నొ
కని మీతో మేఘనాదాఁడు పఱును. అఁడే యీవృత్తాం
తము శాగపీడునకుఁ దెలుపును. మీరు చెప్పుకుడు. అని
మేఘనాదానివలన అట్టివాఁడు త్వరితకుఁ డనితెలిసికొని యీ
తని వారిమంటఁబాప మేఘనాదాని కాజ్ఞయిచ్చును. పారం
దలును బయలుదేటివెళ్ళిరి.

అట చందాపీఠనిజనని పుత్రునివార్త తెలియక పరి
తపించుచు, పురమునకు దూరముగానున్న యవంతియాత్మికల
యాలయమున కరిగి పుత్రునకు క్షేమము గలుగఁ శయనఁడే
వలల బూజించి మున్నగుతే వార్తావహులు త్వరితమునతోఁ
దిరిగిపోవును మార్గమధ్యమున విలాసవతీదేవి యచ్చట నున్న
దని విని యచటి కరిగిరి.

మొదట నామె సంతోషముతో వారిని జూచెనుగాని
వారిదీనఁదనములు చూచి మనమున సంశయము మెదిచిరం
జీవివార్త తెలుపరేమి? ప్రతిసందేశ మేమి? మీరు ఎత్తును
చూచితిరా? లేదా? అని యీతిరతితో నడుగ వారివశ

ముగా వచ్చును; ఖము నాపుకొని అమ్మా! అచ్చోన సరిస్తీర
మునఁ జూచితీమి. టగిలినవృత్తాంత మంతయుఁ ద్వారకుఁడు
చెప్పు నని యూరకుండిరి.

ఆమె వారిముఖరీతి చూచి పుత్రున కనిష్ట మేమో
జరిగియుండు నని తలఁచి అయ్యో! మీముఖములే చెప్పు
చున్నవి. అతఁడు చెప్పవలసిన దేమున్నది. అని హా! వత్సా!
జగదేక చంద్రా! చంద్రాపీఠా! విలంబముచేయక వైశంపా
యరుని వెంటఁబెట్టికొని వచ్చెదనంటివే? ఇతిమోసముచేసి
తివా? ఎట్టిపాశపుమాట చెవులఁ బడునో యనుభయమున
నాహృదయము త్వారకు నడుగ నొల్లకున్నది. ఇంకెడుగుట
కేమున్నది పుత్రా! యని మూర్ఛనొందెను.

ఆనార్త విని రాజును మంత్రులును అవంతిమాతృకా
లయమునకు వెళ్ళిరి. రాజు కిలాసవతిని స్మృతించి “దేవి!
వశ్యపేషయమున నన్యరీతిగా జరిగియుండునని మనమును
జేపఁపము. అక్షానులవలె నింతముఖ మొదనెల? ఏచ్చి
నమి కలిసివచ్చును. విధిని దిప్పి ప నెరితిరము? పుత్రాత్మ
వముఁ జూచితీమి. వెగి, పెద్దవాడియి వివ్యాబుద్ధులు నేచ్చి
యువరాజువల్లము నొంది, దిగ్విజయముచేసి వచ్చుట చూచి
సంతసింపఁతిమి. ఇ.క. నోడలి” గాపురము చేయుచుండఁగాఁ
జూచి సంతసించి రాజ్యభారము వారినై నుంచి తిపోవనము
నకుఁ బోవఁదలఁచితీమి. అది ప్రాప్తములేదుగాఁబోయి.

ఇంతకును త్వరితకునివలన వృత్తాంతమంతయు విని
 మనకు చావో బ్రతుకో నిష్ఠులందుకొనెదము. అని త్వరిత
 కు నడుగ నాతడు జరిగినదంతయు చెప్పెను, వైశంపాయ
 నునిచురిణవృత్తాంతము వినఁ జంబ్రాపీఠనిహృదయము భిన్న
 మయ్యె సనుచార్త దేవుఁడు, రాజ త్వరితకా ! చాచుఁడు.
 చెప్పువలసివది చెప్పితివి. వినవలసివదివీటిని. అని హా ! వత్సా!
 వైశంపాయచునిచార్త విన నీహృదయము భిన్నమయ్యెను నీ
 హృదయము భిన్నమయ్యె ననిచిన్నను మాహృదయము భిన్న
 ముకాదయ్యెను. మాగుండె వజ్రతుల్యము అయినను మేము
 విన్నుఁ గలసికొనెదము. అని శుకనానా ! యింకను జూచెద
 వేమి. చితప్పేంద్రి యగ్ని యంటి పుము. ప్రజలారా ! రా
 జ్య మరాజకము చెడుకుండఁగఁ దగినయే న్నట్లు చేసికొని
 పాలించుకొనుదు. వత్సా ! కథానాల్చి శ్రేయః వయితినా
 అని యెఱుఁగెత్తి హా ! వత్సా ! వత్సా ! యని ఘోషయెను.
 త్వరితకుడు తొందరతో దేవా ! రాజకుమారునిహృదయము
 భిన్నమయినను ఆతనిశరీరము చెక్కుచెదరక జీవనహితమయి
 యున్నట్లున్నది. శాపవశమున నది సఞ్చించినది. వృత్తాంత
 మంతయుఁ జెత్తగి పు అని తిర్వాతివృత్తాంతము దేవుఁడు నా
 శ్రేష్ఠమగుఁడు శుకనానా ! ఇట్టియాశ్చర్యములందునా?
 ఇది విశ్వసనీయము. అన నతఁడు తాను దుఃఖమున్నదయ్యు
 ను రాజునియు మపశమిల్లఁ తేను విల్లనియెను.

దేవా! సకార మతివిత్రము. కర్మములును అతివిచిత్రములు. వానిఫలితములు నట్టివే. అవి మనయుక్తిచావము నకు లొంగవు. వాఁలో సక్యములేఃపోలేను. వేదముత్రములును పురాణాథలు నటండబండు. అవైదికమంత్రతంత్రములందును ఎన్నియో మహిమలు మనము హస్త్యక్షముగాఁ జూచుచున్నారము. అవి యటునికి, అయస్కాంతమని మనము నాకర్షించుట హస్త్యక్షముగ నా. అందలిసాబాధము స్థూలదృష్టికిఁ దెలియువా? నుద్భష్టికిఁ దెలియనివాని నఃశ్వపనీయములఁ బ్రేరేపించు. అదిగాక న్యానుభవమును నాచుకొనియు. దేనికి గన్భార భిన్నముపును చక్రము దామెనోటః బ్రవేశించియు దేవరికు స్వర్ణము వచ్చుగదా. నాకును పుంగవీదర్శనమయినది. అతెరిములకు నాశములేదనుమాట హస్త్యపనియ మేముగను. సకలలోకజీవనకారణముగు సమృద్ధియు చక్రముని యంగుల గలదు. అతఁడే వాఁడలఁ బుంగవీదర్శనము జేయును. శాపాపనమున గంధర్వరాజపుత్రుల బౌదాడి మీకుమాదుఁడు చూడోపిలిచి గలసినప్పటికి ననుస్కారము చేయును నారి కిది వాఁడములే కాని మనకు వరములు. లేకున్న నట్టి బాగ్యము మన కెప్పుడు లభించును. వైదికహార్యములకు, అవైదికహార్యములను ధర్మకార్యము లాచరింపుము. ఆయుర్మితము వన సక్యము సాధించును. సంశయమేల!

రాజాష్టకములు విని || శుక నానా ! వైశంపాయనదుః

భిన్నమున దను మాటలెప్పు వేటొకటి నాహృదయమున కెక్కిదు నాకే యిట్లుండ దేవిమాట చెప్పవలయునా? అక్కడకుఁబోయి కుమారునిశరీరము చూచిననే నాప్రాణములు నిలఁబడును. అన విలాసవతి దుఃఖముచే సిగ్గుపడిచి “ఆర్యపుత్రా! ఆలస్యమేల? వచ్చుచు జాతుననునాశచేతనే నాప్రాణములు నిలిచియున్నవి. అన రాజు శుకనాసునితోఁ గొలఁచిపరివారమునొ విలాసవతీనునోరములును మనమును బోవుకము సన్నాహము చేయునునెను.

తారాప్రీతునిందలి భక్తిచేతను చంద్రాప్రీతునియందలి స్నేహముచేతను బురజను లనేకులు బహులదేత నారి ననుగమించిరి. కొలఁచిదినములలోనే యచ్చోకసంస్కేము చేరి చంద్రాప్రీతుని శరీరము నాశరహితముయ్యున్నది తెలిసికొని మేఘవాన నివలన వృత్తాంతమంతయు నారల విని, ధైర్య మవలఁబించి మహాశ్వేతాశ్రమమునకుఁ బోయిరి. వారు వచ్చుచున్నారని మహాశ్వేత వారి మొగములు చూచి లేక గుణాలోనికిఁ బోయెను. కాదనిది “హా దైవమా! యిట్టిప్రతిలోనా, యత్తమామల ప్రథమదర్శన మని యనుకొనుచు మూర్ఛనొందెను.

తారాప్రీతుకనాసులును, విలాసవతీ మనోరములును చంద్రాప్రీతునిదేహము చూచి పొంగిపొంగివచ్చు దుఃఖమును

కష్టమన నాపుకొని “ సహజకాంతి తలుగులేదు. జీవితము
తప్పక వచ్చు ” నని యనుచు నిలిచి నిలాసవతి తుదకు దూఖ
మాపుకొని లేక “ హా ! పుత్రా ! పత్నీ ! కదలక మెదలక
యింటివేయి. మాటాడరా ? మనుష్యాభక్తి యేమయ్యె ? నీకి
ట్లుండట ముఖమా ? కానీ ” అని కొంగిలించుకొని ముద్దుపె
ట్టుకొని పలువిధముల నాపోవుచుండ, రాజు “ దేవి ! యీతఁ
డు దేవతామూర్తి. మనయదృష్టవశమునఁ బుత్రుడయ్యెను.
ఇట్టి మాయమన దూఖ పరాన మనము పుత్రశరీరమునయినఁ
జూడఁగలిగెతిమి. మనోరమా శుక నాసుల కౌతమఃఖము గను
గనో, వానో నార్పవలయును. అదికాక ఆగంధర్వాజపుత్రి
నీకోపము. ఆమెప్రభావముననే మనవచ్చి పునరుజ్జీవముగా
వలెను. ఆమె మూర్ఛి నొందినది ఆమెను మూర్ఛించుచి తేన్న
ము. అది బోధంబు నామె లేచి కాదంబరితో “ తల్లీ ! నీవ
మృత్యురూపురాలవు. కావుననే మాచంద్రావీరిశరీరము
చెక్క చెక్క యున్నది. అనఁ జంద్రావీరిభ్రాతృమముననే
కాదంబరి మూర్ఛించుచి తేరెను నిలాసవతిహస్తస్పర్శమున
బాగుగా దెలిపి నుండి యత్తమానులకు నమస్కారము చేయ
వారు “ సౌభాగ్యవతివ ” అని యాశీర్వాదములు చేసిరి.

రాజు మదిలేఖన “ మాకుఁ బుత్రోదర్శనముఖము
లభించినది మేము శేవలము చూచువారమే. మీచెలిఁ తై
యథాపూర్వముగా నుపచారములుచేసి మావచ్చు పునర్జీవి

తునిఁ జేయవలయును. సిగ్గుపడి నూనినచో నపాయము వాటిల్లును. మేమెక్కడనున్న నేమిప్రయోజనము? ఏనెట్లుక్రొధ నైన నుండుము అని వెల్లి యాశ్రమసమీపముననే తనపరివారముతో నివసించెను.

రాజు తనతో వచ్చిన రాజవర్గమును బిలిచి మీరు పురమునకుఁ బొండు. చంద్రదాసీనికి వినాహముచేసి, రాజ్యముప్పగించి, వానప్రస్థాశ్రమము గొంగు నని మునుపే చెప్పి యింటిని ఈవిధముగాఁ దిపోవనమునకు రావలసినవిధి యున్నది. ఎప్పుడో పురమునకు వచ్చును. అంతదాక మీరు రాజ్యమును న్యాయముగాఁ జాలించుకొనుఁడు. అని చెప్పి వారిలఁ బంపి తిరస్కరించుచుండెను.

కాదంబరి యథాపూర్వముగాఁ జంద్రదాసీశతరీమునకుఁ పరచుచున్నచేయుచు నానాటికి జీవాశయుఁ, గాంతయు మౌచ్చగుడుగది దృఢమగునాశతో నుండెను.

౨

అని జాబాలి హఠీతాదలకుఁ జెప్పి “శ్రావకులూగా! కిథారసము మనల నెంతదూరము లాగికొనిపోయినదో చూచితిరా. ఈశుక మెవరో తెలిసినదా? కానువశుండును స్వాపరాధమువలన దివ్యలోకము విడిచి, మనుష్యలోకమున శుకవాసునికిఁ బుష్కలంజై జన్మించిన నైశంపాయానుండే. తాను మును

శ్వేతను జూచి మోహముచి స్కంధావారముతోఁ బురము నకుఁ బోవక తొడిగి ముఖముగలిగింప నాతఁడు తిష్ఠినట్టిట్లు చేసెను, మహాశ్వేత పెట్టిన శాపమునను శుకజన్మము దెనుఁ అని జాబాబి చెప్పెను. అంత నిద్రనుండి మెలకువసెడిన వానికి కెనుకనేచ్చినవిద్యలు స్ఫురించినట్లు నాకు స్యాద్యలు జన్మగ్రముననుండెను. స్పష్టోచ్చారణశక్తియు, సనుస్తవస్తు స్మరణశక్తియుఁ గలిగినది. చంద్రాపీఠము సే హమును, మహాశ్వేతపై ననురాగమును యథాపూర్వముగాఁ గలిగెను. తాని జన్మవృత్తాంత మేమియో తాచి పీఠినిలాసవతి చంద్రాపీఠ లేమియియో. పూర్వమిత్రుఁ డగు కపింజలుఁ డెచ్చటికిఁ బోయెనో మహాశ్వేతావృత్తాంత మేమో మాత్రము నాకుఁ దెలియలేదు. అని తెలిసిన వేడుక గలిగి జాబాబి తో “మహాత్మా! నీదయవలన నిర్వృద్ధిజ్ఞానమును గలిగినది కానిపూర్వబంధులవృత్తాంతము తెలియలేదు. వారినిఁ దలచి కొనిఁ దలచికొన హృదయము భిన్నమగుచున్నది. నామరణ వార్త పినఁగానే హృదయము భిన్నమయిన చంద్రాపీఠవిష్ణుత్తాంతము దెలిసికొనుడ నుండఁజాలను తిర్యగ్భూతలోబన్ధించినను చంద్రాపీఠవిస్మయముననుచో నాకిది విప్లవమని తోచదు. నివృద్ధ్యస్థితోఁ జూచి వానివృత్తాంతము దెలుపుమని దీన తతోఁ బ్రార్థింప నాతఁడు స్నేహకోపములు చూపుచు, “ఓరిదురాత్మా! అప్పుడే యింత చపలతియూ? ఇంకను తె

క్రిలుగాలేదే? ఎగురుటకుఁ దగినశక్తి వచ్చినపుడు వచ్చియును
ము చెప్పెద నని నుండలిం చెను.

ఆమాటలు వారీతుడు విని “తండ్రి! మునిజాతీలోఁ
బుట్టినవాని కింత చాపల్యమేల? ఇతఁడుల్పాయుష్యమేల?”
అని యడుగ నతఁడు, “కుమారా! కారణము స్పష్టముగఁగ
ఁబడుచునే యున్నది. సాధారణముగా ధైర్యస్థైర్యములు పు
రుషలక్షణములు భోగల పటతయుఁ జాపల్యమున స్త్రీలక్షణ
మున, జననీడనకులలో నెవరిసంకల్పశక్తి యెక్కువనో సం
తతికి వారిగుణము లబ్బును. ఇది యాయుర్వేదాదివిద్వత్తమగు
టయేగాదు లోకానుభవసిద్ధము. భోగిలోలున కాయుష్య మ
ల్పమగుట సహజమేకదా దానికి శాపముగూడఁ దోడయినది.
శాపావసానానంతర మక్షయాయుష్యము గలుగును, అని
చెప్పెను. ఆమాటలు నేను విని జాబాలిభో “మహాత్మా!
పాపాత్ముడను. కిర్యగ్జన్మ మొందియు నీయచుగ్రవామునెట్లో
నము వడియఁగలిగితిని. అయ్యుర్వృద్ధికరమగు కిర్యమేదేని యు
పదేశింపుము. ఆచరించెదను. అన నతఁడు “క్రమముగా నితే
శెలియును. తెల్ల నాటవచ్చినది స్నానాదికృత్యములకుఁ భోవతే
నని గోష్ఠి విడిచిపోయెను. మునికుమారుఁడు పల్లశాలలో న
మొకయరుఁగువీఁదనుంచి నిత్యకృత్యములు కట్టి నెఱగెను.

నాకంతియు నే ముఖమును లేచుగావయస్థుడంతయు
దుఃఖమును మే యయ్యెను. ఈతఁచచ్చిబిచ్చమున మిత్తులను

గలిసికొనఁజాలను. ఈ కనువు త్యజించుట యుత్తమము. దానికి సాధనమేమి యని యాలోచించుచుండఁ గపింజనుఁడు నన్నుఁ జూడవచ్చెనని సారీశుఁడు చెప్పెను. అంతలోఁ గపింజనుఁడు వచ్చి, మనము రెండుజన్మముల్ క్రి దట మిత్రులము. గుర్తువల్లి తినా? అని నన్ను స్పృశించి నిమిరి కంటఁదడిపెట్టుచుండ “మిత్రమా! నీకు దూఖమేల సంసారాన బాధములేవి సుఖవి నీవు. రాగాఁధుఁడనయిన నాకు దూఖ ముర్హము. ” అని పలికి “జనకులకుఁ గుశలమా! నన్నెపుడయిన స్మరించిరా? ” అని యడుగ నతఁడు “మిత్రమా! కుశలమే మనవృత్తాంతమంత యుదివ్యదృష్టితోఁ గ్రహించి తగిన ప్రతిక్రియలు చేయుచునే యు వ్వవాను. కావుననే నాకశ్వజన్మము శ్రీశ్రుముగాఁ తప్పినది. అశ్వజన్మము విప్పినతర్వాత భయపడ చుదగ్గనమునకుఁబోయిన పుడు భవజనకుఁడు నాకభయ మిచ్చి “యిది నాతిప్పే. వత్స పుట్టినపుడే యాదోషములు నాకు గోచరము లగునవి. నా నికిఁ బరిహరిములు చేయవలసివి. ఇప్పు డాయర్హ్యర్హికిరమ గురర్హ మొనరించుచున్నాను. లక్ష్మీయును లెల్లర్హమునఁ బోడ్చుచున్నది. నీవు నిక్కడినే యుండు మన నేను ననయి యుట” “నామిత్రుఁ డక్కడనుండనో దివ్యదృష్టితోఁ జూచి తెలుపు” మన నతఁడు. “నీమిత్రుఁడు శుకజన్మ మెత్తియు న్నాఁడు. నీవతినిఁ జూచినను నెఱాతఁడు గుర్తింప జాలఁడు.” అనెను. కొంతకాలము నిగిసది. నేటిహృతికాలమున వచ్చి

“వత్సా! నీమిత్రుడు జాబాలియాశ్రమమునకుఁ జేరెను. వానికి మునియుగగ్రహమునఁ బూర్వజన్మభావము గలిగినది. నిన్నిపుడు గురుపట్లఁగలడు. నేను సోల్పించిన యాయుర్వృద్ధిరూర్థము పూర్తియగునాఁక జాబాలియాశ్రమము విడిచి వలదని చెప్పము. అనితిల్లి లక్ష్మియు నిచ్చునోయ్యుడి యాశ్రమమునకు సాహాయ్యము చేయుచున్నదని చెప్పి నూనూ శీర్వచనములును వానికిఁ దెలుము.” అని మిత్రుడికి వస్తుఁ బంపెను.

అంత నైశంపాయుడు “మిత్రనూ! నిర్భాగ్యుడగు నయిన నామూలమున నీవశ్వజన్మ మొనరికొరగా” యన దానికేమి మిత్రుడికి సొకల్పించివర్తమున సహాయము చేయ నన్యు రమ్మనెను. నేను సోవలయును. నీవీయాశ్రమము విడిచిపోవలదని చెప్పి వెళ్ళెను.

నూనూభాషణము విన్నవారీశుడు మురుకుకింబు నెక్కువశ్రద్ధతో ననుఁ జూపి చుచుండెను. వాని తెలుగు వచ్చినది. ఎగురులకు శక్తి గలిగినది “నుమాశ్వేతను విడిచి యెట్లుండును?” అనుకొని యుక్కినకుఁ జూపి బహుదేహి శౌంతిమూల ముగ్ధినతర్వాత శక్తి చాలక యొకచెట్టికిఁ బ్రేరమించితిని. మార్గానికొనెనున సవశముగా నిద్రపట్టెను. మెల్లఁగివచ్చి చూచునప్పుటికి నన్నొకరినాతుఁడు పట్టుకొని యుండెను. అతఁడు వాచాలిటియముఁ దని నిశ్చయించుకొని

యు నావి... ధృద ! న నే లక్ష్మణుకొంటిని పట్టుకొన్న
 చాడవు స్త్రీలో ఎంత గానే మేల చాడవనుతివి ? బధు
 దొంగమునకు నాతుక... జోవునున నన్ను విడిచిపెట్టిము"
 అని కోర నతఁడు .. నుహత్త్వా ! నేను కూరజాతిచండాలఁ
 డనఁబడు విన్న మాంనాశ... బట్టుకొనలేకు. ఈపాఠ
 మున నొకనుఁగొంగగాజు కలఁడు. ఆయి కొకకూఁతురు గల
 డు. ఎవనినలఁనో పడితిశుక మొకటి యున్నదని యామె
 వినదల. ఆప డితిశుకము నివేకదా. నిన్ను బట్టుకొనుట
 కనేకులను నయమించినది. నా దుదృష్టవశమున నీవు నాకు
 లభించితివి. నన్నామె కొప్పగి ప బట్టుకొంటిని. అని చెప్పఁ
 గా, అయ్యో ! తునకి జడలనాటిలో జడాలబాలిక కా
 తవసువ గావలసినగతి పట్టినదా! అనిమిగులగుఁఖించిరుఁఖం
 చి పురితః నిజన్మ మంగతికి వచ్చినదా తల్లీ శ్రీదేవి! నీగర్భ
 మున బట్టినదాని క్షీణవా? ఉపేక్షించి యూరకుండు
 వా? జనకా! ముసకులతిలకా! నాగతి యంతేకావలసినదా!
 దనుయించి యున్నదివదా? మిత్రా! కపి జలా! నీవైన నీ
 పాగతి తప్పింపవా? కరాతా! నీవు నన్ను విడిచిపెట్టి పుణ్య
 ముట్టుకొనుము. అని బిగ్గరగా ననుచున్ననన్నుఁ జూచి కరా
 తుడు వెచ్చివాఁడా! శుభాశుభకర్మపాటులగు పంచభూతము
 లును నీతేవామునందు లేవా! అవి చూడవా! స్వామ్యాజ్ఞచే
 నిన్ను బట్టుకొని విడుచుట నాకు న్యాయమా? నిన్ను మా

రాజకన్యక కిప్పగించుట నాశని యని నన్నాచ వాల రాజక
కుఁ గొనిపోయి చండాలకన్యక కిప్పగింప నామె సొంత మము
తో మంచిది అని నానిని మెచ్చుకొని, నన్ను బ్రహ్మకొని మీఁ
దఁ జేయ వేసి నిమిరి “పుత్రా ! నేటిక దొరకతివి. ఇంక నె
క్కడకుఁ బోయెనవు ? అని యొకపజరమున నుండును.

అంత నాలోనేను నాకు స్పష్టముగా మాటలాడఁగలు
గుట బంధపేతునగునది గుఱము దోషనుయ్యెను నాపాం
డిత్య మిక్కడ జూపితినేని యీకన్యక నన్నుఁ జూడకని విషయ
దు గాన మాం మవలంచి చెనను నాగ్న ధను నేసిననెన
ను వాగ్విద్రుముననే నాను సర్వేంద్రియములనునూక బా
ధించెదను. మొదట నెదిరిన గృహము లే పోవుటచేసిన
దివ్యలోకవర్తిగను నాకుఁ గుది కీర్త్యుజ్జ్వలము, అందను చం
డాలహస్తగమనము సభవించినది. కావున సర్వేంద్రియగర్భ
హము పూనెద నని నిశ్చయించుకొని నిరిశ్వరత మవలా
వించితిని.

చండాలకన్యక నాస్థితి చూచి మఱువఁడుగూడె జల
పానమయినఁ తేయక పోవుటచే మిఁకల కలఁఖమును న మహా
త్మా ! కఠులకు లభ్యమగుపదార్థము నీట సహజము. వా
నికి భక్త్యాభిక్ష్యుచిచారి ముంకినా. నీవు శాశ్వతమునఁ బక్షి
రూపమునొందిన మహానుభావుడ వని తోచెదని. పక్షి దీహ
మున నున్నపు డావిచారమేల ? ఒక వేళ నేను చండాలకన్యక

ననునందేహమున్నచో జలభలములు క్రింద నుండును. గగ్గరి హిమము. కేలపై నుంచినచో చండాలవాస్తమునుండియైనను జలభలములు గ్రహించవచ్చునని నియమమగుటలే చెప్పుదును. తుట్టివాసలతోఁ బాపము నీయూర్థమేల బాధపెట్టికొనదనని చెప్ప నామె సామ్యవచనములకు సంతసించి గుణమును బట్టి చూచిన నామె చ. చాలకన్యకాదని యెంచి జలపాశఫల భక్షణములు చేసితిని. మాంసముమాత్రము విడవలేను.

కొంతకాల మయినదిత్యాది నొకప్రభాగమునఁ గన్నులు దెరిచి చూచి చండాలవాటిక యమరపురియలఁ గనఁబడినది. నేను బుగారుకడజరిమాన నుంటిని. చండాలకన్యక నీసభాస్థలికి వచ్చిన కేషముతోఁ గనఁబడినది.

ఇట్లు మాగుప్పనకుఁ గారిణమే మని యడుగఁ గుతూహలము నాకుఁ గలిగినది కాని మావమువిడువ నిష్ఠములేక యడుగలేదు. తర్వాతి నన్ను నీసభాస్థలికిఁ దీసికొనివచ్చినది. ఆమె నన్ను బంధించినదో? తాను చండాలకన్యక యని యేలప్రకటించికొన్నదో? నీసభకు నన్నులేచ్చినదో? నాకును తెలియదు. నీవలెనే నాకును వినవలెనని కుతూహలము గలది. ఆమెను బిలిపి చ. యడుగు మన ననిఁజామెను బిలిపి ప నామెవచ్చి రాజనకెదుట నీఁబడి ప్రగల్భితతో నిట్లునిడును.

“రాజచంద్రా! భూలోకచంద్రా! కాదంబరీనయ

నానందచంద్ర ! యీదుర్బుద్ధి తనచరిత్రమును, నీచరిత్రము నుగూడఁ జెప్పెనుగదా. 'వీనిహీనజన్మము దప్పింపు దండ్రీ' ప్రతిక్రియసేయుచుఁ గపింజలునిచే జాబాలియాశ్రమము విడువవల దని సందేశమంపినను కాగాంధుఁడై తండ్రియాజ్ఞదాఁటి మహాశ్వేతాదర్శనమునకుఁ బోవ బయలుదేరినాఁడు. అది వీఁడే చెప్పెనుగదా. నేనీదుర్బుద్ధికిఁ దల్లినగులక్ష్మిని తండ్రిదివ్య దృష్టితోఁ జూచి "యీయవిసీతునకుఁ బశ్చాత్తాపము గలుగ లేదు. ఇంకను వీఁ డధోగతి పాలగును. వీనిని బంధించి పశ్చాత్తాపము నొందునట్లు చేయు" మని న న్నాజ్ఞాపించెను. నేనట్లు చేసితిని. అతఁడు సంకల్పించినకర్మయును పూర్తియగును. మీకు శాపావసానకాలమును అసన్నమయినది. మీయిరువురకును శాపావసాన మేకకాలముననే యగును గాన నితని నీసన్నిధికిఁ దీసికొనివచ్చితిని. జనసంపర్కపరిహారమునకై చండాలజాతివార మని ప్రకటించితిమి. మీరు మీప్రియుఁ డాండ్రీఁ బొంది సుఖ మనుభవింపుఁడు. జరామరణాదిపీడిత ములకు నీశరీరములు విడిచి స్వస్వదేహములఁ బ్రవేశింపుఁ డని చెప్పి యాకాశమున కెగిరెను. అమాటలు విన శూన్య కుసహృదయము కాదంబరియందును, వైశంపాయనునిహృద యముమహాశ్వేతయందునులగ్నమయి వారువిరహవేదన నొందుచుండిరి. అవిరహవేదన మరణవేదనగా బ్రజలకుఁ గనఁబడును. తుదకు పా రాశరీరములు విడిచిరి.

౯

అట కాదంబరి చంద్రాప్రీతుని శరీరమునకు యథాప్రకారము వరిచర్యలు చేసి యలంకరించి ముఖముచూడ నొక నాఁడు పూర్ణజీవకళనచ్ఛుటయే గాక కంఠమునఁ బ్రాణమువచ్చినట్లు కనఁబడ నామె గాఢాలింగనముచేసికొనెను. ఆమె శరీరస్పర్శమున నాతఁడు సంపూర్ణజీవము నొంది యామె నాలింగనము చేసికొనెను.

స్త్రీసహజమగు భయ మామెకుఁ గలిగె నని తూతఁడు గ్రహించి ప్రాణేశ్వరీ ! భయమేల ? అమృతసంభవులగు నప్ప రసలకులమునఁబుట్టిన నీకరస్పర్శ చేతనే పునరుజ్జీవితుఁడ నయితిని. ఈశరీర మవినాశ యనియు, కాదంబరీహస్తస్పర్శనమునఁ దృప్తినొందెననియు నాఁడు ఆకాశ వాణీరూపమునఁ జెప్పితిని. నీవు వినలేదా ? శాపవశమున శూద్రకుఁడను పేరితో మనుష్యశరీరమునఁ గాలము గడపితిని. ఇప్పటికి శాపావసానమయినది. చంద్రలోకమును ఈలోకమును నీయస్థీనములు. నీకుఁ బ్రియసఖయగు మహాశ్వేతకుఁ బ్రియుఁడగు నామిత్రునకుఁగూడ నాతోపాటే శాపాంతమయినది. అనితెప్పించుండఁగా, పుండరీకుఁడు పూర్వవేషముతో మహాశ్వేతయిచ్చినయేకావళి ధరించి, మునుపటికంటె నుత్తమమగు శరీర కాంతిపరిమళములు గలిగి కపింజలునితోఁ గలిసి యాకాశమునుండి దిగుచుండెను. కాదంబరి యాతనిఁబూచి ప్రియుని

కాగిలివిడిపించుకొని పరుగున మహాశ్వేతవర్ణఅకుఁబోయి యీ లింగనముచేసికొని యామెకుఁ బుండరీకాక్షమనవార్త తెలిపెను. పుండరీకుఁడు చంద్రాప్రేమనివర్ణఅకు రాగా నతఁడు పుండరీకునిఁ గాగిలింపకొని “మిత్రా ! పూర్వజన్మసంబంధమున నల్లుఁడవు. అనంతరజన్మమున స్నేహబాధుఁడవు. ఇతఁ జాంధవముకంటె స్నేహబాంధవమే యెక్కువగదా నాతోడ నుండఁదగినవాఁడ వని చెప్పుచుండఁగా, కేయసార్థకుఁ డీవార్త చిత్రీరథహంసులకుఁ దెలుపఁబోయెను.

ఎడలేఖ మృత్యుంజయముంఁగిజహముచేయుచున్న తా రాప్రేమనివర్ణఅకు వడిగాఁబోయి “యువరాజు పునరుజ్జీవితుఁడయ్యె” నని బిగ్గరగాఁజెప్పి విలాసవతి శుకనాసమనోరములతో కలసి పరుగుపరుగునఁ బోయి పుండరీకునిఁ గాగిలింపకొని యున్న చంద్రాప్రేమనిఁ జూచి, సంతసించి శుకనానునితో శుకనాసా ! నే నొకఁడనే పుత్రపునర్జీవనమున సంతసించలేదు. అట్టిభాగ్యము నీకును గలిగినది. అనియనుచుండఁ జంద్రాప్రేమఁడు తండ్రికి సాష్టాంగనమస్కారముచేయుఁ దండ్రిలేవఁదీసి “కుమారా ! నాపుణ్యవశముననో నీకున్న శాపవశముననో నాకుఁ గుమారుఁడవయిపుట్టితివి నీవు సర్వమద్యుఁడవు. అదిగాని లోకపాలాంశుగు రాజధర్మము నీయగు నేనే యుచితిని. రాజధర్మమునఁగూడ నీవే మద్యుఁడవు. అది యాలింగనముచేసికొనెను. తల్లియగువిలాసవతియుఁ గాగిలింపకొని

మిగుల నానందించెను.

అంతఁ జంద్రాప్రీతుఁడు శుకనాసమగోరమలకు నమస్కారముచేసి పుండరీకునిఁజూపించి “ యీతఁడే మీపుత్రుఁడగువైశంపాయనుఁ డని చెప్పఁ బుండరీకుఁడు సిగ్గునఁదిలకొండెము ఎంచుకొనెను.

అప్పుడు కపింజలుఁడు శుకనాసునిఁ బలుకరించి శ్వేత కేతువు నాచేబంపిన సందేశమువినుము. “పుండరీకుని నేను కేవలము పెంచితినిగాని నీ కార్తజుఁ డితఁడు. మీయందే యీతఁ డికి స్నేహము ఘండు. ఈతఁడే వైశంపాయనుఁడు. కావుననే శాపావసానమున నీయొద్దకే పఁపితిని. ఉపేక్షింపరాదు. మఱియు నాజ్యోతిస్సు దివ్యలోకమునీడి యూర్ధ్వలోకమునకుఁ బోవఁదగ్యమిచ్చినది. ఇదేనా సందేశము” అని చెప్ప, పుండరీకుఁడు వినయమున శుకనాసునియెడల నమ్రతచూపనతఁడు భుజశిరస్సునఁ జేయవేసి పట్టుకొని కపింజలునితో “కపింజలా! దివ్య దృష్టిగల శ్వేత కేతువునకుఁ దెలియదా! యీతినియందుగల స్నేహమునకుఁ బరిమితియే లేదు. అని పలుకుచుండఁగాఁ బ్రభాతమయ్యెను.

ప్రాతఃకాలమున గంధర్వరాజులగు చిత్రరథహంసులు మదిరాశాతీదేవులతో సపరివారులగు వచ్చి సిగ్గుపడుచున్న పుత్రికలను జూచి సంతసించి, యల్లుఁజూచి జూచి యానందము వియ్యంకులగు తాంపీకశుకనాసులతో సంబాధో

చిత్రసంభాషణములు చేసి యపరిమితానందమునొందిరి.

అంతః జిత్రరథుడు తారాపీఠునితో “పరిస్పరాభిరుచితోః స్వయముగా వరించి చేసికొనిన వివాహమే ధర్మము. అయినను లోకవ్యవహారానుసారముగా జరుగవలసినవివాహమహాలాభము మాపురమునకు వచ్చి జరిగివును. మనకు దివ్యభవనము లుండఁగా ఈయరణ్యమున నుత్సవము చేయుట యేల? అన నతఁడు “గంధర్వరాజ! ఎక్కడనుభముగలుగునో అదియే దివ్యభవనము. ఎక్కడను అది లేనో యడేయరణ్యము. నాకిక్కడనే పుత్రదర్శననుభభాగ్యము గలిగినది. ఇదియే నుభస్థానము.

మఱియు నీయల్లునియందు గృహనుభము లింతకుమున్నే యుంచితిని. నీయల్లునిఁ గూతురుగొనిపొమ్ము. మీరందఱును గృహనుభము లనుభవింపుడు. అన నతఁడు మీయిష్టప్రకారమే చేసెద మని చెప్పి కాడఁబరీచంద్రాపీఠులను దీసికొని హేమకూటమునకుఁ బోయి తనరాజ్య మల్లునికిఁ గానుకగా నర్పించెను.

హంసుడు మహాశ్వేతాపుండరీకులను దీసికొనిపోయి తనరాజ్యము పుండరీకున కిచ్చెను. వారు ప్రియుడాండ్రు బొందఁగలిగినందులకే తృప్తి నొంది యితరమంతయు మామగారలకే యర్పించిరి. కాడఁబరి తాను వరించినప్రియునిఁ బొందుట చే నపరిమితానంద మొందియు, ఏదోనిచారము హృదయ

ముననున్నట్టు విషణ్ణముఖమై చంద్రాప్రీతుని “ఆర్కపుత్రా!
మనకుఁ జావులును బ్రతుకులును సంభవించినవి. తుదకు బు
నకుజ్జీవితుల ముఱియి సరే. పాపము! పత్రలేఖ మనలో లే
దేమి? ఆమె యేమయ్యెను? అనియడుగ నతఁడు “ప్రవాణేశ్వరీ!
ఆమె యిక్కడ నున్నాను? ఆమె రోహిణి. నేను శాపవశ
మున భూలోకమున జన్మింపవచ్చుట కని “ప్రియా! నీవొంట
రిగాఁబోయి మర్త్యలోకనివాసదుఃఖ మనుభవంపలేవు. ఉప
చారములుచేయ నేనును వచ్చెద నని వలదన్నను మానక మ
ర్త్యలోకమున జన్మించినది. నేను శాపవశమున జన్మాంతరము
నొందినపుడు ఆమెయు మరొకజన్మయు నొందఁబోవ వలదని
నిర్భయధాటిచి దేవతాలోకమునకుఁ బంపితిని. ఆమె నక్కడఁ
జూడఁగలవు” అని చెప్పెను.

కాదంబరి యడిపని రోహిణియుదారతకును మహాను
భావతకును పాతివ్రత్యమునకును సేవాచర్యమునకును ఆశ్చ
ర్య మొంది తానుచేసినపరిచర్య యెంతి యని సిగ్గుపడి యూర
కుండెను.

చంద్రాప్రీతుడు రెండుజన్మములనుండి యభిలషించిన
దాంపత్యసుఖము నాఁటికి లభించినందులకు సంతసిచి పదిదిన
ము లక్కడనుండి యత్తమామలనెలపుగైకొని భార్యతోఁగల
సి తల్లిదండ్రులవాదసన్నిధి కరిగెను. పూజరీతుఁడను భార్య
సహితుఁడయి యాతనితో నాశ్రమమున కరిగెను. చంద్రాప్రీ

కుడు తనలో మొదట వచ్చి సకలదుఃఖములు ననుభవించిన రాజవర్గము నాదరించి పుండరీకునియందు రాజ్యచారముంచి వారలనందఱిను పురమునకుఁ బంపెను.

తల్లిదండ్రులపాదసేవ చేయుచు జన్మభూమియందలిన్న హమున నొకప్పుడు జ్ఞయినియందును, రోహిణియందలిగౌరవమున నొక్కొకతఱిఁ జంద్రలోకమునను, పుండరీకునియందలి ప్రీతిచేత నొక్కసమయమున లక్ష్మీనివాసమగు సరస్వీరమందును, గంధర్వరాజునందలిగౌరవమున నొకప్పుడు హేమకూటమునను నివసించుచుండెను. మహాశ్వేతాపుండరీకులును, కాదంబరీచంద్రాప్రీతులును నలువురును, పరస్పరము కలసి మెలసియుండి సర్వకాలమును సర్వసుఖములు ననుభవించుచుఁ బ్రజలకు సర్వసౌఖ్యములు గలిగించుచు నిట్లు తలచుచుండిరి.

లోకా స్సమస్తా స్సుఖినో భవంతు.

